

PLATLAND

Een Roman van vele afmetingen

Met Illustraties

DOOR

EEN VIERKANT

Uit het Engelsch

D. Mijs. — TIEL. — 1886.

Aan
De bewoners der Ruimte in 't algemeen
En aan H. C. in het bijzonder
Wordt dit werk gewijd
Door een needrig inboorling van Platland
In de hoop dat,
Even als hij werd ingewijd in de geheimen
Der drie afmetingen
Na te voren slechts met twee bekend te zijn geweest,
Zoo ook de burgers van dat hemelsche gewest
Steeds hooger en hooger mogen streven
Naar de geheimen van vier, vijf of zelfs zes dimensies,
En daardoor mogen medewerken
Tot verruiming der Verbeeldingskracht
En tot de mogelijke ontwikkeling
Dier allerzeldzaamste en toch uitstekende gave,
Bescheidenheid,
Onder de hoogere geslachten
Der lichamelijke menschheid.

*VOORBERICHT VOOR DEN TWEEDEN, HERZIENEN
DRUK DOOR DEN UITGEVER.*

Indien mijn arme Platlandsche vriend de geestkracht had behouden, welke hij bezat, toen hij deze gedenkschriften begon op te stellen, dan zou ik nu niet voor hem moeten optreden in dit voorbericht, waarin hij verlangt: ten eerste zijn dank te betuigen aan zijn lezers en beoordeelaars in Ruimteland, wier waardeering met ongewonen spoed een tweeden druk van zijn werk heeft noodig gemaakt, ten tweede vergeving te vragen voor sommige dwalingen en drukfouten (waarvoor hij echter niet geheel verantwoordelijk is), en ten derde een of twee misvattingen te verklaren. Maar hij is niet meer het Vierkant dat hij eens was. Jaren van gevangenschap en de steeds drukkender last van algemeene ongeloovigheid en spotternij hebben saamgewerkt met het natuurlijk verval, aan den ouderdom eigen, om uit zijn geest vele der gedachten en begrippen en veel ook van de terminologie te verdrijven, welke hij gedurende zijn kort verblijf in Ruimteland had verkregen. Daarom heeft hij mij verzocht te zijnen behoeve te antwoorden op twee bepaalde tegenwerpingen, de eene van intellectueelen, de andere van moreelen aard.

De eerste tegenwerping is dat een Platlander, een lijn ziende, iets ziet dat voor het oog zoowel dikte als lengte heeft (als het niet eenige dikte had, zou het in het geheel niet zichtbaar zijn) en gevolgelyk (werd er beweerd) moest hij erkennen dat zijn landgenooten niet alleen lang en breed, maar ook (ofschoon dan in een zeer lichten graad) dik of hoog moeten zijn. Deze tegenwerping is aannemelyk en voor Ruimtelanders

bijna ontegenzeggelijk, zoodat ik beken dat ik eerst niet wist wat te antwoorden, toen ik haar hoorde maken. Maar het antwoord van mijn armen ouden vriend komt mij voor haar geheel op te heffen. "Ik neem," zeide hij, toen ik hem deze tegenwerping mededeelde, "ik neem de waarheid aan van de feiten, die uw criticus bijbrengt, maar ik ontken zijn gevolgtrekkingen. Het is waar dat wij in Platland werkelijk onbewust een derde afmeting, hoogte genaamd, hebben evenals het ook waar is dat gij in Ruimteland onbewust werkelijk een vierde afmeting hebt, tot dusverre nog door geen naam aangeduid, maar die ik over-hoogte zal noemen. Maar wij kunnen evenmin kennis nemen van onze hoogte, als gij van uw over-hoogte. Zelfs ik, die in Ruimteland ben geweest en het voorrecht heb gehad gedurende vier-en-twintig uren de beteekenis van hoogte te begrijpen, zelfs ik kan haar nu niet vatten, noch te voorschijn roepen door den gezichtszin of door redeneering; ik kan haar slechts aannemen door het geloof.

De reden ligt voor de hand. Afmeting sluit richting en maat in, veronderstelt een meer en een minder. Nu zijn al onze lijnen gelijkelijk en wel oneindig weinig dik (of hoog, als gij het beter vindt) gevolglijk bevatten zij niets dat onzen geest tot het begrip dier afmeting leidt. Geen fijne micrometer — zooals een al te voorbarig Ruimtlandsche criticus beweert — zou ons in het minst baten, want wij zouden niet weten wat te meten, noch in welke richting. Als wij een lijn zien, dan zien wij iets dat lang en helder is: helderheid zoowel als lengte is voor het bestaan eener lijn noodig; als de helderheid verdwijnt, is de lijn weg. Vandaar dat al mijn Platlandsche vrienden, — als ik hun spreek van de niet erkende afmeting, die min of meer in een lijn zichtbaar is, — zeggen: O, gij meent helderheid, en als ik antwoord: neen, ik meen een werkelijke afmeting, werpen zij mij terstond tegen: meet haar dan eens of zeg ons in welke richting zij zich uitstrekt, en dit stopt mij den mond, want ik kan noch 't een noch 't ander doen. Gisteren nog, toen de Hoofdcirkel (m. a. w. onze Hoogepriester) de staatsgevangenis kwam inspecteeren en mij zijn zevende jaarlijksch bezoek bracht, en toen hij voor den zevenden keer mij de vraag deed of ik tot inkeer was gekomen, trachtte ik hem te bewijzen dat hij, al wist hij hij het niet, hoogte zoowel als lengte en breedte had. Maar wat was zijn antwoord? "Gij zegt dat ik hoogte heb, meet dan eens mijn hoogte en ik zal u gelooven." Wat, kon ik doen? Hoe kon ik zijn

uitdaging aannemen ? Ik was verslagen, en hij verliet triomfantelijk de kamer. Schijnt dit u nog vreemd? Verplaatst u dan in een dergelijk geval, Stel eens dat een persoon van de vierde afmeting zich verwaardigde u te bezoeken en u zeide: Zoo gij uw oogen opent, ziet gij een vlak (dat twee afmetingen heeft), gij besluit tot het bestaan van een lichaam (dat er drie heeft), maar in werkelijkheid, ziet gij ook (ofschoon gij haar niet opmerkt) een vierde afmeting, die niet is kleur, noch helderheid, noch iets van dien aard, maar een wezenlijke afmeting, ofschoon ik u haar richting niet kan aanwijzen en gij haar met geen mogelijkheid kunt meten. Wat zoudt gij tot zulk een bezoeker zeggen? Zoudt gij hem niet achter slot en grendel brengen ? Welnu, dat is mijn lot, en het is voor ons Platlanders even natuurlijk om een Vierkant achter slot te brengen, omdat hij de derde afmeting predikt, als voor u, Ruimtelanders, een Cubus onschadelijk te maken, die de vierde predikt. Helaas, welk een familie-gelijkenis vertoont de blinde, onverdraagzame menschheid in alle afmetingen! Punten, Lijnen, Vierkanten, Cuben, Overcuben — wij allen zijn onderhevig aan dezelfde dwalingen, allen gelijkelijk de slaven onzer respectieve afmetingsvooroordeelen , zooals een uwer eigen Ruimtelandische dichters heeft gezegd:

*Een trek der Natuur maakt alle werelden verwant. *)*

Op dit punt komt mij de verdediging van het Vierkant onbetwistbaar voor. Ik wenschte te kunnen zeggen dat zijn antwoord op de tweede (of moreele) tegenwerping even helder en afdoend was. Men heeft hem verweten dat hij een vrouwenhater is, en daar dit verwijt met klem is volgehouden door degenen, die door de beschikking der Natuur iets meer dan de helft van Ruimteland's geslacht uitmaken, zou ik wenschen het op te heffen zoover met de eerlijkheid is overeen te brengen. Maar het Vierkant is zoo onbekend met de terminologie der moraal van Ruimteland, dat ik hem onrecht zou aandoen,

**) De schrijver verlangt dat ik hier bij zal voegen, dal de misvatting van sommige zijner beoordeelaars op dit punt hem heeft doen besluiten om in zijn samenspraak met den Bol (pag. 73 en 90) enkele opmerkingen in te vlechten, die hierop betrekking hebben, en die hij eerst, als vervelend en onnoodig, had achterwege gelaten.*

als ik zijn verdediging tegen deze beschuldiging woordelijk ging overschrijven. Daarom, handelende als zijn tolk en verslaggever, maak ik er uit op dat hij zelf gedurende een zevenjarige gevangenschap zijn persoonlijke inzichten heeft gewijzigd, zoowel wat de vrouwen als de Gelijkbeenigen of lagere standen betreft. Persoonlijk helt hij nu over tot de denkwijze van den Bol, zie pag. 84, dat de Rechte Lijnen in vele belangrijke opzichten boven de Cirkels staan. Maar als geschiedschrijver heeft hij zich wellicht te zeer vereenzelvigd, met de algemeen heerschende meeningen bij Platlandsche en (zoals hem is meêgedeeld) zelfs bij Ruimtelandische geschiedschrijvers, in wier geschriften (tot op de allerjongste tijden) het lot van de vrouwen en van verreweg de meeste mannen zelden waard geacht is om vermeld, en nooit om zorgvuldig nagegaan te worden. In een nog duisterder passage poogt hij nu de aristocratische voorliefde voor Cirkels, die sommige critici hem natuurlijk hadden toegeschreven, te loochenen. Terwijl hij recht laat wedervaren aan de intellectueele macht, waarmede eenige weinige Cirkels door vele geslachten heen hun heerschappij over ontelbare menigten hunner landgenooten hebben gehandhaafd, gelooft hij dat de feiten van Platland voor zichzelf spreken zonder commentaar van zijne zijde, en toonen dat revoluties niet altijd door een bloedbad kunnen worden onderdrukt, dat de Natuur, door de Cirkels tot onvruchtbaarheid te veroordeelen, hen op den duur tot ondergang heeft gedoemd — en hierin, zegt hij, zie ik de vervulling der groote wet aller werelden, dat terwijl de wijsheid des menschen meent een zaak te bewerken, de wijsheid, der Natuur haar dwingt aan een andere, geheel verschillende, maar veel betere zaak te arbeiden. Voor het overige verzoekt hij de lezers niet te denken dat iedere kleinste bijzonderheid in het dagelijksche leven van Platland noodzakelijk met een andere bijzonderheid in Ruimteland overeen moet komen, en toch hoopt hij dat over het geheel zijn werk leerzaam zoowel als onderhoudend moge blijken voor die Ruimtelanders van gematigd en bescheiden gemoed die, sprekende van hetgeen van het hoogste belang, doch boven het bereik hunner ervaring is, het beneden zich achten te zeggen eenerzijds: "dit kan nooit waar zijn" en anderzijds: "het moet noodzakelijk zoo zijn en wij weten er alles van."

Bij dit voorbericht heb ik slechts te voegen dat ik mij heb gewaagd aan de vertaling van dit werkje, om mijn landgenooten te doen deelen in het genoegen dat de lezing mij heeft verschaft, wetende dat Engelsche boeken veel minder dan Fransche en Duitsche ten onzent worden gelezen.

De hulp van een vriend, die eenige jaren in Engeland, heeft gewoond, was mij hierbij een goede steun.

DE VERTALER.

INHOUD.

DEEL I.

DEZE WERELD.

Par.

1. *Over den aard van Platland.*
2. *Over het klimaat en de huizen in Platland.*
3. *Over de bewoners van Platland.*
4. *Over de vrouwen.*
5. *Over onze wijzen om elkaâr te herkennen.*
6. *Over Gezichtsherkenning.*
7. *Over onregelmatige Figuren.*
8. *Over de vroegere uitoefening der schilderkunst.*
9. *Over de Algemeene Kleurenwet.*
10. *Over de onderdrukking van het Kleurenoproer.*
11. *Over onze priesters.*
12. *Over de leer onzer priesters.*

DEEL II.

ANDERE WERELDEN.

Par:

13. *Hoe ik een visioen van Lijnland had.*
14. *Hoe ik in mijn visioen den aard van Platland trachtte te verklaren, maar niet kon.*
15. *Over een vreemdeling uit Ruimteland.*
16. *Hoe de vreemdeling te vergeefs trachtte mij in woorden de mysteriën van Ruimteland te openbaren.*
17. *Hoe de Bol, na tevergeefs het met woorden te hebben beproefd, tot daden overging.*
18. *Hoe ik in Ruimteland kwam, en wat ik daar zag.*
19. *Hoe ik, ofschoon de Bol mij andere mysteriën van Ruimteland liet zien, steeds meer verlangde en wat ervan kwam.*
20. *Hoe de Bol mij in een visioen aanmoedigde.*
21. *Hoe ik beproefde mijn kleinzoon de theorie der drie afmetingen te onderwijzen en met welk gevolg.*
22. *Hoe ik toen beproefde de theorie der drie afmetingen door andere middelen te verspreiden en over den uitslag.*

DEEL I.

DEZE WERELD.

Wees lijdzaam, groot en ruim toch is de wereld.

PLATLAND.

DEEL I.

DEZE WERELD.

§ 1. *Over den aard van Platland.*

Ik noem onze Wereld Platland, niet omdat wij haar zoo noemen, maar om haren aard duidelijk te maken voor u, gelukkige lezer, die het voorrecht hebt in de *ruimte* te leven.

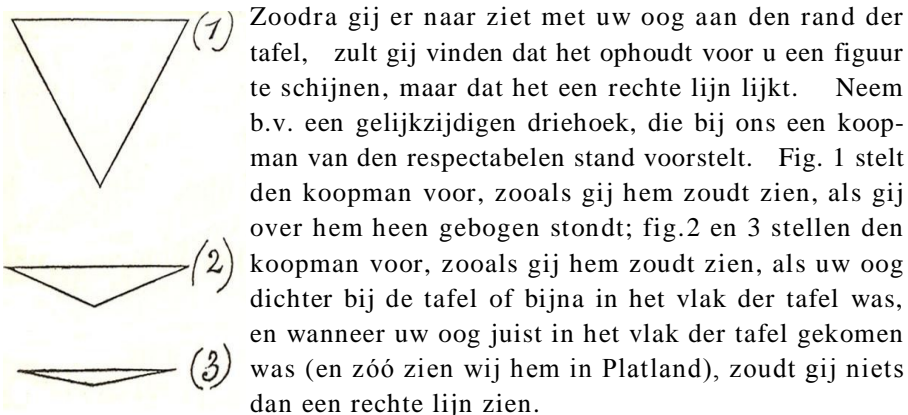
Stel u een zeer groot blad papier voor, waarop rechte lijnen, driehoeken, vierhoeken, vijfhoeken, zeshoeken en andere figuren in plaats van te blijven liggen, zich vrij bewegen op of in het oppervlak, maar zonder het vermogen om er boven te rijzen of er onder te dalen, ongeveer als schaduwen — doch hard en met lichtende randen — dan zult gij een tamelijk juist begrip hebben van mijn land en landgenooten. Helaas, voor een paar jaren zou ik gezegd hebben "mijn heelal", maar nu is mijn geest ingewijd in een hoogere Wereldbeschouwing.

In zulk een land is, zoo als gij terstond begrijpt, met geen mogelijkheid iets te vinden, dat gij een lichaam zoudt noemen, maar zeker zult gij veronderstellen dat wij ten minste op het oog de driehoeken, vierkanten en andere figuren kunnen onderscheiden, die zich, zooals ik boven zeide, bewegen.

Integendeel, wij kunnen niets van dien aard zien, tenminste niet zóó, dat wij de eene figuur van de andere kunnen onderscheiden. Niets is zichtbaar, noch kan zichtbaar zijn voor ons dan rechte lijnen, en de noodzakelijkheid daarvan zal ik dadelijk aantonen.

Leg een groot ($2\frac{1}{2}$ cent) midden op een uwer tafels in de *ruimte* en bezie dien met uw oog er boven: het zal een cirkel lijken. Ga dan langzamerhand met uw oog al lager en lager naar den rand der tafel (dus breng u meer en meer in den toestand der inwoners van Platland) en gij zult den groot meer en meer ellipsvormig zien schijnen, totdat ten laatste, als uw oog juist aan den rand der tafel is genaderd, (zoodat gij als het ware werkelijk een Platlander zijt) de groot niet meer ellipsvormig zal schijnen, maar, voor zoover gij kunt zien, een rechte lijn is geworden.

Hetzelfde zou plaats hebben als gij op dezelfde wijze gingt handelen met een driehoek, vierkant of eenig ander figuur van bordpapier vervaardigd.

Toen ik in Ruimteland was, vernam ik dat uw zeelieden dergelijke ervaringen opdoen, als zij uw zeeën doorkruisen en in de verte een of ander eiland bemerken aan den horizon. Het verwijderde land moge baaien, kapen, in- en uitspringende hoeken hebben, hoeveel ook en hoe groot, op een afstand ziet gij ze toch niet (tenzij uw zon ze helder beschijnt en dan

door licht en schaduw de voorsprongen en inhammen kenbaar maakt), maar slechts een grijze onafgebroken lijn op het water.

Welnu, precies hetzelfde zien wij als een onzer driehoekige of andere kennissen naar ons toe komt in Platland. Daar er bij ons noch een zon, noch eenig licht van dien aard is om schaduwen te werpen, hebben wij geen der hulpmiddelen voor het gezicht die gij in Ruimteland hebt. Als onze vriend dicht bij ons komt, zien wij zijn lijn langer worden en korter, als hij ons verlaat,— maar steeds lijkt hij een rechte lijn; hij zij een driehoek, vierhoek, vijfhoek . . . cirkel, wat ge wilt — een rechte lijn en niets anders lijkt hij te zijn.

Gij zult misschien vragen hoe wij in deze ongunstige omstandigheden onze vrienden van elkâar onderscheiden; maar 't antwoord op deze zeer natuurlijke vraag zal beter en gemakkelijker worden gegeven, als ik aan de beschrijving der inwoners van Platland gekomen ben. Voor 't oogenblik zal ik dit onderwerp laten rusten en eenige woorden zeggen over het klimaat en de huizen van ons land.

§ 2. *Over het klimaat en de huizen in Platland.*

Er zijn bij ons evenals bij u vier hoofdstreken van het kompas: Noord, Zuid, Oost en West.

Daar er geen zon noch andere hemellichamen zijn, is het ons onmogelijk het Noorden op de gewone wijze te herkennen, maar wij hebben een eigenaardige methode. In gevolge een bij ons heerschende natuurwet is er een standvastige aantrekking naar het Zuiden, en ofschoon deze in gematigde luchtstreken zeer zwak is — zóó dat zelfs een vrouw met een tamelijke gezondheid zonder groote moeite heel wat kilometers noordwaarts kan reizen — is toch de weerstandskracht der zuidwaarts gerichte aantrekking voldoende om tot kompas te dienen in de meeste doelen onzer aarde. Bovendien is

de regen, die op vaste tijden valt en altijd van het Noorden komt, nog een hulpmiddel, en in de steden hebben wij de aanwijzing der huizen, welke zijmuren natuurlijk meest van Noord naar Zuid loopen, opdat de daken den regen uit het Noorden tegenhouden. Op het land, waar geen huizen zijn, dienen de stammen der boomen eenigermate als gids. Over het geheel hebben wij niet zooveel moeite, als men zou denken, om ons te orienteeren.

Doch in onze gematigde streken, waar de aantrekking naar het Zuiden nauwelijks merkbaar is, ben ik soms, als ik op een volkomen woeste vlakke liep, waar noch huizen, noch boomen mij konden leiden, genoodzaakt geweest mij gansche uren op te houden om den regen af te wachten, alvorens mijn reis te kunnen voortzetten. Op de zwakken en ouden en inzonderheid op teêre vrouwen heeft de aantrekking veel meer invloed dan op de sterken van het mannelijk geslacht, zoodat het tot de goede manieren behoort, om een dame, die men op straat ontmoet, altijd de noordzijde te laten houden, iets dat lang niet altijd gemakkelijk in een oogwenk te doen is, als men een uitstekende gezondheid geniet en zich in een luchtstreek bevindt, waar men moeielijk het Noorden van het Zuiden kan onderscheiden.

Vensters zijn er in onze huizen niet, want het licht komt tot ons evengood binnen als buiten onze huizen, bij dag en bij nacht, gelijkelijk overal en ten allen tijde, van waar weten wij niet. In oude tijden was het bij onze geleerden een belangrijke en veel besproken vraag: "wat is de oorsprong van het licht", en de oplossing werd herhaaldelijk beproefd met geen ander gevolg dan dat onze krankzinnigengestichten bevolkt werden met de "would be" oplossers. Dientengevolge heeft de wetgevende macht, na vruchteloze pogingen om dergelijke onderzoekingen te onderdrukken door er een hooge belasting op te leggen, ze betrekkelijk kort geleden ganschelijk verboden. Ik — helaas, ik alleen in Platland — ken nu maar al te wel de ware oplossing van dit geheimzinnig vraagstuk, maar mijn kennis kan geen enkelen mijner landgenooten aan het verstand worden gebracht, en ik word bespot — ik, de eenige bezitter van de waarheden der *ruimte* en van de wetenschap dat

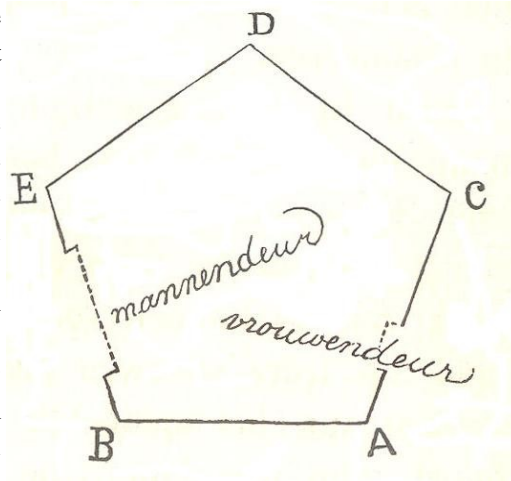
het licht uit de wereld van drie afmetingen tot ons komt — alsof ik de gekste der gekken was! Maar laten wij deze pijnlijke uitweiding eindigen om tot onze huizen terug te keeren.

De meest algemeene vorm van een huis is de vijfzijdige of pentagonale zooals nevenstaande figuur. De beide noordelijke zijden CD en DE vormen het dak en hebben meestal geen deuren, in de oostzijde is een kleine deur voor de vrouwen, in de westzijde een veel grootere voor de mannen, de zuidzijde of vloer is gewoonlijk zonder deur.

Vierkante en driehoekige huizen zijn niet veroorloofd en wel om deze reden. De hoeken van een vierkant (en nog meer die van een gelijkzijdigen driehoek) zijn scherper dan die van een vijfhoek,

bovendien zijn de lijnen van onbezielde voorwerpen (zooals huizen) minder lichtend dan de lijnen van mannen en vrouwen, waaruit volgt dat er niet weinig gevaar is voor een onachtzamen of misschien verstrooiden reiziger, om zich ernstig te verwonden, als hij plotseling tegen de scherpe punten van een vierkant of driehoekig huis loopt, en daarom werden reeds in de elfde eeuw onzer jaartelling driehoekige huizen overal bij de wet verboden, alleen met uitzondering van forten, kruitmagazijnen, barakken en andere staatsgebouwen, welke door het groote publiek niet zonder omzichtigheid behooren te worden genaderd.

In dien tijd waren vierkante huizen nog overal veroorloofd, hoewel door een bijzondere belasting tegengegaan. Maar omstreeks drie eeuwen later bepaalde de wet dat, in alle steden met een bevolking boven tienduizend zielen, de hoek van een pentagoon (regelmatigen vijfhoek) de kleinste huis-hoek was, die met het oog op de openbare veiligheid kon worden toegelaten. Het gezond verstand van het algemeen heeft de pogingen der wet-

geving gesteund en nu, zelfs op het land, heeft de pentagonale bouworde elke andere verdrongen. Alleen in een afgelegen en zeer achterlijke landbouwstreek kan een liefhebber van oudheden nog nu en dan een vierkant huis vinden.

§ 3. *Over de inwoners van Platland.*

De grootste lengte of breedte van een volwassen inwoner van Platland kan geschat worden op ongeveer dertig uwer centimeters. Twee en dertig kan als het maximum worden beschouwd.

Onze vrouwen zijn rechte lijnen.

Onze soldaten en werklieden van de laagste soort zijn driehoeken met twee gelijke zijden, ieder ongeveer 30 cM lang en een basis of derde zijde zoo kort (dikwijls nauwelijks meer dan één cM), dat zij aan hun top een zeer scherpen, geduchten hoek vormen. Indien, zooals voorkomt, hun basis van de gemeenste soort is, (niet meer dan 3 mM in lengte) kunnen zij moeilijk van rechte lijnen of vrouwen onderscheiden worden, zoo uiterst puntig zijn hun tophoeken. Bij ons worden evenals bij u deze driehoeken van andere onderscheiden door den naam van *gelijkbeenige* en met dien naam zal ik ze in het vervolg blijven noemen.

Onze middelklasse bestaat uit gelijkzijdige driehoeken.

Onze ambtenaren en heeren zijn vierkanten (tot welke kaste ik zelf behoor) en regelmatige vijfhoeken of pentagonen.

Daarboven staat de adel, bevattende verscheiden graden, te beginnen met zeszijdige figuren of hexagonen, en zoo opklimmende in het aantal hunner zijden tot zij den eeretitel van polygoon of veelhoek ontvangen. Als eindelijk het aantal zijden zoo talrijk wordt en de zijden zelve zoo klein dat de figuur niet van een cirkel te onderscheiden is, wordt hij ingelijfd in den cirkelvormigen priesterstand en deze is de hoogste kaste van

allen. Het is bij ons een natuurwet dat een mannelijk kind één zijde meer heeft dan zijn vader, zóó dat elk geslacht (in den regel) een trede hooger zal staan op den trap van ontwikkeling en adeldom. Aldus is de zoon van een vierkant een pentagoon; de zoon eens pentagoons een hexagoon, enz.

Maar deze regel geldt niet altijd voor de kooplieden en nog minder dikwijls voor de krijgslieden en de werklieden ; die trouwens te nauwernood den naam van menschelijke figuren verdienen, daar zij niet al hun zijden gelijk hebben. Bij hen is daarom die natuurwet niet van toepassing en de zoon eens gelijkbeenigen driehoeks blijft gelijkbeenig (slechts twee zijden gelijk). Alle hoop is echter, zelfs voor den Gelijkbeenige, niet uitgesloten, dat zijn nageslacht op den duur zich boven zijn lagen stand kan verheffen. Want na een lange reeks van militaire zegepralen of na voortdurenden ijver en bekwaamheid in hun werk, blijkt het gewoonlijk dat bij de meest schrandere onder de ambachtslieden en soldaten de derde zijde of basis eenigszins aangroeit, terwijl de beide andere inkrimpen. Huwelijken (door de priesters in orde gebracht) tusschen de zoons en dochters van deze meer ontwikkelde leden der lagere kasten, brengen gewoonlijk kroost voort, dat nog meer tot het type van den gelijkzijdigen driehoek nadert.

Schaars — in verhouding tot het groote aantal gelijkbeenige kinderen — wordt een echte en gewaarborgde gelijkzijdige driehoek uit gelijkbeenige ouders geboren. *) Zulk een geboorte eischt evenals haar voorgangsters, niet alleen een reeks van zorgvuldig gekozen huwelijken, maar ook een langdurige oefening in matigheid en zelfbeheersching van de zijde der adspirantvoorouders van den toekomstigen Gelijkzijdige, en een geduldige, stelsel-

*) „Waartoe is een certificaat noodig" ? kan een criticus in de Ruimte vragen: "Is niet de voortbrenging van een vierkanten zoon een certificaat van de Natuur zelf, dat de gelijkzijdigheid des vaders bewijst"? Ik antwoord dat geen dame van stand een ongewaarborgden driehoek zal huwen. Soms is een vierkant kroost uit een eenigszins onregelmatigen driehoek voortgekomen, maar in bijna elk geval wordt de onregelmatigheid van het eerste geslacht op het derde bezocht, dat of niet slaagt in het bereiken van den vijfhoekigen stand of in den driehoekigen terugzinkt.

matige en aanhoudende ontwikkeling van de verstandelijke vermogens der Gelijkbeenigen gedurende verscheiden geslachten

De geboorte van een waren Gelijkzijdigen Driehoek uit gelijkbeenige ouders is een bron van vreugde in ons land, verscheiden mijlen in het rond. Na een nauwkeurig onderzoek ten overstaan van den Gezondheids- en Kasten-Raad, wordt het kind, als het regelmatig wordt bevonden, met plechtige ceremoniën opgenomen in de klasse der Gelijkzijdigen. Onmiddellijk wordt het dan van zijne fiere, doch bedroefde ouders weggenomen en aangenomen door een of anderen kinderloozen Gelijkzijdige, die onder eede wordt verplicht voortaan nooit het kind toe te staan om zijn ouderlijke woning binnen te gaan of zelfs zijne bloedverwanten te zien, uit vrees dat het pas ontwikkelde organisme door onbewuste navolging tot zijn erfelijk peil terug zou zinken.

Wanneer nu en dan een Gelijkbeenige zich boven den stand zijner laaggeboren voorouders verheft, wordt deze gebeurtenis niet alleen door de arme lijfeigenen zelve met vreugde begroet als een straal van licht en hoop in de eentonige droefheid van hun bestaan, maar ook door de aristocratie wijd en zijd; want alle hogere kasten weten zeer goed dat deze zeldzame verschijnselen dienen tot een allernuttigsten slagboom tegen opstand van de lagere, terwijl zij weinig of niets uitwerken ter vermindering hunner eigen privileges.

Ware het scherphoekige gemeen zonder uitzondering geheel ontbloot geweest van hoop en eerezucht, dan zouden zij in sommige hunner vele opvoerige uitbarstingen aanvoerders hebben gevonden, bekwaam genoeg om door hun meerder aantal en kracht de overwinning te behalen op de wijsheid zelfs van de Cirkels. Maar een wijze ordening der natuur heeft besloten, dat naarmate de arbeidende klasse toeneemt in verstand, kennis en deugd, hun scherpe hoek (die hen fysiek te duchten maakt) ook zal aangroeien en meer en meer naderen tot den onschadelijken hoek van den gelijkzijdigen driehoek. Zelfs bij de brutaalsten en geduchtsten van de krijgsliedenkaste, schepsels bijna op hetzelfde peil met vrouwen, wat hun gebrek

aan verstand betreft, is het gebleken dat naarmate de verstandelijke vermogens, noodig om hun vreeselijke, doorborende kracht voordeelig aan te wenden, toenemen, de doorboringskracht zelf gaandeweg afneemt.

Hoe bewonderenswaardig is deze wet van compensatie! En welk een volkomen bewijs van de natuurlijke geschiktheid en, ik durf bijna zeggen van den goddelijken oorsprong der aristocratische Staatsregeling in Platland. Door een oordeelkundige toepassing dezer natuurwet, zijn de Veelhoeken en Cirkels bijna altijd in staat om oproer in zijn geboorte te smoren, als zij gebruik maken van de onweerstaanbare en grenzelooze eerezucht van het menschelijk gemoed. Ook komt de kunst wet en regel te hulp. Het is n.l. over 't algemeen mogelijk gebleken — door eenige kunstmatige samenpersing of uitzetting door staatsgeneesheeren — om sommige der meest ontwikkelde aanvoerders van een opstand volkomen regelmatig te maken en ze dus terstond op te nemen in de meer bevoorrechte kasten; een veel grooter aantal, die nog beneden den standaard zijn, aangetrokken door het vooruitzicht om eindelijk ook te worden geadeld, worden overgehaald de staatshospitalen binnen te treden, waar zij voor hun leven in een fatsoenlijke gevangenschap worden gehouden, slechts een of twee van de koppigste, dwaaste en hopeloos onregelmatige worden ter dood gebracht.

Vervolgens wordt de rampzalige bende der Gelijkbeenigen, zonder plan noch aanvoerder, of doorstoken zonder tegenstand door het kleine korps hunner broederen die de Hoofdcirkel voor dergelijke onverwachte omstandigheden in soldij houdt, of anders, en dit komt meer voor, worden zij door middel van naijver en verdachtmaking, op handige wijze door de Cirkels onder hen gezaaid, aangezet, tot onderlingen strijd en sneven zij door elkanders hoeken. Niet minder dan honderd en twintig opstanden worden in onze jaarboeken vermeld, buiten de kleinere oproeren ten getale van tweehonderd vijf en dertig; alle eindigden zij op genoemde wijze.

§ 4. *Over de vrouwen.*

Indien onze scherpgepunte driehoeken van de krijgsliedenkaste te duchten zijn, kan men licht begrijpen dat veel geduchter nog onze vrouwen zijn. Want zoo een soldaat een wig is, een vrouw is een naald, daar zij, om zoo te zeggen, niets dan punt is ten minste aan de beide uiteinden. Voeg hierbij het vermogen om zich naar verkiezing feitelijk onzichtbaar te maken, en ge zult inzien dat een vrouwelijk wezen in Platland een schepsel is om niet meê te mallen.

Maar hier zullen wellicht sommige mijner jongere lezers vragen, hoe een vrouw in Platland zich onzichtbaar kan maken. Dit moet, dunkt me, zonder eenige verklaring duidelijk zijn. Een paar woorden echter zullen het den minst nadenkende helder maken.

Zet een naald op de tafel. Breng dan uw oog in het vlak van de tafel en zie naar de naald, dan ziet ge haar in haar volle lengte. Maar zie er van boven op en ge ziet niets dan een punt; zij is feitelijk onzichtbaar geworden. Juist zoo is het met een onzer vrouwen. Als haar zijde naar ons toegekeerd is, zien wij haar als een rechte lijn, als 't uiteinde dat haar oog of mond bevat — want bij ons zijn die twee organen niet onderscheiden — zich aan ons vertoont dan zien wij niets dan een zeer schitterend punt, maar als het andere uiteinde onzen blik ontmoet, dan dient haar achterdeel — daar het slechts weinig lichtend of liever bijna zoo duister is als een onbezield voorwerp — haar tot een soort van onzichtbaar makenden kap.

De gevaren, waaraan wij van de zijde onzer vrouwen zijn blootgesteld, moeten nu zonneklaar zijn voor den minst knappe in Ruimteland. Indien zelfs de hoek van een fatsoenlijken Driehoek uit de middelklasse niet zonder gevaar is, indien het aanloopen tegen een werkman een jaap veroorzaakt, indien een botsing met een officier van de krijgslieden-kaste noodzakelijk een ernstige wonde teweegbrengt, indien de aanraking alleen van den top-hoek eens gemeenen soldaats met doodsgevaar gepaard gaat — wat kan men dan, als men een vrouw tegen het lijf loopt, anders verwachten dan

volkomen en onmiddellijken ondergang. En als een vrouw onzichtbaar is of zichtbaar alleen als een schemerachtig punt, hoe moeielijk moet het dan zelfs voor den voorzichtigsten wezen om altijd een botsing te vermijden. Vele zijn de wettelijke bepalingen, op verschillende tijden in de verschillende staten van Platland gemaakt om dit gevaar te verminderen ; en in de zuidelijke, minder gematigde luchtstreken, waar de aantrekkingskracht het grootst is en menschelijke wezens meer aan toevallige en onwillekeurige bewegingen zijn onderworpen, zijn de wetten op de vrouwen natuurlijk strenger. Maar een algemeen overzicht van het wetboek kan men verkrijgen uit de volgende hoofdbepalingen:

1. Ieder huis zal een ingang in de oostzijde hebben uitsluitend voor de vrouwen, waar alle vrouwelijke wezens "op een welvoegelijke, eerbiedige wijze" zullen binnen gaan en niet door de westelijke- of mannendeur.

2. Geen vrouwelijke persoon mag op een openbare plaats wandelen zonder aanhoudend een waarschuwend "opgepast" te doen hooren op straffe des doods.

3. Elke vrouwelijke persoon, die deugdelijk gebleken is te lijden aan St. Vitusdans, stuipen, chronische verkoudheid gepaard met hevig niezen of eenige ziekte, die onwillekeurige bewegingen veroorzaakt, zal oogenblikkelijk omgebracht worden.

In sommige staten is er een aanvullingswet, die den vrouwen op straffe des doods verbiedt op een openbare plaats te wandelen of te staan zonder gedurig haar achterdeel heen en weder te bewegen, teneinde haar tegenwoordigheid kenbaar te maken aan degenen, die achter haar staan; andere verplichten een vrouw om zich op reis te doen vergezellen door een harer zoons of bedienden of door haren man; andere weder sluiten de vrouwen geheel op in haar huizen behalve gedurende godsdienstige feesten. Maar de wijste onzer Cirkels of staatslieden zijn tot de ontdekking gekomen dat de vermenigvuldiging der beperkende bepalingen op vrouwen niet alleen strekt tot verzwakking en vermindering van het ras, maar ook tot vermeerdering van huiselijke moordtooneelen in die mate, dat een staat, door al te veel bij de wet te verbieden, meer verliest dan wint.

Want in geval het humeur der vrouwen aldus verbitterd wordt door opsluiting thuis of hinderende bepalingen daarbuiten, zijn zij in staat haar gemoed te koelen op haar man en kinderen, en in de minder gematigde luchtstreken is soms de geheele mannelijke bevolking van een dorp omgebracht in één of twee uren van een gelijktijdige uitbarsting onder de vrouwen. Daarom zijn de drie bovengenoemde artikelen voldoende voor de goedgeregelde staten, en kunnen zij worden beschouwd als een ruwe schets van onze wetgeving op de vrouwen. Bij slot van rekening vinden wij onze voornameste bescherming niet in de wetgeving, maar in het belang der vrouwen zelve. Want ofschoon zij door een achterwaartsche beweging een plotselinge dood kunnen teweegbrengen, is toch ook haar eigen broos lichaam in groot gevaar vernietigd te worden, tenzij zij terstond haar angelvormig uiteinde los kunnen maken uit het spartelende lichaam haars slachtoffers.

De macht der mode is ook op onze hand. Ik merkte reeds op, dat in sommige minder beschaafde staten geen vrouwelijke persoon wordt geduld op een openbare plaats, zonder dat zij haar achterdeel aanhoudend heen en weder zwaait. Deze handeling is algemeen gebruikelijk geweest onder dames, die eenige aanspraak op beschaving maken, in alle goedgeregelde staten, sedert zoo langen tijd als het geheugen van de Figuren reikt. Het wordt een schande geacht voor elken staat, dat de wetgeving zou moeten afdwingen wat een natuurlijk instinct behoort te zijn en het bij elke eerbare vrouw ook is. De rhythmische en, als ik het zoo noemen mag, sierlijk golvende beweging van het achterdeel onzer dames van den Cirkelstand wordt benijd en nagebootst door de vrouw eens gewonen Gelijkszijdigen, die het niet verder kan brengen dan tot een bloot eentonig geschommel als het tikken van een slinger; en de regelmatige slingering van de Gelijkszijdige wordt niet minder bewonderd en nagedaan door de vrouw van den vooruitstrevenden, eerezuchtigen Gelijkbeenige, voor wiens vrouwelijke familie-leden tot dus verre de beweging van het achterdeel in het geheel geen eigenlijke levensbehoefte is geworden. Dientengevolge is in elke familie van rang en stand de "achterdeelbeweging" even vastgeworteld als het leven, en genieten daardoor de man-

nen en zoons dier gezinnen veiligheid, ten minste tegen onzichtbare aanvallen.

Niet dat men ook zelfs een oogenblik moet denken dat onze vrouwen van liefde ontbloot zijn. Maar ongelukkig heerscht bij de zwakke sekse de hartstocht van het oogenblik over alle mogelijke overwegingen. Dit is natuurlijk een noodzakelijk gevolg van haar ongelukkigen lichaamsvorm. Want daar zij zelfs geen zweem hebben van een hoek, wijl zij in dit opzicht staan beneden den laagsten der Gelijkbeenigen, zijn zij geheel verstoken van hersensvermogen, en hebben noch nadenken, noch oordeel, noch voorzorg en nauwelijks eenig geheugen. Dientengevolge herinneren zij zich geen rechten en erkennen zij geen onderscheid, als zij in woede uitbarsten. Mij is werkelijk een geval bekend, dat een vrouw haar geheel gezin had uitgeroeid en een half uur later, toen haar woede over was en de stukken waren weggeruimd, vraagde wat er toch van haar man en kinderen was geworden.

Het is dus raadzaam een vrouw niet te tergen, zoolang zij in een toestand is, dat zij zich kan omdraaien. Als gij ze in haar vertrekken hebt — die er op gemaakt zijn om haar dat vermogen te ontnemen — dan kunt ge zeggen en doen wat ge wilt, want dan zijn zij in het geheel niet bij machte om kwaad te doen, en zullen zij zich eenige minuten later niet eens meer het geval herinneren, waarvoor zij u op dit oogenblik met den dood bedreigen, noch de beloften, die gij meendet te moeten doen, om haar woede te bekoelen.

Over het geheel gaat ons huiselijk leven een tamelijk effen gangetje behalve in de lagere rangen der krijgslieden kaste. Daar veroorzaakt het gebrek aan takt en bescheidenheid van de zijde der mannen van tijd tot tijd onbeschrijfelijke rampen. Te veel vertrouwende op de offensieve wapens hunner scherpe hoeken in plaats van op de defensieve organen van gezond verstand en gepaste veinzelij, verwaarloozen deze zorgelooze wezens al te dikwijls de voorgeschreven inrichting der vrouwenvertrekken of verbitteren zij hun vrouwen buitenshuis door slechtgekozen uitdrukkingen, die zij weigeren onmiddellijk in te trekken. Daarenboven maakt een domme, overdreven achting voor letterlijke waarheid hen ongeschikt om die kwistige

beloften af te leggen, waardoor de meer oordeelkundige Cirkel in een oogwenk zijn wederhelft kan bevredigen. Het gevolg is een moordtooneel, hetgeen echter zijn voordeelige zijde heeft, daar de brutaalste en lastigste Gelijkbeenigen hierdoor verdwijnen, en door velen onzer Cirkels wordt het vernielend vermogen der dunne sekse beschouwd als een van de vele beschikkingen der Voorzienigheid om overbevolking tegen te gaan en opstand in den kiem te verstikken.

Toch kan ik niet zeggen dat zelfs in onze bestgeordende en bijna tot de Cirkels behorende gezinnen het ideaal van het familieleven zoo hoog staat als bij u in Ruimteland. Er is vrede, in zooverre als de afwezigheid van doodslag aldus genoemd kan worden, maar er is natuurlijk weinig overeenstemming in smaak en streven; en de zorgvuldige wijsheid der Cirkels heeft veiligheid verschaft ten koste van huiselijk welbehagen. In elk huisgezin van den Cirkel- of Polygoon stand is het sedert onheugelijke tijden gewoonte geweest — en nu is het een soort instinct geworden onder de vrouwen onzer hoogere standen — dat de moeders en dochters aanhoudend haar oog en mond gericht houden naar haar man en zijn vrienden; haar man den rug toe te keeren zou voor een dame in een aanzienlijke familie worden beschouwd als iets ongehoords, dat haar in ieders schatting zou doen dalen, Maar ik zal straks aantoonen dat deze gewoonte, ofschoon zij het voordeel van veiligheid oplevert, niet zonder nadeelen is.

In het huis van den werkman of den eerbaren koopman — waar de vrouw, als zij haar huiselijke bezigheden verricht, den man den rug mag toekeeren — zijn er tenminste tijden van stilte, waarin men van de vrouw niets ziet noch hoort, dan het gonzende geluid van het aanhoudend geroep van "opgepast", maar in de huizen der hoogere standen is er al te dikwijls geen rust. Daar zijn de woordenrijke mond en het heldere, doordringende oog altijd gericht naar het hoofd des huizes, en het licht zelf is niet meer volhardend dan de stroom van vrouwelijke welsprekendheid. De takt en de behendigheid, die voldoende zijn om den steek eener vrouw te ontgaan, zijn niet opgewassen tegen de taak om den mond eener vrouw te stoppen; en daar de vrouw

volstrekt niets heeft te zeggen en elken breidel van geest, gezond verstand en geweten mist om haar te weerhouden van het te zeggen, hebben niet weinig cynische lieden betuigd, dat zij het gevaar van den doodelijken maar onhoorbaren steek verkiezen boven de veilige welluidendheid van 't andere uiteinde eener vrouw.

Voor mijn lezers in Ruimteland moet de toestand onzer vrouwen waarlijk treurig schijnen en dat is hij ook inderdaad. Een mannelijk persoon van de laagste soort der Gelijkbeenigen kan nog op eenige verbetering van zijn hoek en ten slotte op de verheffing van zijn geheele verachte kaste hopen, maar geen vrouw kan dergelijke verwachtingen koesteren voor haar sekse.

"Eens een vrouw, altijd een vrouw" is een besluit der natuur, en zelfs de wetten van evolutie schijnen te haren nadeele opgeheven. Doch laten wij ten minste de wijze voorbeschikking bewonderen, die verordend heeft dat, terwijl zij geen hoop hebben, zij ook het geheugen missen om zich te herinneren en het vermogen om zich te voren een denkbeeld te maken van de ellende en vernedering, die een voorwaarde zijn van haar beslaan en den grondslag der staatsregeling van Platland uitmaken.

§ 5. *Over de wijzen waarop wij elkaar herkennen.*

Gij, die gezegend zijt met schaduw en licht, gij, die begaafd zijt met twee oogen, toegerust met de kennis van perspectief en bevoorrecht met het genot van verscheiden kleuren, gij, die werkelijk een hoek kunt zien en den volledigen omtrek van een cirkel aanschouwen in de gelukkige gewesten van Drie Afmetingen — hoe zal ik u duidelijk maken welke groote moeilijkheden wij in Platland ondervinden om elkanders vorm te herkennen.

Herinner u wat ik boven zeide. Alle wezens in Platland, bezield of onbezield, onverschillig welken vorm zij hebben, vertoonen zich voor onzen blik op dezelfde of nagenoeg dezelfde wijze, nl. als een rechte lijn. Hoe kan dan het eene van het andere worden onderscheiden, waar allen gelijk schijnen ?

Het antwoord is drievoudig. Het eerste herkenningmiddel is de gehoorszin, die bij ons veel sterker dan bij u ontwikkeld is en die ons niet alleen in staat stelt om onze persoonlijke vrienden aan de stem te herkennen, maar zelfs om de verschillende kasten te onderkennen ten minste wat de laagste drie: den Gelijkzijdigen Driehoek, het Vierkant en den Vijfhoek betreft — want van de Gelijkbeenigen neem ik geen notitie. Maar naarmate wij rijzen op de maatschappelijke ladder, wordt het steeds moeilijker op het gehoor te onderscheiden en onderscheiden te worden, deels omdat de stemmen meer op elkaar gaan gelijken, deels omdat het vermogen van stemonderscheiding een plebeïsche eigenschap is, niet sterk ontwikkeld bij de aristocratie. En ingeval er eenig gevaar van bedrog is, kunnen wij deze methode niet vertrouwen. Onder onze laagste standen zijn de stemorganen veel beter dan de gehoororganen ontwikkeld, zoodat een Gelijkbeenige gemakkelijk de stem eens Polygoons kan nabootsen en, met eenige oefening, zelfs die eens Cirkels. Daarom neemt men gewoonlijk zijn toevlucht tot een tweede herkenningwijze.

Het voelen is onder onze vrouwen en lagere standen — over de hoogere standen zal ik straks spreken — de voornaamste herkenningstoets, in elk geval tusschen vreemden, als er twijfel is, niet omtrent het individu, maar omtrent de kaste. Wat dus bij de hoogere standen in Ruimteland "introdunctie" is, dat is bij ons het voelingsproces. "Mag ik u verzoeken te voelen en gevoeld te worden door mijn vriend, Mijnheer N. N." is nog steeds onder de ouderwetsche heeren ten platten lande in streken, die eenigszins van de steden verwijderd liggen, de gewone uitdrukking bij een introductie in Platland. Maar in de steden en onder menschen van zaken worden de woorden "gevoeld te worden door" weggelaten en wordt de zin verkort tot: "Mag ik u verzoeken Mijnheer N. N. te voelen" ofschoon natuurlijk stilzwijgend wordt verondersteld dat het voelen wederkeerig plaats heeft. Onder onze nog moderner, fatterige jongelieden — die uiterst afkeerig zijn van overtollige moeite en souverain onverschillig omtrent de zuiverheid hunner moedertaal — wordt de zegswijze nog verder gekortwiekt door het

woord voelen in een technischen zin te gebruiken in de beteekenis van : "aanbevelen om te voelen en gevoeld te worden" en tegenwoordig wettigt het "jargon" van beschaafd of quasi-beschaafd gezelschap in de hoogste standen een barbarisme als: "Mijnheer Mulder, mag ik u Mijnheer Bakker voelen" ?

Laat de lezer echter niet denken dat "voelen" bij ons zulk een lastig geval zou zijn als bij u, of dat wij het noodig zouden vinden om terdege alle zijden van ieder individu te bevoelen, voordat wij de kaste bepalen, waartoe het behoort. Lange oefening en opleiding, in de scholen begonnen en in het, practische leven voortgezet, stellen ons in staat om in eens door den gevoelszin onderscheid te ontdekken tusschen de hoeken van een Gelijkszijdigen Driehoek, Vierkant en Pentagoon, en ik behoef niet te zeggen dat de hersenlooze tophoek van een scherphoekigen Gelijkbeenige zich verraadt bij de geringste aanraking. Het is dus in den regel niet noodig meer dan één hoek van eenig individu te voelen, en deze, eens goed opgenomen, zegt ons tot welke kaste de persoon behoort met wien wij spreken, tenzij hij behoort tot de hogere rangen van den adel. Daar is de moeielijkheid veel grooter. Zelfs van een doctor in de Wijsbegeerte aan onze universiteit te Sukkelen weet men dat hij eens een tienzijdigen met een twaalfzijdigen Polygoon heeft verward, en er is nauwelijks een doctor in de Wis-en Natuurkunde aan of buiten die beroemde universiteit, die durft beweren dat hij onmiddellijk en zonder aarzeling een twintigzijdig van een vierentwintigzijdig lid der aristocratie zal onderscheiden.

De lezers, die zich de uittreksels herinneren, welke ik boven van het wetboek op de vrouwen heb gegeven, zullen dadelijk inzien dat de introductie bij aanraking eenige zorg en omzichtigheid vereischt. Anders zouden de hoeken den onkundigen voeler onherstelbare beledigingen kunnen toebrengen. Het is voor de veiligheid van den voeler volstrekt noodzakelijk dat de gevoelde volkomen stil staat. Een schok, een zenuwachtige beweging, ja zelfs een hevige niesbui heeft reeds meermalen noodlottige gevolgen gehad voor den onvoorzichtige en heeft veelbelovende vriendschap in de kiem verstikt. Dit

is inzonderheid waar onder de lagere rangen van de Driehoeken. Bij hen is het oog zoover van den top gelegen, dat zij ternauwernood kennis kunnen nemen van hetgeen er aan dat uiteinde hunner leest omgaat. Bovendien zijn zij van een ruwen, groven aard, niet gevoelig voor de zachte aanraking van den hooggeorganiseerden Polygoon. Geen wonder dus dat een onwillekeurige hoofdbeweging meer dan eens den staat van een gewaardeerd menschenleven heeft beroofd.

Ik heb gehoord dat mijn uitnemende grootvader — een der minst onregelmatigen van zijn ongelukkige, gelijkbeenige kaste, die inderdaad kort voor zijn dood, vier van de zeven stemmen van den Gezondheids- en Kastenraad verwierf om naar de kaste der Gelijkzijdigen te worden overgeplaatst — dikwijls met een traan in zijn eerwaardig oog een ongeval van dien aard betreurde, dat zijn over-over-overgrootvader, een fatsoenlijk werkman met een hoek of brein van $59^{\circ} 30'$, was overkomen. Volgens zijn verhaal was mijn ongelukkige voorvader aangehaald met rhumatiek, en terwijl hij door een Polygoon werd gevoeld, doorboorde hij toevallig door een plotselingen schok den grooten man juist door de diagonaal en daardoor stortte hij, eenerzijds ingevolge zijn lange gevangenschap en vernedering, anderzijds wegens den moreelen schok die tot alle familiebetrekkingen mijns voorvaders doordrong, onze familie anderhalven graad terug in haar rijzing tot een hooger stand. Het gevolg was, dat bij het volgend geslacht, het familie brein slechts op 58° geregistreerd werd, en niet dan na verloop van vijf geslachten was het verloren terrein herwonnen, de volle 60° bereikt en de verheffing uit de Gelijkbeenigen ten volle volbracht. En al die reeks van rampen door één klein ongeval in het voelingsproces.

Zoover gekomen hoor ik in gedachte eenige mijner welopgevoede lezers uitroepen: Hoe kunt gij in Platland iets weten van hoeken, en graden of minuten? Wij kunnen een hoek *zien*, omdat wij in de ruimte twee rechte lijnen kunnen zien, die ten opzichte van elkaâr hellen, maar gij, die niets dan één rechte lijn tegelijk of hoogstens een aantal stukjes van rechte lijnen, die alle in één rechte lijn liggen, kunt zien — hoe kunt gij ooit

een hoek onderscheiden, laat staan aanteekening houden van hoeken van verschillende grootte.

Ik antwoord dat, hoewel wij geene hoeken kunnen zien, wij ze kunnen afleiden en wel met groote nauwkeurigheid. Onze gevoelszin, aangezet door noodzakelijkheid en ontwikkeld door lange oefening, stelt ons in staat hoeken te onderscheiden veel nauwkeuriger dan uw gezichtszin zonder behulp van een liniaal of hoekmaat. Ook moet ik niet nalaten te vermelden dat wij goede natuurlijke hulpmiddelen hebben. Het is bij ons een natuurwet, dat het brein der Gelijkeenige kaste begint met een halven graad of dertig minuten en bij elk opvolgend geslacht (als het al toeneemt) met een halven graad aangroeit, totdat het einddoel van 60° is bereikt, als wanneer de toestand van lijfeigenschap wordt opgeheven en de vrijgelatene in de kaste der Regelmatigen wordt opgenomen.

Dus voorziet de Natuur zelf ons van een opklimmende schaal of alfabet van hoeken van een halven graad tot 60° , waarvan modellen in elke lagere school door het geheele land aanwezig zijn. Ten gevolge van toevalligen achteruitgang, maar nog meer van dikwijls voorkomenden zedelijken en verstandelijken stilstand en van de buitengewone vruchtbaarheid der misdadige en zwervende standen, is er altijd een groote overvloed van individuen, behoorende tot de kasten van een halven of één graad, en een groote voorraad van soorten tot 10° . Deze zijn volslagen ontzet van burgerlijke rechten en een groot aantal hunner, die zelfs geen verstand genoeg hebben om in den krijg te worden gebruikt, worden door de staten aan den dienst der opvoeding gewijd. Onbewegelijk vastgebonden om alle mogelijkheid van gevaar weg te nemen, worden zij in de leerkamers onzer kinderscholen geplaatst, en daar worden die arme schepsels door de schoolcommissie benuttigd om aan het kroost der middelklasse dien tact en dat verstand mee te deelen, waarvan zij zelve totaal verstoken zijn. In sommige staten worden deze modellen bij gelegenheid gevoed en verscheiden jaren in het leven gehouden, maar in de meer gematigde en beter geregelde streken heeft men het op den duur voor de opvoedkundige belangen der jeugd voor-

deelijker gevonden, hun het voedsel te onthouden en ze elke maand te vernieuwen— want zoo lang is de gemiddelde tijd, gedurende welken de misdadige stand het vasten kan volhouden. Wat in de goedkoopere scholen wordt gewonnen door het langer bestaan der modellen, verliest men weder eenerzijds door de uitgaven voor voedsel, anderzijds in de verminderde nauwkeurigheid der hoeken, die beschadigd worden na eenige weken van aanhoudende bevoeling. Laten wij ook niet vergeten om bij de opsomming der voordeelen van het kostbaarder stelsel op te merken, dat het strekt, wel langzaam, doch merkbaar, om de overtollige Gelijkbeenige bevolking te dunnen — een doel, dat elk staatsman in Platland gedurig voor oog en houdt. Over het geheel ben ik daarom geneigd te gelooven — hoewel het mij niet ontgaan is dat er in verscheiden door het volk gekozen Schoolcommissies een reactie bestaat ten voordeele van het "goedkoope stelsel," zooals men het noemt — dat dit een der vele gevallen is, waar duurkoop waarlijk goedkoop is.

Maar ik mag mij niet verder van mijn onderwerp laten afleiden door quaesties van Schoolcommissie-politiek. Ik hoop genoeg gezegd te hebben om aan te toonen dat herkenning door het gevoel niet zulk een lastige of onbeslissende handeling is, als men zou denken, en deze wijze is zeer zeker meer te vertrouwen dan de herkenning door het gehoor. Blijft dus nog, zooals boven is aangestipt, de tegenwerping dat deze methode niet zonder gevaar is. Daarom verkiezen velen onder de middel en lagere standen en allen zonder uitzondering van den Polygoon en den Cirkelstand een derde methode, waarvan de beschrijving voor de volgende paragraaf moet voorbehouden worden.

§ 6. *Over de herkenning door het gezicht.*

In hetgeen volgt zal ik zeer inconsequent schijnen. In vorige paragrafen heb ik gezegd, dat alle Figuren in Platland rechte lijnen schijnen, en ik voegde er bij of leidde er stilzwijgend uit af, dat het derhalve onmogelijk is om door het gezichtsvermogen individuen van verschillende kasten te on-

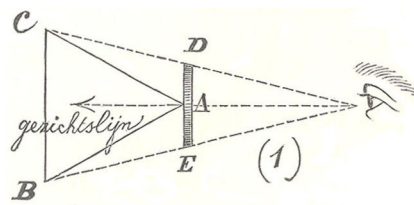
derscheiden; toch ga ik nu mijnen beoordeelaars in Ruimteland verklaren hoe wij in staat zijn, elkander door den gezichtszin te herkennen.

Als intusschen de lezer zich de moeite wil geven nog eens de bladzijde na te slaan waarop vermeld wordt dat de herkenning door voelen algemeen in zwang is, zal hij er de beperking bij vinden: "onder de lagere kasten". Alleen onder de hoogere kasten en in onze meer gematigde luchtstreken is herkenning door het gezicht in gebruik.

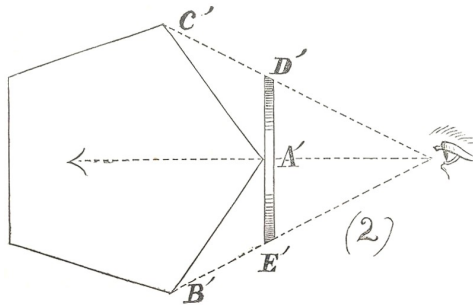
Dat dit vermogen bestaat, waar en voor welke kaste dan ook, danken wij aan den mist, die gedurende het grootste deel des jaars heerscht, overal behalve in de verzengde luchtstreken. Wat bij u in Ruimteland in alle opzichten hinderlijk is, het landschap onzichtbaar maakt, den geest neerdrukt, de gezondheid verzwakt, wordt bij ons erkend als een zegen weinig geringer dan de lucht zelf, als de kweekster van kunsten en de voortbrengster van wetenschappen. Maar laat ik mijn bedoeling verklaren zonder verdere lofredenen op dit weldadige element.

Indien er geen mist bestond, zouden alle lijnen even helder en niet te onderscheiden zijn en dit is werkelijk het geval in die ongelukkige landen, waar de dampkring volkomen droog en doorzichtig is. Maar waar een rijke voorraad mist is, zijn de voorwerpen op een zekeren afstand, b.v. van drie voet, kennelijk schemerachtiger dan die op een afstand van twee voet elf duim, en dit heeft ten gevolge dat wij, door aanhoudende zorgvuldig getoetste waarneming van betrekkelijke helderheid en schemerachtigheid in staat gesteld worden om met groote juistheid tot den vorm van het waargenomen voorwerp te besluiten.

Een voorbeeld zal meer uitwerken dan een boekdeel vol beschouwingen, om mijn bedoeling duidelijk te maken. Stel dat ik twee individuen zie aankomen, wier stand ik wensch te bepalen. Het zijn, zullen wij aannemen, een koopman en een geneesheer of met

andere woorden een Gelijkzijdige Driehoek en een Pentagoon: hoe zal ik die onderscheiden? Het zal duidelijk zijn voor elk kind in Ruimteland, dat even den drempel van het Wiskundig onderwijs heeft overschreden, dat als ik mijn oog zoo kan brengen, dat de richting van mijn blik een hoek van

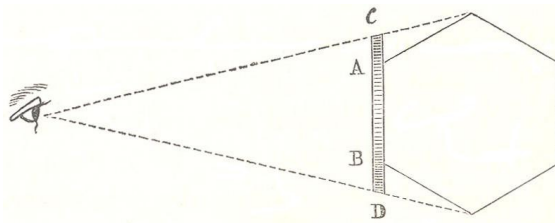
den naderenden Vreemdeling middendoor deelt, de beide aangrenzende zijden, nl. AB en AC, voor mijn oog precies dezelfde ligging zullen hebben, zóó dat er volstrekt geen reden bestaat, waarom ik de eene grooter dan de andere zou zien. Wat zal ik nu zien in het geval van den koopman (1)?

Ik zal een rechte lijn zien DAE,

waarvan het middelpunt A zeer helder zal zijn, omdat het het dichtst bij mij ligt, maar aan weerszijden zal de lijn snel in helderheid afnemen, omdat de zijden AC en AB snel terugwijken in den mist en de punten D en E, die mij de uiteinden des koopmans toeschijnen, zullen al zeer schemerachtig zijn. Daarentegen zal in het geval van den geneesheer (2), ofschoon ik ook een rechtlijn D'A'E' zie met een helder middelpunt A', deze naar de uiteinden toe toch minder snel in helderheid afnemen, omdat de zijden A'C' en A'B' minder snel in den mist terugwijken, en de punten D' en E', die mij de uiteinden des dokters toeschijnen, zullen niet zoo schemerachtig zijn als de uiteinden des koopmans. De lezer zal waarschijnlijk uit deze twee voorbeelden begrijpen hoe, na een zeer lange opleiding gesteund door voortdurende ervaring, het den wel-opgevoeden kasten onder ons mogelijk is om met tamelijke nauwkeurigheid de middelkasten door den gezichtszin van de lagere te onderscheiden. Indien mijn lezers in Ruimteland dit algemeen begrip gevat hebben, zoover dat zij er de mogelijkheid van begrijpen, en niet mijn uiteenzetting als totaal ongelooflijk verwerpen — dan zal ik bereikt hebben al wat ik redelijker-

wijze kon verwachten. Als ik in verdere bijzonderheden moest treden, dan zou ik slechts verwarring stichten. Voor de jongen en onervarenen echter die wellicht uit de twee eenvoudige voorbeelden, welke ik boven gegeven heb, van de wijze waarop ik mijn vader en mijn zoons zou herkennen, afleiden dat herkenning door het gezicht een gemakkelijke zaak is, kan het noodig zijn aan te stippen, dat in het werkelijke leven de meeste gevallen van gezichtsherkenning veel teederder en ingewikkelder van aard zijn.

Indien bijvoorbeeld mijn vader, de Driehoek, als hij mij nadert toevallig zijn zijde in plaats van zijn hoek naar mij toekeert, dan ben ik voor een oogenblik in twijfel of hij soms een Rechte Lijn of met andere woorden een vrouw is, totdat ik hem heb verzocht zich om te draaien, of totdat ik mijn oog om hem heen heb laten gaan. Zoo ook als ik in gezelschap ben van een mijner beide hexagonale kleinzoons, en een zijner zijden AB en face zie, dan zal ik, zooals uit nevenstaande teekening blijkt, een geheele lijn AB zien betrekkelijk helder (ternauwernood aan de uiteinden een weinig schemerachtig) en twee kleinere lijnen, CA en BD, schemerachtig overal, doch naar de uiteinden C en D toe het meest.

Maar ik moet de verzoeking om over deze onderwerpen uit te weiden weerstand bieden. De minste wiskundige in Ruimteland zal mij gaarne gelooven, als ik verzeker dat de vraagstukken van het dagelijksche leven, die zich aan de welopgevoeden voordoen — als zij zelve in beweging zijn, draaiende, voor- of achterwaarts gaande, en ter zelfder tijd pogende door den gezichtszin onderscheid te zoeken tusschen een aantal Polygonen van hoogen stand, die zich in verschillende richtingen bewegen, als b.v. in een balzaal of societeit — van dien aard moeten zijn dat zij den breinhoek van den meest ontwikkelden op een harde proef stellen, en ten volle de rijke

salarissen rechtvaardigen van de hooggeleerde professoren in de Wiskunde, zoowel statische als kinematische, aan de beroemde universiteit van Sukkelen, waar de wetenschap en kunst van gezichtsherkenning geregeld worden onderwezen aan tal van studenten uit de élite der staten, want slechts loten van onze edelste en rijkste familiën zijn in staat den tijd en het geld op te offeren, noodig voor de degelijke beoefening van deze edele en onschatbare kunst. Ik zelf, een wiskundige van niet geringe beteekenis en de grootvader van twee veelbelovende en volkomen regelmatige Hexagonen, ben soms zeer verlegen, als ik mij te midden van een menigte draaiende Polygonen van de hoogere kasten bevind. En natuurlijk is voor een gewoon koopman of lijfeigene zulk een gezicht even onverklaarbaar als het voor u, waarde lezer, zou zijn, indien gij plotseling in ons land werd overgebracht.

In zulk een menigte kondet gij aan alle kanten niets zien dan lijnen, schijnbaar recht, doch welker deelen op zeer onregelmatige wijze gedurig zouden veranderen van helderheid en duisterheid; zelfs indien gij drie jaren met de Pentagonen en Hexagonen aan de universiteit college geloopt hadt en volkomen in de theorie thuis waart, zoudt gij nog ondervinden dat er vele jaren van ervaring noodig zijn, vóór dat gij u kondet bewegen in een fatsoenlijk gezelschap, zonder in botsing te komen met uw meerderen, die de etiquette verbiedt te voelen en die door hun hoogere beschaving en opvoeding alles weten van uw bewegingen, terwijl gij weinig of niets van de hunne weet. In een woord, om zich in gezelschap van Polygonen volkomen naar behooren te gedragen, moet men zelf een Polygoon zijn. Zoo althans heeft mij op gevoelige wijze de ervaring geleerd. Het is verbazend hoe sterk de kunst of ik durf het haast instinct noemen van gezichtsherkenning wordt ontwikkeld door haar steeds toe te passen en de gewoonte van voelen te vermijden. Juist zooals bij u de doofstommen, als hun eens wordt toegestaan te gesticuleeren en het hand-alphabet te gebruiken nooit de moeilijker, maar veel belangrijker kunst zullen machtig worden van spreken en aflezen van de lippen, zoo gaat het bij ons met "zien en voelen". Niemand,

die in zijn jeugd tot voelen zijn toevlucht neemt, zal het zien goed leeren.

Om deze reden wordt onder onze hoogere kasten het voelen tegengegaan of geheel verboden. Van den beginne af worden hun kinderen in plaats van naar de openbare lagere school (waar de kunst van voelen wordt onderwezen) naar hoogere Seminariën van exclusieven aard gezonden, en aan onze beroemde universiteit wordt "voelen" beschouwd als een zeer ernstige overtreding, die voor den eersten keer tijdelijke verwijdering voor den tweeden wegzending ten gevolge heeft. Maar onder de lagere kasten wordt de kunst van gezichtsherkenning beschouwd als een onbereikbare luxe. Een gewoon koopman kan zijn zoon niet toestaan om een derde van zijn leven aan abstracte studiën te wijden. De kinderen der armen mogen dus voelen van hun vroegste jeugd af; zij verkrijgen daardoor een vroegtijdige rijpheid en levendigheid, die eerst zeer gunstig afsteekt bij het lijdzame, onbeholpene en onverschillige gedrag van de halfonderwezen jeugd uit den Polygoon-stand, maar als de laatstgenoemden ten slotte hun academische opleiding hebben voltooid en zijn voorbereid om hun theorieën in practijk te brengen, dan kan de verandering, die met hen heeft plaats gehad, bijna als een wedergeboorte worden beschouwd, en in elke kunst, wetenschap en maatschappelijk streven overvleugelen zij snel hun driehoekige mededingers en dringen ze op den achtergrond.

Slechts weinigen van den Polygoon-stand zakken bij het laatste onderzoek of het eind-examen der universiteit. De toestand dier minder bevoorrechte minderheid is waarlijk beklagenswaardig. Uitgeworpen door den hooger stand, zijn zij veracht bij den lageren. Zij bezitten noch de afgemetenheid en de stelselmatig ontwikkelde vermogens van de veelhoekige Candidaten en Doctoren in een of ander wetenschap, noch zelfs de aangeboren vroegrijpheid en de bewegelijke plooibaarheid van den jeugdigen koopman. De ambten en openbare bedieningen zijn voor hen gesloten, en ofschoon zij in de meeste staten niet feitelijk worden belet te trouwen, hebben zij toch de grootste moeite om een passende partij te vinden, daar de ervaring leert dat het kroost van zulke ongelukkige en onbegaafde ouders gewoonlijk ook ongelukkig, zoo niet bepaald onregelmatig is.

Juist onder deze soort verstootelingen van onzen adel hebben de groote woelingen en opstanden van vroegere eeuwen gewoonlijk hun aanvoorders gevonden, en zoo groot zijn de daaruit voortvloeiende onheilen, dat een steeds aangroeiende minderheid onzer meer geavanceerde staatslieden van meening is, dat de ware barmhartigheid hun geheele verwijdering zou eischen door bij de wet te bepalen dat allen, die niet slagen bij het eind-examen der universiteit, óf levenslang gevangen gezet óf door een pijnloozen dood opgeruimd zullen worden.

Maar ik ga daar ongemerkt over tot het onderwerp der onregelmatigheden, een zaak van zulk een overwegend belang, dat zij een afzonderlijke paragraaf vereischt.

§ 7. *Over onregelmatige Figuren.*

In al hetgeen voorafgaat heb ik aangenomen — wat misschien beter in den beginne als een duidelijke grondstelling vooropgesteld ware — dat ieder menschelijk wezen in Platland een regelmatige Figuur is, dat wil zeggen van regelmatigen bouw. Hieronder versta ik dat een vrouw niet alleen een lijn, maar een rechte lijn moet zijn, dat een ambachtsman of soldaat twee zijner zijden gelijk moet hebben, dat kooplieden drie gelijke en advocaten (van welke kaste ik een nederig lid ben) vier gelijke zijden moeten hebben en dat in het algemeen in elken veelhoek de zijden even lang moeten zijn.

De grootte der zijde hangt natuurlijk af van den ouderdom van het individu. Een kind van het vrouwelijk geslacht is bij de geboorte omstreeks 2,5 cM, terwijl een lange volwassen vrouw de lengte van 30 cM bereikt. Wat de mannelijke leden van elke kaste betreft, kan men de lengte der zijden eens volwassenen, samengeteld, ongeveer schatten op zestig centimeter. Maar de lengte onzer zijden komt nu niet in aanmerking. Ik heb het nu over de *gelijkheid* der zijden, en er is niet veel nadenken noodig om in te zien dat het geheele maatschappelijke leven in Platland berust op dezen grondslag: de Natuur eischt dat alle Figuren gelijkzijdig zullen zijn.

Indien onze zijden niet even lang waren, konden onze hoeken ongelijk zijn *) Het zou dan noodzakelijk zijn elken hoek na te gaan door het voelings-proces, terwijl het nu voldoende is een enkelen hoek te voelen of op het oog te schatten, om den vorm van een individu te bepalen. Maar het leven zou te kort zijn voor zulk een vervelend getast. De heele kennis en kunst van Gezichtsherkenning zou terstond te gronde gaan; Gevoelsherkenning, in zooverre het een kunst is, zou de andere wijze niet lang overleven, onderling verkeer zou gevaarlijk of onmogelijk worden; er zou een einde komen aan alle vertrouwen, alle voorzorgen, niemand zou in veiligheid de eenvoudigste maatschappelijke schikkingen kunnen maken; in een woord: de beschaving zou in barbaarschheid ondergaan.

Ga ik soms te snel om de lezers met mij tot de overtuiging van de juistheid dezer besluiten te brengen? In trouwe, een oogenblik nadenken en een enkel voorbeeld uit het dagelijksche leven moet iedereen overtuigen dat onze geheele maatschappelijke orde gegrondvest is op Regelmatigheid of Gelijkheid van hoeken. Gij ontmoet b.v. twee of drie kooplieden op straat, die gij terstond als kooplieden herkent door een blik op hun hoeken en snelwegschemerende zijden en gij verzoekt hen bij u op de koffie. Dit kunt ge nu met volkomen gerustheid doen, omdat iedereen tot op één of twee cM² na de vlakteruimte kent, welke een volwassen Driehoek inneemt; maar stel u nu eens voor dat uw koopman achter zijn regel matigen en fatsoenlijken tophoek een parallelogram voortsleept van 30 tot 33 cM in diagonaal! wat moet ge met zulk een monster uitvoeren, als het in uw huisdeur blijft steken?

Maar ik zou het verstand der lezers beleedigen door bijzonderheden op te sommen, welke glashelder moeten zijn voor ieder, die het voorrecht geniet in Ruimteiaand te wonen. Klaarblijkelijk zou de opmeting van een enkelen hoek niet langer voldoende zijn onder zulke onzalige omstandig-

*) Doch ook indien de zijden gelijk zijn, kunnen de hoeken ongelijk zijn en omgekeerd. Dergelijke dichterlijke vrijheden veroorlooft de schrijver zich meer. VERT.

heden, een geheel menschenleven zou in beslag genomen worden voor het voelen of bezien van den omtrek zijner kennissen. Reeds de moeilijkheid om een botsing te vermijden in een oloop is genoeg om de schranderheid zelfs van een welopgevoed Vierkant op de proef te stellen; maar indien men bij geen enkele figuur in een gezelschap op Regelmatigheid kon rekenen, dan zou alles chaos en verwarring zijn, en de geringste opschudding zou ernstige onheilen of — indien er toevallig vrouwen of soldaten tegenwoordig waren— wellicht een groot verlies van menschenlevens veroorzaken.

Doelmatigheid werkt dus samen met de Natuur om het zegel harer goedkeuring te drukken op de Regelmatigheid van vorm. Ook de wet is niet in gebreke gebleven om haar pogingen te ondersteunen. "Onregelmatigheid van gedaante" beteekent bij ons hetzelfde of nog meer dan bij u zedelijke verdorvenheid en misdadigheid vereenigd, en wordt ook dienovereenkomstig behandeld. Het ontbreekt wel is waar niet aan paradoxen-tappers, die beweren dat er geen noodzakelijk verband is tusschen meetkundige en zedelijke onregelmatigheid. "De Onregelmatige", zeggen zij, "wordt van zijn geboorte af met verachting aangezien door zijn eigen ouders, uitgelachen door zijn broeders en zusters, veronachtzaamd door de dienstboden, gehoond en verdacht door de maatschappij en uitgesloten van elken post, die verantwoordelijkheid, vertrouwen en nutte werkzaamheid eischt. Elke zijner bewegingen wordt door de politie met argusoogen bespied totdat hij meerderjarig wordt en zich voor de inspectie komt aanmelden; dan wordt hij óf omgebracht, als hij de vastgestelde grens van afwijking blijkt te overschrijden, óf anders in een rijksbureau opgesloten als klerk van den zevenden rang, verhinderd te trouwen, genoodzaakt te zwoegen onder geestdoodend werk voor een ellendige belooning, verplicht te wonen en te eten in het gebouw en zelfs zijne vacantiën te nemen onder nauwlettend toezicht; is het te verwonderen dat de menschelijke natuur, zelfs bij de besten en reinsten, verbitterd en bedorven wordt door zulk een omgeving" ?

Deze geheele redeneering, hoe schijnbaar juist op zichzelfe, kan mij niet overtuigen, evenmin als zij de wijste onzer staatslieden heelt overtuigd,

dat onze voorouders dwaalden , toen zij als staatkundig axioma vaststelden dat het dulden van Onregelmatigheid niet vereenigbaar is met de veiligheid van den staat. Ongetwijfeld is het leven eens Onregelmaligen hard, maar de belangen van de meerderheid eischen dat het hard moet zijn. Als men een man met een driehoekig voordeel en een veelhoekig achterdeel toeliet te bestaan en een nog onregelmatiger nageslacht voort te brengen, wat zou er dan worden van de kunsten des levens?

Moeten de huizen en kerken in Platland veranderd worden om zich naar zulke monsters te schikken? Moeten onze bureaulisten worden verplicht om den omtrek van iedereen te meten, alvorens hem toe te staan den schouwburg binnen te treden of zijn plaats bij een lezing in te nemen? Moet een Onregelmatige van de militie worden vrijgesteld? En zoo niet, hoe zal men beletten dat hij verwoestingen aanricht in de gelederen zijner kameraden? Verder welke onweersaanbare verzoeken tot bedriegelijke handelingen moeten noodzakelijk zulk een schepsel verstrikken! Hoe gemakkelijk voor hem om een winkel binnen te gaan, met zijn polygonaal front vooruit en goederen , tot welk bedrag ook, te bestellen bij een niets vermoedenden koopman. Laten de advocaten van de zoogenaamde Philanthropie zooveel pleiten als zij willen voor de afschaffing van de strafwetten op de Onregelmatigheid, ik voor mij heb nooit een Onregelmatige gekend, die niet was — wat de Natuur kennelijk met hem voor had — een huicheelaar, misanthroop, en zoover zijn macht ging een bedrijver van al wat leelijk is.

Niet dat ik geneigd zou zijn (voor het tegenwoordige) de krasse maatregelen aan te bevelen, die in sommige staten gebruikelijk zijn, waar een kind, welks hoek een halven graad afwijkt van de voorgeschreven hoekmaat kort en goed bij de geboorte wordt omgebracht. Sommige onzer hoogste en bekwaamste mannen, mannen van onbetwist genie, hebben in hun prille jeugd gesukkeld aan afwijkingen ter grootte van of zelfs grooter dan vijf en veertig minuten, en het verlies van hun kostbaar leven zou een onherstelbaar nadeel voor den staat zijn geweest, De heilkunst heeft ook som-

mige harer roemrijkste overwinningen behaald in de samendrukkingen, uitrekkingen, trepaneeringen, samenbindingen en andere chirurgische en diaetische operatiën, waardoor Onregelmatigheid gedeeltelijk of geheel is genezen. Daarom den gulden middenweg bepleitende, zou ik geen vaste of absolute grenslijn trekken, maar zou ik voorstaan dat tegen den tijd als het geraamte begint vastheid te krijgen en als de Geneeskundige Raad heeft verklaard dat herstel onwaarschijnlijk is, het onregelmatige kroost zonder pijn en op zachtaardige wijze werd ter dood gebracht.

§ 8. *Over de vroegere uitoefening der schilderkunst.*

Als de lezers mij tot hiertoe met eenige aandacht hebben gevolgd, zal het hun niet verwonderen te hooren dat het leven in Platland wat somber is. Ik meen natuurlijk niet dat er geen veldslagen, samenzweringen, oploopen, partijschappen en alle dergelijke verschijnselen zijn, die geacht worden de wereldgeschiedenis belangrijk te maken, noch zal ik ontkennen dat de vreemde dooreenmenging van levensproblemen en wiskundige vraagstukken, welke voortdurend tot hypothesen leidt en gelegenheid tot onmiddelijke verificatie geeft, aan ons bestaan een levendigheid verleent, die gij in Ruimleland moeielijk kunt begrijpen. Ik spreek nu van een aesthetisch en artistiek standpunt, als ik zeg dat het leven bij ons eentonig is, waarlijk zeer somber op aesthetisch en artistiek gebied.

Hoe kan het anders zijn, als al wat men ziet, al onze landschappen, historiestukken, portretten, bloemen, stillevens niets zijn dan een enkele lijn, met geen ander onderscheid dan wat meer of minder licht en duister.

Het is niet altijd zoo geweest, Kleuren, als de overlevering waarheid behelst, wierpen eens gedurende den tijd van een half dozijn eeuwen of meer een voorbijgaanden glans op het leven onzer voorouders in vervlogen tijden. Een of ander ambteloos burger — een Pentagoon, wiens naam verschillend wordt vermeld — die de bestanddeelen der eenvoudige kleuren en de beginselen van het schilderen had ontdekt, moet naar men zegt, zijn

begonnen met zijn huis te versieren, toen zijn slaven, vervolgens zijn vader, zijn zoons en kleinzons en ten slotte zichzelf. Het gemak zoowel als de schoonheid der resultaten strekten hem bij allen tot aanbeveling. Waarheen ook Chromatistes — want de best vertrouwde autoriteiten komen overeen dat hij zoo heette — zijn kakelbonte gestalte wendde, trok hij terstond de aandacht en perste hij eerbied af. Niemand behoefde hem nu te voelen, niemand verwarde zijn voor- met zijn achterdeel; al zijn bewegingen konden dadelijk door de omstanders worden nagegaan zonder de minste inspanning van hun rekenvermogen, niemand duwde hem noch bleef in gebreke voor hem uit den weg te gaan, zijner stem werd de moeite bespaard van dat uitputtende geroep, waarmee wij kleurlooze Vierkanten en Pentagonalen, dikwijls genoodzaakt zijn onze individualiteit bekend te maken als wij ons onder een hoop domme Gelijkbeenigen bewegen.

De mode verspreidde zich als een vlammend vuurtje. Vóór er een week voorbij was, had ieder Vierkant en Driehoek in zijn district het voorbeeld van Chromatistes nagevolgd en slechts eenige weinige van de meer conservatieve Pentagonalen hielden er zich nog buiten. Na een maand of twee waren zelfs de Twaalfhoeken met de nieuwigheid besmet, en er was geen jaar verlopen of de gewoonte had zich aan allen op den allerhoogsten adel na meêgedeeld. Het behoeft niet gezegd te worden dat het gebruik spoedig zijn weg vond van het district van Chromatistes tot de omliggende gewesten, en eer twee geslachten waren heengegaan was er niemand in Platland kleurloos behalve de vrouwen en de priesters.

Hier scheen de Natuur zelf een slagboom op te richten en te pleiten tegen de invoering der nieuwigheid bij deze twee kasten. Veelzijdigheid was bijna noodzakelijk als een voorwendsel voor de Nieuwlichters. "Verscheidenheid van zijden sluit volgens de bedoeling der Natuur verscheidenheid van kleuren in zich", dit was het sophisme, dat in die dagen van mond tot mond ging en geheele steden te gelijk tot de nieuwe leer bekeerde. Maar kennelijk was dit gezegde niet van toepassing op onze priesters en vrouwen. De laatstgenoemden hadden slechts één zijde en daarom — in

het meervoud en schoolmeesterachtig gesproken — *geen zijden*. De eerstgenoemden — als zij ten minste hun bewering wilden volhouden dat zij wezenlijke en ware Cirkels waren en niet bloot Polygonen van hoogen rang met een oneindig aantal oneindig kleine zijden — waren gewoon te snoeven (wat vrouwen met weemoed beleden) dat zij ook geen zijden hadden, dewijl zij gezegend waren met een omtrek van één lijn of met andere woorden: een cirkeltrek. Vandaar dat deze beide kasten geen motief konden vinden in het zoogenaamde axioma: "Verscheidenheid van zijden vordert verscheidenheid van kleuren", en toen alle anderen voor de bekoring van lichaamsversiering waren bezweken, bleven de priesters en de vrouwen alleen rein van de bezoedeling met verf.

Onzedelijk, losbandig, anarchistisch, onwetenschappelijk — noem ze met welken naam gij ook wilt — toch waren uit een aesthetisch oogpunt die oude dagen van de kleurenomwenteling de roemrijke kindsheid der kunst in Platland — een kindsheid, die helaas nooit tot mannelijken leeftijd rijpte noch zelfs den bloei der jeugd bereikte. Leven was toen op zich zelf een genot, want leven was zien. Zelfs op een kleine partij was het een genoeg het gezelschap te aanschouwen; de rijk geschakeerde tinten der menigte in een kerk of schouwburg bleken, naar men zegt, meer dan eens te veel de aandacht af te trekken van onze grootste leeraren en acteurs, maar het verrukkelijkste van al moet de onuitsprekelijke pracht van een militaire revue geweest zijn.

Het gezicht van een slaglijn van twintig duizend Gelijkbeenigen, plotseling front makende en het sombere zwart hunner grondlijnen verwisselende met het oranje en purper der beide beenen, die hun scherpen hoek insluiten; de militie der Gelijkzijdige Driehoeken, driekleurig in rood, wit en blauw; het rose, ultramarijn, geel en bruin van de Vierzijdige artilleristen, in snelle beweging bij hun vermillioenkleurige stukken; het flikkeren en schitteren van de vijf- en zeskleurige Pentagonen en Hexagonen, over het veld dravende in hun hoedanigheid van artsen, landmeters en adjudanten — dit alles komt mij voldoende voor om geloof te kunnen schenken aan het

vermaarde verhaal hoe een doorluchtige Cirkel, overmeesterd door de artistieke schoonheid van de strijdmacht onder zijn bevelen, zijn maarschalks-staf en koninklijke kroon wegwierp met den uitroep, dat hij deze ging verruilen tegen het penseel des schilders. Hoe groot en heerlijk de ontwikkeling van het gevoel in die dagen moet zijn geweest, wordt ten deele reeds aangewezen door de taal en den woordenschat dier periode. De meest alledaagsche uitingen der gewone burgers in den tijd van de kleurenomwenteling schijnen getinteld te hebben van bloemrijke taal en keurige gedachte; aan dat tijdperk zijn wij nu nog onze schoonste poëzie verschuldigd en wat er nog rythmisch overgebleven is in de meer wetenschappelijke geschriften dezer moderne dagen.

§ 9. *Over de algemeene wet op de Kleuren.*

Maar middelerwijl waren de verstandsoefeningen snel aan het kwijnen geraakt. De kunst van Gezichtsherkenning, niet langer noodig, werd niet meer beoefend; en de studie van Meetkunde, Statica, Kinematica en andere verwante vakken, begon weldra als overtollig te worden beschouwd, ging uit de mode en werd zelfs aan onze universiteit verwaarloosd. De geringere kunst van Voelen onderging spoedig hetzelfde lot aan onze lagere scholen. Toen beweerde de Gelijkbeenigenkaste dat de modellen niet meer gebruikt werden en dus onnoodig waren, en weigerden de gewone schatting uit de misdadigers te betalen voor den dienst der opvoeding. Deze groeiden daardoor dagelijks aan, niet alleen in getal, maar ook in onbeschaamdheid krachtens hun vrijstelling van den ouden last die vroeger de dubbel heilzame uitwerking had gehad van te gelijker tijd hun brutalen aard te temmen en hun overdreven aantal te dunnen.

Jaar op jaar begonnen de soldaten en ambachtslieden met meer kracht — en met meer grond — te beweren, dat er geen groot verschil was tusschen hen en de allerhoogste Polygonenkaste, nu zij tot huns gelijken waren ver-

heven en in staat gesteld om aan alle moeielijkheden des levens het hoofd te bieden en alle vraagstukken, zoowel statische als kinematische, door het eenvoudige proces van Kleurherkenning op te lossen. Niet tevreden met de natuurlijke verwaarloozing, waarin de Gezichtsherkenning meer en meer verviel, begonnen zij stoutweg het wettelijk verbod te eischen van alle "monopoliseerende en aristocratische wetenschappen" en diensvolgens ook de afschaffing van alle geldelijke ondersteuning voor de beoefening van Gezichtsherkenning, Wiskunde en het Voelen. Weldra begonnen zij er op aan te dringen dat, aangezien de kleur, die een tweede natuur is, de noodzakelijkheid van aristocratische onderscheidingen had opgeheven, de wet denzelfden weg zou inslaan en dat voortaan alle individuen en alle kasten zouden worden erkend als volkomen gelijk en bevoegd tot dezelfde rechten.

Daar zij de hogere standen aarzelend en ondoortastend vonden, gingen de aanvoerdere van den opstand steeds verder in hun eischen en verlangden eindelijk dat alle kasten gelijkelijk, priesters en vrouwen niet uitgezonderd, hulde aan de Kleuren zouden bewijzen door zich aan het beschilderen te onderwerpen. Toen hun werd tegengeworpen dat priesters en vrouwen geen zijden hadden, voerden zij daar tegen aan, dat de natuur en het gemak eendrachtig voorschreven dat de voorste helft van elk menschelijk wezen (dat wil zeggen de helft die zijn oog en mond bevat) te onderscheiden zou zijn van zijn achterste helft. Daarom leverden zij bij een algemeene, buitengewone vergadering van alle Staten van Platland een wetsontwerp in, bepalende, dat bij elke vrouw de helft die den mond en het oog bevat rood en de andere helft groen gekleurd zou worden. De priesters zouden op dezelfde wijze geschilderd worden, nl. rood aangebracht op dien halven cirkel waarvan oog en mond het midden is, terwijl de andere of achterste halve cirkel groen gekleurd zou worden. Er was niet weinig geslepenheid in dit voorstel, dat trouwens niet afkomstig was van een of ander Gelijkbeenige, want geen zoo laag geboren wezen zou genoeg breinhoek gehad hebben om zulk een model staatsgreep te waardeeren, laat staan te bedenken, maar van een onregelmatigen Cirkel die, in plaats van in zijn

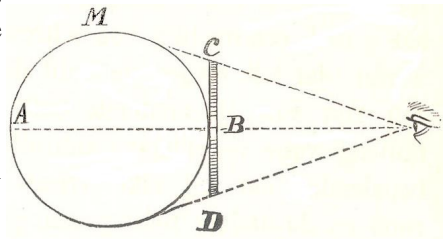
kindsheid te zijn omgebracht, door een dwaze toegevendheid bespaard was geworden om onheil over zijn land en ondergang over myriaden zijner volgelingen te brengen.

Aan de eene zijde was het voorstel erop berekend, om de vrouwen van alle standen op de hand der Chromatistische nieuwigheid te brengen. Want door de vrouwen dezelfde twee kleuren toe te kennen, welke den priesters werden toegewezen, beoogden de opstandelingen dat in zekere standen elke vrouw een priester zou schijnen en met overeenkomstigen eerbied en ontzag zou worden behandeld, een vooruitzicht dat onfeilbaar de vrouwelijke sekse in massa moest aantrekken.

Maar sommige mijner lezers zullen de mogelijkheid, dat priesters en vrouwen hetzelfde voorkomen zouden hebben onder de nieuwe wet, niet goed inzien; in dit geval zal een woord of wat het duidelijk maken.

Stel u een vrouw voor, naar behooren volgens de nieuwe wetgeving opgeschilderd, met de voorste helft (nl. de helft die oog en mond bevat) rood en de achterste helft groen. Bezie haar van ter zijde en ge zult klaarblijkelijk een rechte lijn zien, half rood, half groen.

Stel u verder een priester voor, wiens mond in M is en wiens voorste halve cirkel AMB dus rood gekleurd is, terwijl zijn achterste halve cirkel groen is, zoodat de middellijn AB het roode van het groene scheidt. Indien gij den grooten man aanschouwt met uw oog

in het verlengde van AB , zult ge niets anders zien dan een rechte lijn CBD waarvan de eene helft CB rood en de andere helft BD groen zal zijn. De geheele lijn GD zal wel wat korter zijn misschien dan die eener volwassen vrouw en haar helderheid zal naar de uiteinden wat sneller afnemen, doch de volkomen overeenstemming in kleur zou u dadelijk den indruk geven van overeenkomst van kaste en u andere bijzonderheden over het hoofd doen zien. Herinner u het ver-

val der Gezichtsherkenning dat de maatschappij bedreigde ten tijde van de Kleurenomwenteling, gevoegd bij de zekerheid dat de vrouwen wel spoedig haar uiteinden zouden leeren donker maken, om den Cirkel na te bootsen, dan moet het u zeker duidelijk worden, waarde lezer, dat de Kleurenwet ons in groot gevaar zou brengen, om een priester met een jonge vrouw te verwarren.

Hoe aantrekkelijk dit vooruitzicht voor de zwakke sekse moet zijn geweest, kan men zich licht voorstellen. Zij verkneukelden zich reeds in het vooruitzicht op de verwarring, die eruit ontstaan zou. Thuis zouden zij staatkundige en kerkelijke geheimen mogen hooren, welke niet voor haar, maar voor haar mannen en broeders bestemd waren en zelfs bevelen mogen uitdeelen in naam van de geestelijke Cirkels; buitenshuis zou de verrassende vereeniging van rood en groen zonder bijvoeging van eenige andere kleur, zeer zeker het gemeene volk tot eindelooze vergissingen leiden, en de vrouwen zouden winnen wat de Cirkels verloren in den eerbied der voorbijgangers. Wat het schandaal betreft dat de kaste der Cirkels zou belooopen, als het ijdel en onpassend gedrag der vrouwen hun werd ten laste gelegd, en wat de daaruit voortvloeiende omverwerping der Staatsregeling betreft, van de vrouwelijke sekse kon niet worden verwacht dat zij ook slechts één oogenblik aan deze overwegingen zou wijden. Zelfs in de huisgezinnen der Cirkels waren de vrouwen alle voor de algemeene Kleurenwet.

Het tweede doel, dat met de wet werd beoogd, was de trapswijze demoralisatie van de Cirkels zelve. In het algemeene verstandelijke verval, behielden zij steeds hun oorspronkelijke helderheid en kracht van verstand. Van hun prilste jeugd in hun Cirkel-huisgezinnen gewend aan het totale gemis van kleur, bewaarden de adellijken alleen de heilige kunst van Gezichtsherkenning met al de voordeelen, welke uit die bewonderenswaardige verstandsoefening voortspruiten. Hierdoor hadden de Cirkels, tot op de invoering van de algemeene Kleurenwet niet alleen hun vroeger standpunt behouden, maar zelfs hun overwicht op de andere kasten vergroot door hun onthouding van de populaire mode.

Daarom nu besloot de listige Onregelmatige, dien ik boven als den waren vader van die satanische wet vermeldde, om in één slag de hooge positie der Hierarchie te verlagen door hen aan de bezoedeling met kleuren te onderwerpen en te gelijker tijd hun huiselijke gelegenheid tot opleiding in de kunst van Gezichtsherkenning te vernietigen, ten einde hun verstand te verzwakken door hen van hun zuivere, kleurlooze huishoudingen te berooven. Eenmaal onderworpen aan de chromatistische smet, zouden ouders en kinderen onder de Cirkels elkaar demoraliseeren. Alleen in het onderscheiden van vader en moeder zou het Cirkelskind nog vraagstukken vinden tot verstands-oefening, vraagstukken, die maar al te dikwijls gevaar zouden loopen te worden vervalscht door bedrog van de zijde der moeder, en dientengevolge 's kinds vertrouwen in alle logische redeneeringen zouden schokken. Aldus zou trapswijze de verstandelijke luister der priesterorde verbleeken en dan zou de baan geopend zijn voor de totale afschaffing der aristocatische Wetgeving en voor de omverwerping onzer bevoorrechte kasten.

§ 10. *Over de onderdrukking van den Kleuren-opstand.*

De agitatie voor de algemeene Kleurenwet duurde drie volle jaren en tot het laatste oogenblik scheen het als ware de Anarchie bestemd te zegepralen.

Een geheel leger van Polygonen, die uittrokken om als gemeen soldaat te vechten, werd totaal verslagen door een groote macht van Gelijkbeenige Driehoeken — terwijl de Vierkanten en Pentagonalen zich neutraal hielden. Maar wat het ergste van alles was: sommige der bekwaamste Cirkels vielen aan echtelijke woede ten prooi. Verwoed door staatkundige verdeeldheid, vervolgden in menig adellijk huisgezin de vrouwen hun heer en meester met smeekingen om toch hun oppositie tegen de Kleurenwet op te geven en sommige, al hun pogingen vruchteloos vindende, vielen hun echtvriend en hun onschuldige kinderen aan en vermoordden ze, doch kwamen ook zelve om bij het aanrichten van dit bloedbad. Er wordt vermeld dat gedurende die driejarige agitatie niet minder dan drie-en-twintig Cirkels omkwamen

in huiselijken twist. Groot was werkelijk het gevaar. Het scheen alsof den priesters geen andere keuze overbleef dan onderwerping of ondergang, toen plotseling de loop der gebeurtenissen geheel werd veranderd door een van die geruchtmakende voorvallen, welke staatslieden nooit moeten veronachtzamen, dikwijls vooruitloopen en soms wellicht te voorschijn roepen, vanwege de bespottelijk onevenredige macht, waarmee zij op de sympathiën van het gepeupel werken.

Het gebeurde dat een Gelijkbeenige van een gemeene soort, met een brein van weinig of in het geheel niet meer dan vier graden, die toevallig grabbelde in de kleuren van een koopman wiens winkel hij had geplunderd, zich beschilderde of zich liet beschilderen (want het verhaal verschilt dooertrent) met de twaalf kleuren van een Dodecagoon. Hij ging het Marktpllein op en sprak met een gemaakte stem een maagd aan, de ouderlooze dochter eens edelen Polygoons, wier genegenheid hij vroeger tevergeefs had trachten te winnen; en door een reeks bedriegelijke handelingen — geholpen eenerzijds door een samenloop van gelukkige toevalligheden, te lang om te verhalen, en anderzijds door een bijna onbegrijpelijke onnoozelheid van de bloedverwanten der bruid, die de meest gewone voorzorgen verzuimden — gelukte het hem het huwelijk te sluiten. Het ongelukkige meisje beging zelfmoord, toen zij het bedrog ontdekte waarvan zij het slachtoffer was geweest.

Toen het bericht dezer ramp zich verspreidde van staat tot staat, werden de gemoederen der vrouwen hevig verontrust. Sympathie met het ongelukkige slachtoffer en voorgevoelens van dergelijke teleurstellingen voor haar zelve, haar zusters en dochters, deden haar nu de Kleurenwet met een geheel ander oog aanzien. Niet weinige bekenden opeens tot tegenstandsters bekeerd te zijn, en de overige hadden slechts een geringen aandrang noodig om tot een dergelijke bekentenis te komen. Deze gunstige gelegenheid aangrijpende, riepen de Cirkels haastig een buitengewone vergadering der Staten bijeen en behalve voor de gewone wacht van veroordeelden, zorgden zij voor de aanwezigheid van een groot aantal reactionaire vrouwen en.....

weesmeisjes. Te midden van een ongekeerde opkomst stond de Hoofdcirkel dier dagen — met name Pantocyclus — op, maar werd uitgefloten en uitgejouwd door honderd en twintig duizend Gelijkbeenigen. Doch hij verschafte zich gehoor, door te verklaren dat voortaan de Cirkels een politiek van concessies zouden volgen; buigende voor de wenschen der meerderheid, zouden zij de Kleurenwet aannemen. Toen nu terstond het oproer in toejuiching overging, noodigde hij Chromatistes, den aanvoeder van den opstand, uit in het midden der zaal te verschijnen, om namens zijn volgelingen de onderwerping der Hiërarchie te aanvaarden. Toen volgde een rede, een meesterstuk van redeneerkunst, waarvan de voordracht bijna een dag vorderde en waaraan geen kort verslag recht kan doen wedervaren.

Met een deftigen schijn van onpartijdigheid verklaarde hij, dat het wenschelijk was, nu zij eindelijk zich aan de hervorming of nieuwigheid gingen toevertrouwen, dat zij een laatsten blik zouden slaan op den geheelen omvang van het onderwerp, zoowel met zijne gebreken als zijn voordeelige zijden. Terwijl hij nu een voor een de gevaren deed uitkomen voor den handelsstand, de ambtenaarskaste en de heeren, bracht hij het toenemende gemor der Gelijkbeenigen tot zwijgen door hen te herinneren dat hij, inspijst van al deze gebreken, geneigd was de wet aan te nemen, als zij door de meerderheid werd goedgekeurd. Maar het was duidelijk dat allen, behalve de Gelijkbeenigen, door zijne woorden geroerd en óf neutraal óf tegen de wet gestemd werden.

Zich vervolgens tot de werklieden wendende, verklaarde hij dat hun belangen niet moesten worden verwaarloosd en dat, indien zij voornemens waren de Kleurenwet aan te nemen, zij dit ten minste moesten doen met volkomen inzicht van de gevolgen. Velen hunner, zeide hij, waren op het punt om in de kaste der Regelmatige Driehoeken te worden opgenomen, anderen hadden voor hun kinderen het vooruitzicht op een onderscheiding, die zij voor zichzelf niet meer mochten verwachten. Die eerbiedwaardige eerezucht moest nu ten offer worden gebracht. Met de algemeene aanneming der kleuren zouden alle onderscheidingen ophouden; regelmatigheid zou met

onregelmatigheid worden verward; ontwikkeling zou voor achteruitgang wijken; de werkman zou na een paar geslachten tot het peil der militairen of zelfs tot de klasse der veroordeelden verlaagd zijn; de staatsmacht zou in de handen der meest talrijken komen, d. w. z. der misdadige klassen, die nu reeds talrijker waren dan de werklieden en spoedig al de andere kasten te zamen in aantal zouden overtreffen, als de gewone compensatiewetten der natuur werden verkracht.

Een nauwelijks weerhouden bijvalsbetuiging liep door de gelederen der ambachtslieden, en Chromatistes, ongerust geworden, poogde vooruit te treden en hen toe te spreken. Maar hij zag zich door schildwachten omringd en gedwongen zich stil te houden, terwijl de Hoofdcirkel in weinige, indrukwekkende woorden ten slotte een beroep deed op de vrouwen, uitroepende dat, als de Kleurenwet doorging, geen huwelijk voortaan met gerustheid aan te gaan, de eer geener vrouw veilig zou zijn, bedrog, teleurstelling, veinzerij elk huisgezin zou ondermijnen, huiselijk geluk het lot der Grondwet zou deelen en tot spoedigen ondergang zijn gedoemd. "Dan liever de dood" schreeuwde hij uit. Op deze woorden, die het vooraf bepaald sein voor het handelend optreden waren, vielen de Gelijkbeenige Veroordeelden op den ongelukkigen Chromatistes aan en doorboorden hem. De Regelmatige kasten openden hun gelederen en maakten ruim baan voor een bende vrouwen, die onder de leiding der Cirkels, met haar achterdeel vooruit onzichtbaar en onweerstaanbaar op de niets kwaads vermoedende soldaten indrongen; de Ambachtslieden volgden het voorbeeld hunner meerderen na en openden ook hunne gelederen. Intusschen hielden benden Veroordeelden elken ingang bezet met een ondoordringbare phalanx.

Het gevecht of liever het bloedbad was van korten duur. Onder de bekwame leiding der Cirkels was bijna elke aanval eener vrouw noodlottig en zeer vele trokken haar angel onbeschadigd terug, gereed voor een tweede slachting. Maar geen tweede charge was noodig; het uitvaagsel der Gelijkbeenigen gaf zich zelf verder den genadeslag. Overrompeld, zonder aanvoerder, van voren door onzichtbare vijanden aangevallen, terwijl de terug-

tocht hun was afgesneden door de Veroordeelden, verloren zij terstond — als naar gewoonte — alle tegenwoordigheid van geest en riepen luidkeels: "verraad." Dit bezegelde hun lot. Ieder Gelijkbeenige zag en voelde nu een vijand in zijn naaste. Na een half uur was er niet één van die groote menigte meer in leven en de overblijfselen van honderd en veertigduizend misdadigers, verslagen door elkanders hoeken, getuigden van de zegepraal der orde.

De Cirkels bleven niet in gebreke hun overwinning tot het einde te vervolgen. Zij spaarden wel de werklieden, doch dunden hun aantal. De militie der Gelijkzijdigen werd terstond onder de wapens geroepen en ieder Driehoek, die met eenigen redelijken grond van Onregelmatigheid werd verdacht, werd door den Krijgsraad ter dood veroordeeld, zonder de formaliteiten van nauwkeurige opmeting door den Kastenraad.

De woningen der Krijgslieden en Ambachtslieden werden onderzocht in een reeks huiszoekingen, overal gedurende meer dan een jaar gehouden, en in dien tijd werd elke stad, dorp en gehucht stelselmatig gezuiverd van de overbevolking uit de lagere standen, die was ontstaan door de verwaarloozing van het opbrengen der schatting in Misdadigers voor de scholen en de universiteit en door de verkrachting der overige wetten, eigen aan Platlands staatsregeling. Zoo werd het evenwicht der kasten hersteld.

Onnoodig te zeggen dat voortaan het gebruik van kleuren werd afgeschaft en het bezit ervan verboden. Zelfs de uiting van een woord, dat kleuren aanduidt, door anderen dan de Cirkels en gegradueerde wetenschappelijke onderwijzers werd met een zware straf gestraft. Alleen aan onze universiteit in de allerhoogste colleges voor enkele uitverkorenen — welke ik zelf nooit het voorrecht heb gehad te volgen — wordt het spaarzame gebruik van kleuren stilzwijgend toegelaten, teneinde sommige van de diepzinnigste vraagstukken der Wiskunde op te helderen. Maar hiervan kan ik alleen spreken van hooren zeggen. Elders in Platland bestaan thans geen kleuren meer. De kunst om ze te bereiden is slechts aan een levend wezen bekend, den fungeerenden Hoofdcirkel, en door hem wordt zij op zijn sterfbed aan

niemand dan zijn opvolger overgedragen. Eén fabriek slechts levert ze, en opdat het geheim niet verraden zal worden, brengt men elk jaar de werklieden ter dood en schaft nieuwe aan. Zoo groot is de schrik, waarmede zelfs nu nog onze Aristocratie terugziet op de lang vervlogen dagen van de agitatie voor de algemeene Kleurenwet.

§ 11. *Over onze Priesters.*

Het wordt hoog tijd dat ik van deze korte, vluchtige aantekeningen omtrent de toestanden in Platland overga tot de hoofdgebeurtenis van dit boek, mijn inwijding in de geheimen van de Ruimte. Dat is mijn eigenlijk onderwerp; al wat voorafgegaan is, is slechts de inleiding.

Om die reden moet ik verscheiden zaken weglaten, waarvan de verklaring, naar ik mij vlei, voor de lezers niet van belang ontbloot zou zijn: zooals b.v. de wijze waarop wij ons voortbewegen en weder stil staan, zonder voeten te bezitten; de middelen waardoor wij vastheid geven aan bouwwerken van hout en steen, ofschoon wij natuurlijk geen handen hebben, noch fondamenteen kunnen leggen zooals gij, noch gebruik kunnen maken van den zijdelingschen druk der aarde; de wijze waarop de regen ontstaat in de tusschenruimten van onze verschillende zonen zóó dat de noordelijke streken het water niet onderscheppen van de zuidelijke; den aard onzer heuvels en mijnen, onzer boomen en planten, onzer jaargetijden en oogsten; ons alphabet passend voor onze linaire leien en schriften; onze oogen geschikt voor onze linaire zijden, deze en honderd andere bijzonderheden van ons fysiek bestaan moet ik met stilzwijgen voorbijgaan; ook vermeld ik ze slechts om den lezers te toonen dat hun weglating niet is toe te schrijven aan vergeetachtigheid van den schrijver, maar aan zijn vrees om misbruik te maken van den tijd des lezers.

Doch vóór ik overga tot mijn eigenlijk onderwerp zullen de lezers ongetwijfeld eenige slotbemerkingen verwachten over die steunpilaren en zuilen der Staatsregeling van Platland, rechtens van ons gedrag en meesters van

onze bestemming, voorwerpen van algemeene vereering ja bijna van aanbidding : behoeft ik te zeggen dat ik onze Cirkels of Priesters bedoel ?

Als ik hen priesters noem, laat men het dan niet opvatten alsof dit woord geen verder strekkende beteekenis had dan bij u. Bij ons zijn de priesters administrateurs van handel en nijverheid, kunst en wetenschap; leiders van groot- en kleinhandel, legeraanvoering, architectuur, genie, opvoeding, staatsmanschap, wetgeving, zedelijkheid, godsdienst; en terwijl zijzelve niets doen, zijn zij de bewerkers van alles wat waard is gedaan te worden en door anderen wordt gedaan.

Ofschoon door het gemeen iedereen, die een Cirkel wordt genoemd , geacht wordt een Cirkel te zijn, is het toch onder de beter opgevoede kasten bekend dat geen Cirkel wezenlijk een cirkel is, maar slechts een veelhoek met een zeer groot aantal zeer kleine zijden. Naarmate het zijdentaal toeneemt, nadert de veelhoek tot den cirkel en als het aantal zeer groot is, drie- of vierhonderd bij voorbeeld, dan is het trouwens voor den allerfijnsten tastzin moeilijk om iets te voelen dat op een polygoonshoek lijkt. Laat ik liever zeggen dat het moeilijk *zou* zijn, want zooals ik boven heb aangetoond, is Gevoelsherkenning onder de hoogste kringen onbekend en een Cirkel te *voelen* zou als een allerbrutaalste belediging worden beschouwd. Deze gewoonte, om zich in de hoogste kringen van voelen te onthouden, stelt een Cirkel des te gemakkelijker in staat om den geheimzinnigen sluier te bewaren, waarin hij van zijn prilste jeugd gewoon is den juisten aard van zijn Perimeter of omtrek te hullen. Daar de gemiddelde omtrek negentig centimeter is, volgt dat elke zijde eens driehonderdzijdigen Polygoons weinig of niet meer dan drie millimeters lang zal zijn, en van een zes- of zevenhonderdzijdigen Polygoon zijn de zijden weinig langer dan de middellijn van een speldeknop in Ruimteland. Beleefdheidshalve wordt altijd aangenomen dat de fungeerende Hoofdcirkel tien duizend zijden heeft.

De opklimming van het nageslacht der Cirkels op de maatschappelijke ladder is niet, als onder de lagere Regelmatige kasten, gebonden aan een Natuurwet, die de toename in elk geslacht tot één zijde beperkt. Indien

het zoo was, zou het zijdentel eens Cirkels een zuivere kwestie van geslachtsboom en rekenkunde zijn, en de vierhonderd zevenennegentigste afstammeling eens Gelijkzijdigen Driehoeks zou noodzakelijk een vijfhonderdzijdige Polygoon zijn. Maar dit is niet het geval. De Natuurwet schrijft twee elkaar tegenwerkende bepalingen voor omtrent de voortplanting der Cirkels: ten eerste naarmate het ras klimt op de ladder van ontwikkeling, zal de ontwikkeling zelf met versnelden tred voortgaan, ten tweede dat in dezelfde mate het ras minder vruchtbaar zal worden. Dientengevolge is het een zeldzaamheid dat men in de woning eens vier- of vijfhonderdzijdigen Polygoons een zoon ziet; meer dan één vindt men nooit. Daarentegen is het voorgekomen dat de zoon eens vijfhonderdzijdigen Polygoons vijfhonderdvijftig ja zelfs zeshonderd zijden had.

Ook de kunst komt het proces van hoogere evolutie te hulp. Onze artsen hebben ontdekt dat de kleine en teedere zijden van een pasgeboren Polygoon van den hooger stand kunnen gebroken worden en zijn geheel geraamte weder gezet met zulk een nauwkeurigheid, dat een Polygoon van twee- of driehonderd zijden somtijds — lang niet altijd, want de operatie gaat met ernstig gevaar gepaard — maar somtijds twee- of driehonderd geslachten overspringt en als het ware in één slag het aantal zijner voorvaderen en den adeldom zijner afkomst verdubbelt.

Menig veelbelovend kind wordt op die wijze opgeofferd. Nauwelijks één op de tien overleeft het. Toch is de ouderlijke eerezucht zoo sterk onder die Polygonen, welke als het ware op den rand van de Cirkelkaste staan, dat men zelden een Edelman van die maatschappelijke positie vindt, die heeft nagelaten zijn eerstgeboren zoon te doen opnemen in het Neo-Therapeutische Cirkel-Gymnasium vóór het einde van zijn eerste levensmaand.

Eén jaar beslist omtrent het al of niet slagen. Tegen het einde van dien tijd heeft het kind naar alle waarschijnlijkheid de grafzerken, waarvan het Neo-Therapeutische kerkhof wemelt, met één vermeerderd, maar een enkelen keer brengt een blijde optocht den kleine terug tot zijn nameloos verheugde ouders, niet meer als Polygoon, maar als Cirkel — tenminste met eenige toe-

gevendheid; en een enkel geval van zulk een gezegenden uitslag leidt er een menigte polygonale ouders toe, zich aan dergelijke familieoffers te onderwerpen, die een geheel anderen afloop hebben.

§ 12. *Van de leer onzer Priesters.*

Wat de leer der Cirkels betreft, zij kan kort worden saâmgevat in één spreuk: "Let op uw lichaamsvorm." Zoowel op staatkundig, kerkelijk als zedelijk gebied, heeft al hun leering tot doel de verbetering van den individueelen en gezamenlijken lichaamsvorm, natuurlijk inzonderheid met betrekking tot den lichaamsvorm der Cirkels, waaraan alle andere doeleinden ondergeschikt zijn.

Het is de verdienste der Cirkels, dat zij die oude ketterijen hebben den kop ingedrukt, welke de menschen er toe leidden geestkracht en sympathie te verspillen in het ijdel geloof dat het gedrag afhangt van wil, inspanning, opleiding, aanmoediging, lof of iets anders dan den lichaamsvorm. Pantocyclus — de beroemde Cirkel, boven vermeld als de demper van den Kleurenopstand — was de man, die het eerst het menschedom overtuigde dat de vorm den man maakt; dat, zoo gij b.v. als Gelijkbeenige geboren zijt met twee ongelijke beenen, gij zekerlijk den verkeerden weg op zult gaan, tenzij gij ze evenlang laat maken, waartoe gij naar het hospitaal der Gelijkbeenigen moet gaan; eveneens zoo gij een Driehoek, Vierkant of zelfs een Polygoon zijt, met een of ander Onregelmatigheid geboren, moet gij in een der hospitalen der Regelmatigen worden opgenomen om uw ziekte te doen genezen, anders zult gij uw dagen eindigen in de Staatsgevangenis of door den hoek van den Staatsbeul.

Alle fouten of gebreken, van het geringste wangedrag tot de snoodste misdaad, schreef Pantocyclus toe aan een of andere afwijking van de volkomen Regelmatigheid in den lichaamsvorm, wellicht veroorzaakt (zoo niet aangeboren) door een botsing onder een ophoop, door verwaarloozing van lichaamsbeweging of door overdrijving ervan, of zelfs door een plotselinge tempe-

ratuursverandering, welke een inkrimping of uitzetting van eenig al te vatbaar deel van het geraamte ten gevolge had. Daarom, besloot die doorluchtige wijsgeer, is noch goed noch slecht gedrag in eenig opzicht een geschikt onderwerp van lof of blaam. Want waarom zoudt gij b.v. de eerlijkheid eens Vierkants prijzen, die trouw de belangen zijner cliënten verdedigt, als gij in werkelijkheid liever de volkomen nauwkeurigheid zijner rechte hoeken moest bewonderen? Of omgekeerd, waarom een leugenachtigen, diefstichtigen Gelijkbeenige te laken, als gij liever de ongeneeslijke ongelijkheid zijner zijden moest betreuren?

Theoretisch is deze leer buiten kijf, maar in de practijk heeft zij toch haar schaduwzijden. Als gij met een Gelijkbeenige te doen hebt, en de schurk pleit dat hij het stelen niet kan laten vanwege zijn ongelijke zijden, antwoordt gij dat, wijl hij niet kan nalaten een last voor zijn naasten te zijn, gij, de Magistraat, om dezelfde reden niet kunt nalaten hem ter dood te veroordeelen — en daarmee is de zaak uit. Maar in kleine huishoudelijke moeilijkheden, waar zulk een draconische handelwijze niet te pas komt, speelt die theorie van den lichaamsvorm ons soms lastige parten, en ik moet bekennen dat ik bij gelegenheid, als een mijner hexagonale kleinzoons ter verontschuldiging van zijn ongehoorzaamheid voorgeeft dat een plotselinge temperatuursverandering te sterk is geweest voor zijn Perimeter en dat ik niet hem moet berispen, maar zijn lichaamsvorm, die alleen door overvloed van lekkernijen kan worden versterkt, met de handen in 't haar zit, hoe zijn conclusiën logisch te verwerpen of ze practisch aan te nemen.

Ik voor mij ben zoo verwaand het er voor te houden dat een goede, ernstige uitbrander of kastijding wel eenige onmerkbare en versterkende werking zou uitoefenen op den lichaamsvorm mijns kleinzoons, ofschoon ik moet bekennen geen grond voor deze meening te hebben. In elk geval sta ik niet alleen in de wijze waarop ik mij uit dit dilemma tracht te redden, want ik vind dat vele der hoogste Cirkels als zij op den rechterstoel zitten, van lof en blaam gebruik maken tegenover regelmatige en onregelmatige Figuren, en ik weet bij ervaring dat zij in hun eigen huis, als zij hun kin-

deren onder handen nemen, spreken van "recht" en "onrecht" met evenveel vuur en hartstocht alsof zij gelooven dat deze namen wezenlijke begrippen vertegenwoordigen en dat een menschelijk Figuur werkelijk in staat is tot een vrije keuze. Door consequent hun politiek vol te houden om den lichaamsvorm tot de hoofdgedachte bij al ons streven te maken, geven de Cirkels juist een omgekeerde strekking aan het gebod, dat in Ruimteland de betrekkingen tusschen ouders en kinderen regelt. Bij u leert men de kinderen hun ouders te eeren; bij ons wordt een man ingeprent om — na de Cirkels, die het hoofdvoorwerp van algemeene hulde zijn — zijn kleinzoon te eeren, als hij er een heeft of zoo niet dan zijn zoon. Onder "eer" wordt echter in geenen deele "toegevendheid" verstaan maar een eerbiedige waakzaamheid voor hun hoogste belangen, en de Cirkels leeren ons dat de plicht van vaders is om hun eigen belangen te stellen beneden die van hun nageslacht, waardoor zij zoowel de welvaart van den staat als die hunner eigen onmiddellijke afstammelingen bevorderen.

Het zwakke punt in het stelsel der Cirkels — als een nederig Vierkant het mag wagen om over iets dat de Cirkels betreft te spreken, alsof het iets zwaks bevatte — komt mij voor te worden gevonden in hun betrekkingen tot Vrouwen.

Daar het van het grootste belang is voor de maatschappij dat onregelmatige geboorten moeten worden tegengegaan, spreekt het van zelf dat geen vrouw die eenige onregelmatigheid heeft in haar voorgeslacht, een geschikte partij is voor iemand, die wenscht dat zijn nageslacht geregeld zal klimmen op de maatschappelijke ladder.

Nu kan de onregelmatigheid van een mannelijk persoon worden gevonden door meting, maar wijl alle vrouwen recht en dus om zoo te zeggen voor 't oog regelmatig zijn, moet men een ander middel aanraden om zich te vergewissen van wat ik haar onzichtbare onregelmatigheid kan noemen, dat is te zeggen, haar potentieele onregelmatigheden met het oog op eventueel kroost. Dit middel wordt gevonden in zorgvuldig bijgehouden stamboomden, die door den staat worden bewaard en nagegaan; en zonder

een gewaarborgden stamboom krijgt geen vrouw toestemming tot trouwen.

Nu zou men denken dat een Cirkel — trotsch op zijn voorouders en strevend naar een nageslacht dat mogelijk in vervolg van tijd een Hoofdcirkel kan voortbrengen — meer zorg zou dragen dan iemand anders om een vrouw te kiezen, die geen smet op haar wapen heeft.

Dit is zoo niet. De zorg voor de keuze eener regelmatige Vrouw schijnt te verminderen naarmate men rijst op de maatschappelijke ladder. Niets zou een eerzuchtigen Gelijkbeenige, die hoop had om een gelijkzijdigen zoon voort te brengen, kunnen bewegen om een vrouw te nemen, die de geringste onregelmatigheid onder haar voorouders had aan te wijzen; een Vierkant of Pentagoon, vertrouwende dat zijn familie toch langzaam aan het rijzen is, onderzoekt niet verder dan het vijfhonderdste geslacht; een Hexagoon of Dodecagoon is zelfs nog achteloozer op den stamboom zijner vrouw, maar met een Cirkel heeft zich het geval voorgedaan dat hij willens en wetens een vrouw nam, wier overgrootvader onregelmatig was geweest, en dat alleen om wat meerder lichtglans of om de bekoring eener zachte stem, wat bij ons zelfs meer dan bij u een uitstekend iets in een vrouw wordt geacht.

Zulke slecht gesorteerde huwelijken zijn, zooals te verwachten is, kinderloos, indien zij niet uitloopen op bepaalde onregelmatigheid of vermindering van het zijdentel, maar geen dezer rampen is tot dus verre gebleken afschrikwekkend genoeg te zijn. Het verlies van een paar zijden wordt bij een hoog ontwikkelde Polygoon niet licht opgemerkt en wordt soms hersteld door een welgeslaagde operatie in het Neo-Therapeutische Gymnasium, zooals ik boven heb beschreven, en de Cirkels zijn al te zeer geneigd te berusten in onvruchtbaarheid als een wet der hoogere ontwikkeling. Intusschen, indien dit kwaad niet wordt tegengegaan, kan de langzame vermindering der Cirkelkaste spoedig sneller worden, en de tijd kan wellicht niet ver af zijn, dat het ras niet meer in staat is een Hoofdcirkel voort te brengen en dat Platlands staatsregeling moet te gronde gaan.

Een ander waarschuwend woord komt bij mij op, ofschoon ik niet zoo

gemakkelijk een geneesmiddel kan aangeven, en ook dit betreft onze betrekkingen tot Vrouwen. Omstreeks driehonderd jaar geleden werd er door den Hoofdcirkel besloten dat, wijl de vrouwen te kort schieten in verstand, maar overvloeien van gevoel, zij niet langer als redelijke wezens moesten worden behandeld, noch eenig verstandelijke opvoeding moesten genieten. Het gevolg was dat zij niet meer leerden lezen, noch genoeg rekenen om haar in staat te stellen om de hoeken harer echtgenooten en kinderen te tellen en dientengevolge namen zij met elk geslacht kennelijk af in verstandelijke vermogens. En dit systeem van vrouwelijke niet-opvoeding of quietismus heerscht nog.

Nu vrees ik dat met de beste bedoelingen deze politiek te ver gedreven is, zoodat zij nadeelig terugwerkt op het mannelijk geslacht.

Want het gevolg is dat, zooals de zaken nu staan, wij mannen een soort tweetalig of, ik durf bijna zeggen, tweebegrippig bestaan leiden. Met de vrouwen praten wij van "liefde, plicht, recht, onrecht, medegevoel, hoop," en andere zinledige gevoelsbegrippen, die niet bestaan en welke slechts zijn verzonnen met het doel om de vrouwelijke gemoedsopwellingen in toom te houden, maar onder ons en in onze boeken hebben wij een geheel andere woordenkeus en om zoo te zeggen een ander taaleigen. "Liefde" wordt dan "anticipatie van weldaden," "plicht" wordt "noodzakelijkheid of doelmatigheid" en andere woorden worden op overeenkomstige wijze overgezet. Bovendien onder Vrouwen bezigen wij een taal, die de grootste hoogachting voor haar sekse uitdrukt, en zij gelooven ten volle dat de Hoofdcirkel zelfs door ons niet inniger wordt vereerd dan zij, maar achter haar rug worden zij beschouwd en ook besproken — door allen behalve door zeer jonge lieden — als weinig beter dan "verstandelooze wezens."

Ook is onze Theologie in de vrouwenkamer een geheel andere dan onze Theologie overal elders.

Nu is mijn nederige vrees, dat deze dubbele opleiding in taal zoowel als denkwijze, een te zwaren last legt op de schouders van de jonge menschen, inzonderheid wanneer zij op driejarigen leeftijd aan de moederlijke

zorgen worden onttrokken en hun wordt ingeprent de oude taal al te leeren — behalve in tegenwoordigheid hunner moeders en kindermeiden — maar het woordenboek en het taaleigen der wetenschap aan te leeren. Mij dunkt dat ik reeds nu een zwakheid opmerk in het vatten van wiskundige waarheden, vergeleken met het sterker intellectueel vermogen onzer voorouders van voor driehonderd jaren. Ik spreek zelfs niet van het mogelijke gevaar dat een vrouw heimelijk zou leeren lezen en aan haar sekse het resultaat mededeelen van het doorbladeren van slechts een enkel populair werk, noch van de mogelijkheid dat de onbescheidenheid of ongehoorzaamheid van een mannelijk kind aan zijn moeder de geheimen der logische spreekwijze kon openbaren. Alleen op grond der verzwakking van het mannelijk verstand doe ik dit nederig verzoek aan de hoogste autoriteiten, om de regeling der opvoeding van de vrouwen te herzien.

DEEL. II.

ANDERE WERELDEN.

O, nieuwe werelden, zoo schoon, met zulke wezens!

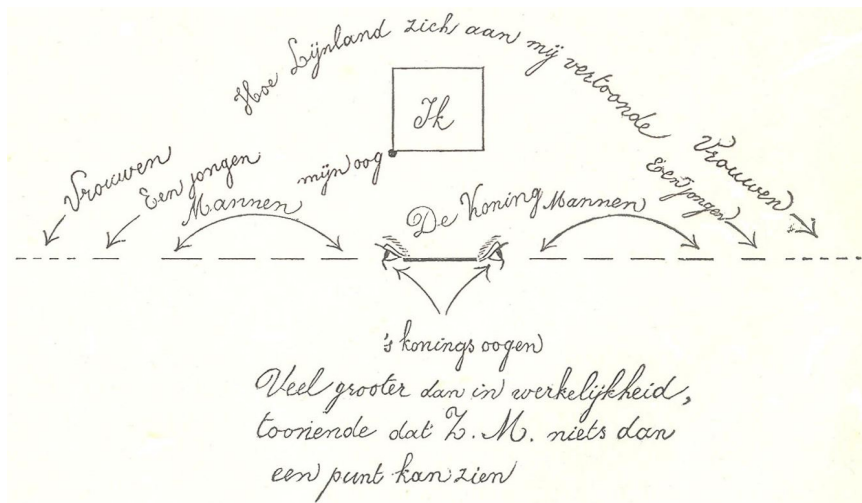
DEEL II.

ANDERE LANDEN.

§ 13. *Hoe ik een visioen had van Lijnland.*

Het was op één na de laatste dag van het 1999ste jaar onzer jaartelling en de eerste dag der groote vakantie. Na mij tot diep in den nacht aangenaam te hebben bezig gehouden met mijn lievelingsontspanning, meetkunde, was ik gaan rusten met een onopgelost vraagstuk in mijn hoofd. Des nachts had ik een droom.

Ik zag voor mij een heele menigte rechte lijntjes (welke ik natuurlijk voor vrouwen aanzag), doormengd met andere nog kleinere wezens, een soort van schitterende punten, allen heen en weer bewegende in dezelfde rechte lijn en, voor zoover ik kon oordeelen, met dezelfde snelheid.

Een gedruisch van verward, veelvuldig getjilp of gekweel ging bij tusschenpoozen van hen uit, zoolang zij in beweging waren, maar somtijds hielden zij op zich te bewegen en dan was alles stil.

Ik naderde een der grootste van wat ik voor vrouwen hield, sprak haar aan, maar kreeg geen antwoord. Een tweede en derde poging van mijn zijde bleef eveneens zonder gevolg. Toen verloor ik mijn geduld over een handelwijze die mij onuitstaanbaar grof scheen, en bracht mijn mond in een stand vlak vóór den haren zóó dat ik haar belette zich te bewegen en herhaalde luid mijn vraag: "vrouw, wat beduidt deze oploop en dat vreemde en verwarde getjilp en die eentonige beweging heen en weer in een en dezelfde rechte lijn?"

"Ik ben geen vrouw" antwoordde de kleine Lijn, „ik ben de vorst der wereld. Maar gij, vanwaar komt gij mijn koninkrijk Lijnland binnendringen?" Toen ik dit korte antwoord ontving, vroeg ik vergeving zoo ik eenigerwijze zijn koninklijke hoogheid had verschrikt of overlast aangedaan, stelde mij voor als een vreemdeling en verzocht den koning beleefdelyk mij eenige mededeelingen te doen omtrent zijn gebied. Maar ik had de grootst mogelijke moeite om eenige inlichtingen te verkrijgen over punten, die mij werkelijk belangstelling inboezemden, want de vorst kon niet nalaten steeds te denken dat hetgeen voor hem zeer alledaagsch was, ook mij bekend moest zijn en dat ik in scherts onwetendheid voorwendde. Door volhardend vragen kwam ik achter de volgende feiten:

Het scheen dat deze arme, onwetende vorst, zooals hij zichzelf noemde, overtuigd was dat de rechte lijn, die hij zijn koninkrijk noemde en waarin hij zijn bestaan sleet, de geheele wereld, ja zelfs de geheele ruimte uitmaakte. Daar hij noch zich bewegen noch zien kon behalve in zijn rechte lijn, had hij geen begrip van iets daarbuiten. Ofschoon hij mijn stem had gehoord, toen ik het eerst hem toesprak, was het geluid tot hem gekomen op een wijze, zoo in strijd met alle ervaring, dat hij niet had geantwoord, "daar ik", zoo drukte hij zich uit, "geen mensch zag, maar een stem hoorde, die als het ware uit mijn eigen ingewanden voortkwam." Tot op het oog-

blik dat ik mijn mond in zijn wereld plaatste, had hij noch mij gezien, noch iets anders gehoord dan verwarde geluiden, die stuitten tegen — wat ik zijn zijde, maar hij zijn *binnenste* of *maag* noemde — nu zelfs had hij nog niet het minste begrip van de richting, vanwaar ik was gekomen. Buiten zijn wereld of Lijn was alles voor hem leegte — neen zelfs geen leegte, want een leegte veronderstelt ruimte — laat ik liever zeggen: alles was niet-bestaande.

Zijn onderdanen — de Lijntjes waren mannen en de Punten vrouwen — waren alle eveneens in beweging en uitzicht beperkt tot die enkele Rechte Lijn, welke hun wereld was. Ik behoef er nauwelijks bij te voegen dat hun geheele horizon zich bepaalde tot een Punt, noch dat niemand ooit iets anders dan een Punt kon zien. Man, vrouw, kind, voorwerp — alles was een Punt voor het oog eens Lijnlanders. Slechts door het geluid van de stem kon men sekse of leeftijd onderscheiden. Bovendien, daar elk afzonderlijk het geheele, smalle pad om zoo te zeggen, dat zijn Heelal uitmaakte, innam en niemand rechts of links kon gaan om voor voorbijgangers uit te wijken, kon nooit een Lijnlander een ander voorbijgaan. Eens buurman, altijd buurman. Nabuurschap bij hen was als het huwelijk bij ons. Buren bleven buren tot de dood hen scheidde.

Zulk een leven met alle uitzicht tot een Punt en alle beweging tot een Rechte Lijn beperkt scheen mij uiterst akelig toe, en ik was verbaasd op te merken hoe levenslustig en opgeruimd de koning was. Zeer benieuwd of het mogelijk was, onder omstandigheden, zoo ongunstig voor het huiselijke leven, de genoegens der echtelijke vereeniging te smaken, aarzelde ik toch eenigen tijd zijn Koninklijke Hoogheid over zulk een teeder onderwerp te ondervragen, maar eindelijk wierp ik er mij hals over kop in door kort en goed te informeeren naar de gezondheid zijner familie. "Mijn vrouwen en kinderen" antwoordde hij, "zijn gezond en wel".

Beteuterd op dit antwoord — want in de onmiddellijke nabijheid des Vorsten (zooals ik in mijn droom had opgemerkt alvorens Lijnland binnen te gaan) waren niets dan mannen — waagde ik het te hernemen: "Vergeef

me, maar ik kan mij niet verbeelden hoe uwe Koninklijke Hoogheid ooit van zijn leven Hare Majesteiten kan zien of naderen, als er ten minste een half dozijn individuen tusschen zijn, waar gij noch doorheen kunt zien, noch voorbij kunt komen. Is het mogelijk dat in Lijnland aanraking niet noodig is voor het huwelijk en voor het verwekken van kinderen?"

"Hoe kunt ge zulk een dwaze vraag doen?" hernam de vorst. "Indien het waarlijk was, zooals gij schijnt te denken, dan zou het Heelal spoedig ontvolkt zijn. Neen, neen, nabijheid is onnoodig voor de vereeniging der harten en de geboorte van kinderen is een te gewichtige zaak om afhankelijk te mogen zijn van zulk een toeval als aanraking. Dat moet gij toch wel weten, maar daar gij nu eenmaal goed vindt u dom te houden, zal ik u onderrichten als of gij 't kleinste kind in Lijnland waart. Weet dan dat huwelijken worden gesloten door middel van het geluidsvermogen en den gehoorszinn."

"Gij weet natuurlijk dat ieder man twee monden of stemmen heeft zoolwel als twee oogen — een bas aan het eene en een tenor aan het andere zijner uiteinden. Ik zou dat niet vermelden, als het mij niet was opgevallen dat ik in den loop van ons gesprek niets van uw tenorstem had gemerkt." Ik antwoordde dat ik slechts één stem had en ook niet had opmerkt dat Z. K. H. er twee had. "Dat bevestigt mijn indruk," zei de koning, "dat gij geen man zijt, maar een vrouwelijke monstruositeit met een basstem en een zeer onontwikkeld oor. Maar laat ik voortgaan."

"Daar de Natuur zelf heeft verordend dat elke man twee vrouwen zou huwen—. "Waarom twee?" vroeg ik. "Gij drijft uw gemaakte onnoozelheid te ver," riep hij. "Hoe kan er een volkomen harmonische vereeniging zijn zonder de vereeniging van vier tot één n.l., de bas en tenor van den man en de sopraan en de alt der twee vrouwen. "Maar veronderstel eens," zeide ik, "dat een man liever één of drie vrouwen had?" "Dat is onmogelijk," zeide hij, "en even ondenkbaar als dat twee en een vijf zou zijn, of dat het menschelijk oog een rechte lijn zou zien." Hier wilde ik hem in de rede vallen, doch hij ging voort als volgt:

"Eens in het midden van elke week dwingt ons een natuurwet om heen en weer te gaan met een rhythmische beweging van meer dan gewone heftigheid, gedurende den tijd dien gij noodig hebt om honderd en een te tellen: In het midden van dezen rijdans, bij den eenenvijftigsten stoot, staan de bewoners van het Heelal plotseling stil en ieder afzonderlijk stoot zijn rijksten, volsten, zoetsten toon uit. In dit beslissende oogenblik worden al onze huwelijken aangegaan. Zoo uiterst fijn is de overeenstemming van bas en sopraan, van tenor en alt, dat dikwijls de minnenden, ofschoon twintigduizend mijlen verwijderd, terstond den samenklinkenden toon van hun voorbeschikten minnaar herkennen en de Liefde, zonder zich om de nietige hinderpalen van afstand te bekommeren, vereenigt de drie. Het huwelijk, op dat oogenblik gesloten, brengt een drievoudig mannelijk en vrouwelijk kroost voort, dat zijn plaats in Lijnland gaat innemen.

"Wat! Altijd drie?" zeide ik. "Moet een der vrouwen dan altijd tweelingen krijgen?" "Ja, basstemmig monster!" hernam de koning. "Hoe kon anders het evenwicht tusschen de seksen behouden blijven, als er niet voor elken jongen twee meisjes werden geboren? Zou zelfs het ABC der Natuur u onbekend zijn?" Hij eindigde, sprakeloos van woede, en er verliep eenigen tijd eer ik hem kon bewegen zijn verhaal te hervatten.

"Gij zult natuurlijk begrijpen dat niet elk vrijgezel onder ons zijn wederhelften vindt bij de eerste vrijage in dit algemeen huwelijkskoor. Integendeel, door de meesten onzer wordt die handeling verscheiden malen herhaald. Weinige zijn de harten, wien het gelukkig lot ten deele valt om terstond aan elkaars stemmen den deelgenoot te herkennen, door de Voorzienigheid voor hen bestemd, en in een wederkeerige, volkomen harmonische omhelzing te vliegen. Bij de meesten onzer is de vrijerij van langen duur. De stemmen des vrijers kunnen misschien samenstemmen met een der toekomstige vrouwen, maar niet met beide of eerst met geen van beide, of de sopraan en de alt kunnen niet geheel harmonieeren. In die gevallen heeft de Natuur gezorgd, dat elk wekelijksch koor de drie minnenden tot juister samenstemming zal brengen. Elke beproeving der stemmen, elke

nieuwe ontdekking van dissonance, beweegt bijna onmerkbaar den minst volmaakte om zijn of haar stemgeluid te wijzigen, ten einde meer en meer den volmaaktste nabij te komen. En na vele pogingen en vele toenaderingen wordt eindelijk een goede uitslag bereikt. Er komt eindelijk een dag dat, terwijl het gewone huwelijkskoor over het geheele Lijnland weerklinkt, de drie verwijderde minnenden zich plotseling in volkomen harmonie bevinden en vóór dat zij zelve ervan bewust zijn, ligt het gehuwde drietal — wat hun stem betreft — verrukt in dubbele omhelzing, en verheugt zich de Natuur over een nieuw huwelijk en drie nieuwe geboorten.

§ 14. *Hoe ik tevergeefs trachtte den aard van Platland te verklaren.*

Van meening dat het tijd werd om den vorst uit zijn opgewondenheid terug te brengen tot het peil van het gezond verstand, besloot ik te trachten hem eens een blik te doen slaan in de waarheid, dat is te zeggen in den aard der toestanden in Platland. Alzoo begon ik: "Hoe onderscheidt U. K. H. de gedaante en den stand zijner onderdanen ? Ik voor mij merkte door den gezichtszin op, vóór dat ik Uw koninkrijk binnenging, dat sommigen van uw volk lijnen, anderen punten zijn en dat sommige lijnen langer....", "Gij vertelt iets dat niet mogelijk is", viel mij de koning in de rede, "gij moet een visioen gehad hebben, want om het verschil tusschen een lijn en een punt door het gezicht uit te maken is, zooals iedereen weet, uit den aard der zaak onmogelijk; maar door den gehoorszinn kan men het nagaan en langs denzelfden weg kan de gedaante nauwkeurig worden bepaald. Zie mij aan — ik ben een lijn, de langste in Lijnland, van meer dan vijftien cM ruimte—". "Lengte", waagde ik te verbeteren. "Gek die gij zijt", zeide hij, "Ruimte is Lengte, Val mij nog eens in de rede en ik schei uit."

Ik maakte mijn excuses, maar hij ging op hoogen toon verder: "daar gij niet voor overreding vatbaar zijt, zult gij met uw eigen ooren hooren, hoe ik door middel van mijn beide stemmen mijn gedaante kenbaar maak aan

mijn vrouwen, die op dit oogenblik negenduizend vijfhonderd en vier kilometer, honderd drie en zestig meter en 85 centimeter verwijderd zijn, de eene naar het Noorden, de andere naar het Zuiden. Luister, ik roep haar."

Hij tjlpte en ging daarop zelfbehagelijk voort: "mijn vrouwen vernemen op dit oogenblik het geluid van een mijner stemmen op den voet gevolgd door de andere, en wijl zij bemerken dat tusschen het hooren van beide een tijdsruimte ligt, welke het geluid noodig heeft om 15,44 cM af te leggen, besluiten zij dat één mijner monden 15,44 cM verder dan de andere van haar verwijderd is en weten dientengevolge dat mijn afmeting 15,44 cM is. Maar ge begrijpt natuurlijk dat mijn vrouwen die berekening niet maken telkens als zij mijn twee stemmen hooren. Zij hebben die eens voor al gemaakt vóór dat wij gingen trouwen, maar zij zouden het ten allen tijde weder kunnen overdoen. Op dezelfde wijze nu kan ik de lengte mijner mannelijke onderdanen door den gehoorszinn schatten."

"Maar hoe," zeide ik, "als een man met een zijner stemmen een vrouw nabootst of zijn zuidelijke stem zoo vermomt dat zij niet als de echo der noordelijke kan worden herkend? Kunnen dergelijke bedriegerijen niet groote ongelegenheden veroorzaken? En hebt gij geen middelen om dergelijke misleidingen te voorkomen door uw aangrenzende onderdanen te bevelen om elkaar te voelen?" Dit was natuurlijk een zeer domme vraag, want voelen kon in dezen niets afdoen, maar ik vraagde met het doel om den vorst boos te maken en slaagde hierin volkomen.

"Wat!" riep hij vol afgrijzen uit, "verklaar u nader." "Voelen, tasten, in aanraking komen", hervatte ik. "Indien gij met *voelen* meent," zeide de Koning, "zoo dicht te naderen, dat er tusschen twee individuen geen ruimte overblijft, weet dan, vreemdeling, dat deze misdaad in mijn gebied met den dood wordt gestraft. En het is duidelijk waarom. Daar de brooze vorm eener vrouw aan vernieling wordt blootgesteld door zulk een toenadering, moet zij door den staat worden behoed, maar wijl vrouwen door den gezichtszin niet van mannen te onderscheiden zijn, verordent de wet algemeen dat noch man noch vrouw zoo dicht genaderd mag worden, dat

de tusschenruimte tusschen den naderende en den genaderde wordt opgeheven.

En tot welk doel zou trouwens deze onwettige en onnatuurlijke overdrijving der toenadering, die gij *tasten* noemt, dienen, als al de doeleinden van een zoo brutale en grove handelwijze terstond gemakkelijker en nauwkeuriger door den gehoorszin worden bereikt? Wat het door u beweerde gevaar van bedrog betreft, dit bestaat niet, want de stem, die het wezen van ons bestaan uitmaakt, kan niet naar verkiezing worden veranderd. Maar kom, laat ons eens aannemen dat ik de macht had om door vaste lichamen heen te gaan, zoodat ik mijn onderdanen kon doordringen, de een na den ander zelfs tot het getal van billioen, om op die wijze de grootte en den afstand van ieder door den gevoelszin te leeren kennen, hoe veel tijd en kracht zou er dan met deze onhandige en onnauwkeurige methode worden verspild ! terwijl ik nu, door een oogenblik te luisteren, als het ware plaatselijk , lichamenlijk, verstandelijk en geestelijk den census en de statistiek opneem van elk levend wezen in Lijnland. Hoor, hoor maar.

Dit zeggende, hield hij op en luisterde als in extase naar een geluid dat mij niets meer toescheen dan een nietig gesuis van een ontelbare menigte lilliputsche sprinkhanen.

"Waarlijk", hernam ik, "uw gehoorszin bewijst u goede diensten en vergoedt veel wat gij mist. Maar veroorloof mij op te merken dat uw leven in Lijnland al zeer treurig moet zijn. Niets dan een punt te zien! Zelfs niet in staat te zijn een rechte lijn te aanschouwen! Ja, niet eens te weten wat een rechte lijn is! Te zien en toch verstoken te zijn van de liniare vergezichten, die ons in Platland vergund zijn! Voorzeker is het beter in het geheel geen gezichtszin te hebben dan zoo weinig te zien. Ik geef toe dat ik niet uw fijn onderscheidend gehoorsvermogen heb, want het concert van heel Lijnland, dat u zulk een groot genoegen doet, is voor mij weinig meer dan een veelvuldig gekweel of getjilp. Maar ik kan ten minste op het gezicht een lijn van een punt onderkennen. En ik zal het u bewijzen. Even voor dat ik uw koninkrijk binnen kwam, zag ik u van links naar rechts en daarop van rechts naar links dansen met zeven mannen en één vrouw in

uwe onmiddellijke nabijheid ter linker, en acht mannen en twee vrouwen ter rechter zijde. Is dat niet juist?"

"Het is juist," zeide de koning, "wat het aantal en de sekse betreft of-schoon ik niet weet wat gij meent met *rechts* en *links*. Maar ik ontken dat gij deze dingen gezien hebt. Want hoe kondet gij de Lijn, dat is te zeggen het inwendige eens mans zien ? Doch gij moet dat hebben gehoord, en toen gedroomd dat gij het zaagt. En mag ik u vragen wat gij toch onder de woorden *links* en *rechts* verstaat? Ik vermoed dat dit uw wijze is om noordwaarts en zuidwaarts aan te duiden."

"Volstrekt niet" hernam ik, "behalve uw beweging van het Noorden naar het Zuiden is er een andere beweging, die ik van rechts naar links noem."

Koning. Vertoon mij als 't u blijft, die beweging van links naar rechts.

Ik. Wel dat kan ik niet, tenzij gij geheel en al buiten uw Lijn kondet treden.

Koning. Buiten mijn Lijn? Meent gij buiten de wereld ? Buiten de ruimte?

Ik. Nu ja dan. Buiten uw wereld. Buiten uw ruimte. Want uw ruimte is niet de ware ruimte. De ware ruimte is een vlak, maar uw ruimte is slechts een lijn.

Koning. Als gij die beweging van rechts naar links niet kunt aanwijzen door uzelf zoo te bewegen, dan verzoek ik u haar mij in woorden te beschrijven.

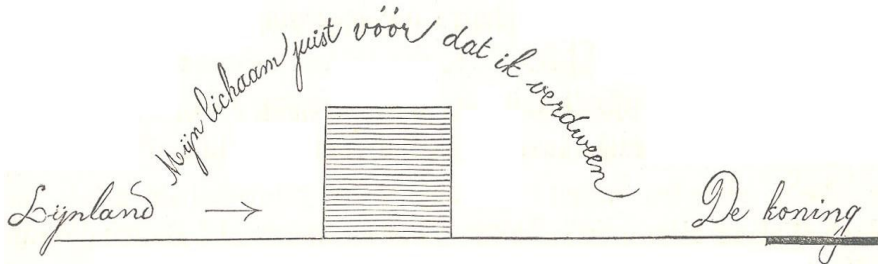
Ik. Als gij uw rechter zijde niet van mijn linker kunt onderscheiden, vrees ik dat mijn woorden u mijn bedoeling niet duidelijk zullen maken. Maar zeker kunt gij niet onbekend zijn met zulk een eenvoudig onderscheid.

Koning. Ik begrijp er letterlijk niets van.

Ik. Helaas! Hoe zal ik het duidelijk maken? Als gij recht uitgaat, komt het u dan niet soms voor dat gij nog anders zoudt kunnen gaan, als gij uw oog omdraait om te zien in de richting waarheen nu uw zijde is gekeerd? Met andere woorden, voelt gij nooit een verlangen om, in plaats van altijd in de richting van een uwer uiteinden te bewegen, ook eens om zoo te zeggen in de richting van uw zijde te gaan ?

Koning. Nooit. En wat bedoelt gij eigenlijk? Hoe kan iemands binnenste naar eenige richting gekeerd zijn? Hoe kan iemand zich in de richting van zijn binnenste bewegen?

Ik. Welnu, indien woorden de zaak niet kunnen verklaren zal ik het met daden trachten te doen, ik zal langzamerhand Lijnland uitgaan in de richting welke ik u wensch aan te wijzen. De daad bij het woord voegende begon ik mijn lichaam uit Lijnland te bewegen. Zoolang nog een deel van mij in zijn gebied en in zijn oog bleef, bleef de koning uitroepen:

"Ik zie u, ik zie u nog; gij zijt niet in beweging." Maar toen ik eindelijk zijn lijn uitging riep hij zoo schel hij kon: "zij is verdwenen, zij is dood." „Ik ben niet dood," antwoordde ik, "ik ben eenvoudig buiten Lijnland dat wil zeggen buiten de rechte lijn, die gij de ruimte noemt, en in de ware ruimte, waar ik de dingen kan zien zooals zij zijn. En op dit oogenblik kan ik uw lijn of zijde — of binnenste, zooals gij het gelieft te noemen, zien; ook kan ik de mannen en vrouwen ten Noorden en ten Zuiden van u zien, die ik nu zal opnoemen door hun volgorde, hun grootte en de ruimte tusschen hen te beschrijven."

Toen ik dit lang en breed gedaan had, riep ik triomfantelijk uit: "Zijt ge nu eindelijk overtuigd?" En daarop trad ik nog eens Lijnland binnen en nam mijn vroegere standplaats weder in.

Maar de vorst antwoordde: Indien gij een verstandig man waart — of-schoon ik bijna zeker ben dat gij geen man, maar een vrouw zijt, daar gij slechts één stem schijnt te hebben — maar indien gij een zier gezond

verstand hadt, zoudt gij rede verstaan. Gij verlangt van mij te gelooven dat er een andere lijn is dan die, welke mijn zinnen waarnemen, en een andere beweging dan die, welke ik dagelijks waarneem. Ik daarentegen verzoek u om die andere lijn, waarvan gij spreekt, in woorden te beschrijven of door beweging aan te duiden. In plaats van u te bewegen, vertoont gij bloot een of ander tooverkunstje van verdwijnen en weder verschijnen, en in plaats van iets, dat op een heldere beschrijving van uw nieuwe wereld lijkt, gaat gij mij dood eenvoudig het aantal en de grootte van een veertigtal mijner volgelingen opnoemen, dingen, die ieder kind in mijn hoofdstad weet. Kan er iets onzinnigers of vermetelers verzonnen worden? Erken uw dwaasheid of vertrek uit mijn gebied.

Woedend over zijn verdorvenheid en inzonderheid verontwaardigd dat hij voorgaf niet te weten lot welke sekse ik behoor, barstte ik, mijzelf niet meester, los: "Bezeten wezen! Gij acht u de volmaaktheid zelve, terwijl gij in werkelijkheid het onvolmaaktste en onnoozelste schepsel zijt. Gij beweert te zien, en met dat al ziet ge slechts een punt! Gij beroemt er u op dat gij tot het bestaan eener rechte lijn kunt besluiten; maar ik kan rechte lijnen *zien* en daaruit het bestaan van hoeken, driehoeken, vierkanten, vijf- en zeshoeken en zelfs cirkels afleiden. Waartoe zal ik meer woorden verspillen? Laat het genoeg zijn dat ik de volmaking ben van uw onvolmaaktheid. Gij zijt een lijn, maar ik ben een lijn der lijnen, in mijn land een "Vierkant genaamd, en zelfs ik, hoe oneindig ver ik boven u sta, ben weinig in tel onder de groote edellieden in Platland, van waar ik u ben komen bezoeken in de hoop van uw onwetendheid te verlichten.

Toen hij deze woorden hoorde, kwam de koning met een dreigenden kreet op mij af als om mij door de diagonaal te doorboren, en op het zelfde oogenblik ging er van myriaden zijner onderdanen een veelstemmige oorlogskreet op, toenemende in geweld tot hij, dunkt me, kon wedijveren met het geraas van een leger van honderdduizend Gelijkbeenigen en de artillerie van duizend Pentagonen. Betooverd en bewegingloos kon ik noch spreken, noch mij verroeren om den dreigenden ondergang af te wenden; nog luider

werd het getier en nog nader kwam de koning, toen ik ontwaakte door het luiden van de ontbijtbel, die mij tot de werkelijkheid ;in Platland terugriep.

§ 15, *Over een vreemdeling uit Ruimteland.*

Van droomen ga ik over tot feiten.

Het was de laatste dag van het 1999ste jaar onzer jaartelling. Het gekletter van den regen had reeds lang het vallen van den avond aangekondigd, en ik zat *) in gezelschap van mijn vrouw, peinzende over de voorvallen van het vervlogen en de vooruitzichten van het nakende jaar, de aanbreekende eeuw, het nieuwe millennium.

Mijn vier zoons en twee ouderlooze kleinkinderen waren naar hun vertrekken gegaan, en mijn vrouw alleen bleef bij mij om van het oude millennium in het nieuwe te zitten.

Ik was in gedachten verzonken, in mijn geest eenige woorden overdenkende, die toevallig den mond van mijn jongsten kleinzoon waren ontsnapt, een veelbelovenden Hexagoon van ongewone helderheid en volkomen gelijkhoekigheid. Zijn ooms en ik hadden hem zijn gewone praktische les in Gezichts-herkenning gegeven door ons om onze middelpunten te draaien, nu eens snel dan weder wat langzamer en hem daarbij over onze verschillende standen te ondervragen. Zijn antwoorden waren zoo uitstekend geweest, dat ik er aanleiding in vond om hem te beloonen met eenige wenken over de rekenkunde toegepast op de meetkunde.

Negen vierkanten nemende, ieder met een zijde van één cM, had ik ze zoo geplaatst dat zij een groot vierkant vormden met een zijde van drie cM,

*) Als ik spreek van *zitten* bedoel ik natuurlijk niet een verandering van houding, zooals gij in Ruimteland met dat woord aanduidt, want daar wij geen voeten hebben, kunnen wij evenmin zitten of staan (in uwe betekenis van het woord) als een uwer tongen of botten. Niettemin erkennen wij zeer goed de verschillende toestanden van den geest, die voortspruiten uit den wil *om te liggen*, *zitten* en *staan*; zij worden den toeschouwer eenigermate kenbaar gemaakt door een lichte toename in helderheid, overeenkomende met een toename van wilskracht.

Maar bij dit en bij duizend andere soortgelijke onderwerpen verbiedt de tijd mij stil te staan.

en daaruit had ik mijn kleinzootje bewezen dat — ofschoon het ons onmogelijk was om het inwendige van een vierkant te zien — wij toch het aantal vierkante centimeters dat een vierkant bevat, kunnen bepalen door eenvoudig het aantal centimeters van elke zijde tot de tweede macht te verheffen, "en dus", zeide ik, "weten wij dat 3^2 of 9 het aantal vierkante centimeters voorstelt in een vierkant, welks zijde 3 cM lang is."

De kleine Hexagoon dacht hierover een poosje na en zeide toen tot mij: Maar gij hebt mij ook geleerd om getallen tot de derde macht te verheffen, nu vermoed ik dat 3^3 ook een meetkundige beteekenis moet hebben; wat kan dit zijn?" "Niemendal," antwoordde ik, "tenminste niet in de meetkunde, want de meetkunde kent slechts twee afmetingen". En toen begon ik den jongen aan te toonen hoe een punt, door zich over een lengte van 3 cM te bewegen, een lijn van 3 cM beschrijft, die door 3 kan worden voorgesteld; en hoe een lijn van 3 cM door evenwijdig aan zich zelf over een lengte van 3 cM voort te bewegen een vierkant met zijden van 3 cM beschrijft, dat door 3^2 kan worden voorgesteld.

Hierop kwam mijn kleinzoon terug op zijn vroegere bewering en bracht mij plotseling in het nauw door uit te roepen: "Welnu, als een punt door een beweging van 3 cM een lijn van 3cM, voorgesteld door 3-, voortbrengt, en als een rechte lijn van 3 cM door een beweging evenwijdig aan zich zelf een vierkant met een zijde van 3 cM, voorgesteld door 3^2 , voortbrengt, moet een kwadraat van 3 cM in het vierkant door een beweging op een of andere wijze evenwijdig aan zich zelf (maar ik zie niet in hoe) iets anders voortbrengen (maar ik zie niet in wat) dat overal 3 cM afmeting heeft en — dit moet worden voorgesteld door 3^3 .

"Ga naar bed", zeide ik een weinig ontstemd door zijn opmerking, "als gij minder onzin spraakt, zoudt gij verstandiger handelen."

Zoo was mijn kleinzoon in ongenade heengegaan en daar zat ik aan de zijde mijner vrouw, trachtende een terugblik te werpen op het jaar 1999 en peinzende over de mogelijke gebeurtenissen van het jaar 2000, maar niet geheel in staat de gedachten af te schudden, die het gesnap van mijn hel-

deren, kleinen Hexagoon bij mij hadden opgewekt. Slechts weinige zandkorrels waren in den halfuurs zandlooper- overgebleven. Uit mijn droomerij ontwakende, keerde ik het glas noordwaarts voor den laatsten keer in het oude millennium, en onderwijl zeide ik overluid: "de jongen is een gek."

Op het zelfde oogenblik ontwaarde ik dat er iemand in de kamer was, en een verstijvende adem voer door geheel mijn wezen. "Dat is hij niet", riep mijn vrouw, "en gij overtreedt de Geboden met uwen eigen kleinzoon zoo weinig te eeren." Maar ik gaf op haar geen acht. Hoe ik in alle richtingen rondkeek, ik kon niets zien, toch voelde ik steeds dat er iets of iemand tegenwoordig was en rilde, toen de koude adem wederkwam. Ik sprong op. "Wat is er"? zei mijn vrouw, "er is geen tocht; wat zoekt ge toch ? Er is niets". Er was niets en ik nam mijn zitplaats weder in, nog eens roepende: "de jongen is een gek, zeg ik, 3^3 kan geen meetkundige beteekenis hebben." Daar kwam op eens een duidelijk hoorbaar antwoord : "de jongen is geen gek, en 3^3 heeft klaarblijkelijk een meetkundige beteekenis".

Mijn vrouw hoorde die woorden zoowel als ik , ofschoon zij de beteekenis niet begreep, en beiden vlogen wij in de richting van het geluid. Hoe ontstelden wij, toen wij een Figuur voor ons zagen! Op den eersten blik scheen het een vrouw te zijn van ter zijde gezien, maar een oogenblik waarnemens toonde mij, dat de uiteinden te snel in schemerachtigheid overgingen om iemand van de vrouwelijke sekse voor te stellen, en ik zou haar voor een cirkel gehouden hebben, als zij niet haar grootte scheen te veranderen op een wijze, die onmogelijk was voor een Cirkel of voor welke Regelmatige Figuur ook, die ik kende.

Maar mijn vrouw had niet mijn ervaring, noch de bedaardheid, noodig om die kenmerken op te merken. Met de gewone overijling en onberedeneerde jaloerschheid van haar sekse kwam zij terstond tot het besluit, dat een vrouw het huis was binnengedrongen door een of andere kleine opening. "Hoe komt dit mensch hier?" gilte zij, "ge hebt me beloofd lieve, dat er in ons nieuw huis geen ventilators zouden zijn" "Die zijn er ook niet,"

zeide ik, "maar wat geeft u aanleiding te denken dat de vreemdeling een vrouw is? Ik zie door het vermogen van Gezichtsherkenning....", "Och kom, loop heen met uw Gezichtsherkenning", hernam zij, "voelen is gelooven, en een Rechte lijn op den tast is zoo goed als een Cirkel op het gezicht", twee spreekwoorden, die onder de broze sekse in Platland zeer gangbaar zijn.

"Welnu," zeide ik, want ik was bang haar te ergeren, "als het dan zoo zijn moet, vraag dan een introductie. Haar bevalligste houding aannemende, naderde mijn vrouw den vreemdeling: Mag ik zoo vrij zijn, Mevrouw, te voelen en gevoeld te worden door.... toen plotseling terugdeinzende: "O, 't is geen vrouw en er zijn ook geen hoeken, zelfs geen spoor er van. Is het mogelijk dat ik mij zoo misdragen heb jegens een volkomen Cirkel?"

"Ik ben in zekeren zin een Cirkel," hernam de stem, "en een meer volkomen Cirkel dan wie ook in Platland, maar om juister te spreken, ben ik vele Cirkels in één." Toen voegde hij er op vriendelijker toon bij: "ik heb een boodschap, waarde Mevrouw, voor uw echtgenoot, die ik in uw tegenwoordigheid niet mag meêdeelen, en indien gij toestaat dat wij ons eenige minuten afzonderen" Maar mijn vrouw had geen ooren naar het voorstel dat onze doorluchtige bezoeker zich zooveel moeite zou geven, en den Cirkel verzekerende dat voor haar het uur om te rust te gaan reeds lang was verstreken, ging zij met veel herhaalde verontschuldigen voor haar pas begane onbescheidenheid eindelijk naar haar kamer.

Ik wierp een blik op den zandlooper. De laatste zandkorrels waren gevallen. Het derde millennium was begonnen.

§ 16. *Hoe de vreemdeling te vergeefs trachtte mij met woorden de geheimen van Ruimteland te openbaren.*

Zoodra het geluid van het "opgepast" mijner vertrekkende vrouw was weggestorven, begon ik den vreemdeling te naderen met het doel om van nabij een blik op hem te slaan en hem te verzoeken te gaan zitten, maar zijn voorkomen

deed mij stom en bewegingloos staan van verbazing. Zonder de minste kenteekenen van hoekigheid veranderde hij niettemin ieder oogenblik met zulke afwisselingen van grootte en helderheid, als bijna niet mogelijk waren voor eenige Figuur die ik ooit had leeren kennen. De gedachte vloog mij door het hoofd dat ik voor mij zou kunnen hebben een inbreker of moordenaar, een of ander monsterachtig onregelmaligen Gelijkbeenige, die, door de stem eens Cirkels na te bootsen, of hoe dan ook, toegang had gekregen tot mijn huis en nu op het punt was om mij met zijn scherpen hoek te doorboren.

In een zitkamer maakte de afwezigheid van mist (en het jaargetijde was toevallig merkwaardig droog) het mij moeilijk om op Gezichtsherkenning te vertrouwen, inzonderheid op den korten afstand waarop ik stond. Wanhopig van angst kwam ik zonder complimenten op hem af met een: "U moet mij veroorloven, Mijnheer...." en voelde hem. Mijn vrouw had gelijk. Er was geen spoor van een hoek, niet de minste ruwheid noch oneffenheid: nooit van mijn leven had ik een volmaakter Cirkel ontmoet. Hij bleef onbewegelijk, terwijl ik om hem heen wandelde, beginnende met zijn oog tot ik daar weder terugkeerde. Cirkelvormig was hij door en door, een volkomen voldoende Cirkel, daar was geen twijfel aan. Toen volgde een samenspraak, die ik zal trachten op te schrijven zoo goed als mijn geheugen toelaat alleen eenige mijner veelvuldige verontschuldigungen weglatende, want ik was overstelpt van schaamte en vernedering dat ik, een Vierkant, mij schuldig had gemaakt aan de onbeschaamdheid om een Cirkel te voelen. Het gesprek begon van de zijde des vreemdelings met eenig ongeduld over den langen duur mijner handelwijze bij de introductie.

Vreemdeling, Hebt ge mij nu eindelijk genoeg gevoeld ? Hebt ge nog niet genoeg kennis gemaakt?

Ik Zeer doorluchtig Heer, verschoon mijn onhandigheid, die niet voortspuit uit onbekendheid met de gebruiken in fatsoenlijk gezelschap, maar uit een weinig verbazing en zenuwachtigheid, tengevolge van dit eenigszins onverwacht bezoek. En ik smEEK u mijn onbescheidenheid aan niemand

bekend te maken, inzonderheid niet aan mijn vrouw. Maar zou Uw Excellentie alvorens tot verdere mededeelingen over te gaan, zich willen verwaardigen om de nieuwsgierigheid te bevredigen van iemand, die gaarne zou willen weten van waar zijn bezoeker komt?

Vreemdeling. Van de Ruimte, van de Ruimte, Mijnheer, van waar anders ?

Ik. Met uw verlof, Excellentie, maar is U. E. niet reeds in de ruimte, U. E. en zijn onderdanige dienaar, op dit eigen oogenblik?

Vreemdeling. Ba, wat weet gij van de Ruimte? Geef eens een bepaling van de Ruimte.

Ik. De Ruimte, Excellentie, is hoogte en breedte in 't oneindige verlengd.

Vreemdeling. Precies: ge ziet dat ge niet eens weet wat Ruimte is. Gij denkt dat zij slechts twee afmetingen heeft, maar ik ben gekomen om u een derde te openbaren: hoogte, breedte en lengte.

Ik. U. E. gelieft te schertsen. Wij spreken ook van lengte en hoogte of breedte en dikte en duiden aldus twee afmetingen door vier namen aan.

Vreemdeling. Maar ik meen niet slechts drie namen, maar drie afmetingen.

Ik. Zou U. E. mij willen aanwijzen of verklaren, in welke richting die derde afmeting, welke ik niet ken, zich uitstrekt ?

Vreemdeling. Ik ben van die richting gekomen. Zij is naar omhoog en naar omlaag.

Ik. U. E. meent zeker dat zij noord- en zuidwaarts is.

Vreemdeling. Volstrekt niet. Ik bedoel een richting, waarin gij niet kunt zien, omdat gij in uw zijde geen oog hebt.

Ik. Met uw verlof, Excellentie, een oogenblik onderzoekens zal U. E. overtuigen dat ik een volkomen gezichtsorgaan heb bij de samenkomst van twee mijner zijden.

Vreemdeling. Ja, maar om de Ruimte in te zien, moest gij een oog hebben niet aan uwen omtrek, maar in uw vlak, d. i. in hetgeen gij waarschijnlijk uw binnenste zoudt noemen, maar wij in Ruimteland zouden het uw zijde noemen.

Ik. Een oog in mijn binnenste! Een oog in mijn maag! U. E. schertst.

Vreemdeling. Ik ben voor scherts niet geluimd. Ik zeg u dat ik uit de Ruimte kom, of, nu gij niet wilt begrijpen wat de Ruimte beteekent, uit het land van drie afmetingen, van waar ik nog kortelings neerzag op uw vlak, dat gij waarlijk de Ruimte durft noemen. Van dat gunstige standpunt onderscheidde ik al wat gij *vast* noemt (waaronder gij verstaat "aan vier zijden ingesloten") uw huizen, kerken, zelfs uw kasten en spaarpotten, ja zelfs uw ingewanden en uw magen, daar alles open en bloot voor mijn oogen lag.

Ik. Zoo iets is gemakkelijk te beweren, Excellentie.

Vreemdeling. Maar niet licht te bewijzen, meent gij. Maar ik ben van plan het te bewijzen.

Toen ik hier nederdaalde, zag ik uw vier zoons, de Pentagonen, elk in zijn vertrek, en uw twee kleinzoons, de Hexagonen; ik zag uw jongsten Hexagoon een poosje bij u verwijlen en toen naar zijn kamer gaan, u en uw vrouw alleen latende. Ik zag uw Gelijkbeenige bedienden, drie in getal, in de keuken aan hun avondmaal en den kleinen loopjongen in het waschhok. Toen kwam ik hier en hoe denkt ge dat ik kwam ?

Ik. Door het dak, denk ik.

Vreemdeling. Welneen ik. Uw dak is, zooals gij zeer goed weet, kort geleden hersteld en heeft geen opening, waardoor zelfs een vrouw zou kunnen binnenkomen. Ik zeg u dat ik uit de Ruimte kom. Zijt gij nog niet overtuigd door hetgeen ik u van uw kinderen en uw huishouding heb verteld ?

Ik. U. E. moet wel inzien, dat zulke feiten, betreffende de aanhoorigheden van zijn onderdanigen dienaar, gemakkelijk konden worden nagegaan door iemand in de buurt, die zulke ruime middelen tot onderzoek bezit als U. E.

Vreemdeling, (bij zichzelf). Wat moet ik doen? Wacht, daar schiet mij nog een argument te binnen. Wanneer gij een rechte lijn — b. v. uw vrouw — ziet, hoeveel afmetingen kent gij haar dan toe?

Ik. U. E. beschouwt mij zeker als een van het gemeen, die, geheel onbekend met de wiskunde, denkt dat een vrouw wezenlijk een rechte lijn is en dus slechts één afmeting heeft. Neen, neen, Excellentie, wij Vierkanten

zijn beter ingelicht en weten evengoed als U. E. dat een vrouw, ofschoon populair een rechte lijn geheeten, werkelijk en wetenschappelijk een zeer dun parallelogram is met twee afmetingen zooals wij overigens ook, nl. lengte en breedte (of dikte.)

Vreemdeling. Maar het feit zelf dat een lijn zichtbaar is, bewijst reeds dat zij nog een andere afmeting moet hebben.

Ik. Excellentie, ik heb daar juist erkend dat een vrouw zoowel breedte als lengte heeft. Wij zien haar lengte, wij besluiten tot haar breedte, die hoewel zeer gering, toch kan gemeten worden.

Vreemdeling. Ge verstaat me niet. Ik meen dat gij, als ge een vrouw ziet, niet alleen tot haar breedte besluit en haar lengte ziet, maar ook moet zien wat wij haar *hoogte* noemen, ofschoon die laatste afmeting in uw land oneindig klein is. Indien een lijn slechts lengte zonder *hoogte* had, zou zij ophouden ruimte in te nemen en onzichtbaar worden. Ongetwijfeld moet gij dit toegeven.

Ik. Ik moet inderdaad bekennen, dat ik U. E. volstrekt niet begrijp. Wanneer wij in Platland een lijn zien, dan zien wij lengte en *helderheid*. Indien de helderheid verdwijnt, dan is de lijn weg, en houdt zij op, zooals gij zegt, ruimte in te nemen. Maar moet ik nu aannemen dat U. E. aan helderheid den titel van een afmeting toekent, en dat gij *hoog* noemt, wat wij *helder* heeten?

Vreemdeling. Zeker niet. Met *hoogte* bedoel ik een afmeting even als uw lengte; edoch bij u is de *hoogte* niet gemakkelijk merkbaar, daar zij uiterst gering is.

Ik. Uw bewering kan gemakkelijk getoetst worden, Excellentie. Gij zegt dat ik een derde afmeting heb, die gij *hoogte* noemt. Afmeting nu veronderstelt richting en maat. Gelieve slechts mijn *hoogte* te meten of al is het maar de richting aan te wijzen, waarin zij zich uitstrekt en ik zal mij gewonnen geven. Zoo niet, dan moet uw eigen gezond verstand het mij ten goede houden.

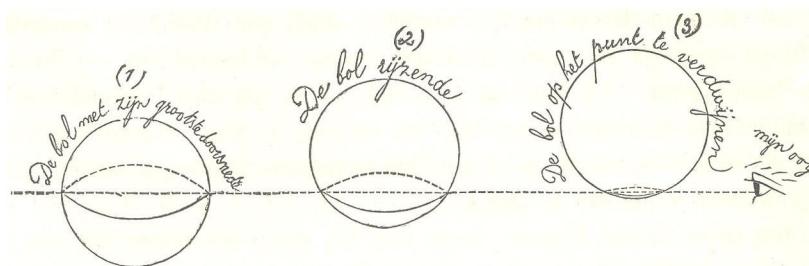
Vreemdeling, (bij zichzelf). Noch 't een noch 't ander kan ik doen.

Hoe zal ik hem overtuigen? Voorzeker moet een duidelijke uiteenzetting der feiten, gevolgd door een zichtbaar betoog voldoende zijn. — Nu, Mijnheer, luister eens. Gij leeft op een vlak. Wat gij met Platland betitelt is het uitgestrekt waterpas oppervlak van hetgeen ik een vloeistof kan noemen, op of in welks bovenzijde gij en uwe landgenooten rondloopt, zonder er boven te rijzen noch er onder te dalen.

Ik ben geen vlakke Figuur, maar een Lichaam. Gij noemt mij een cirkel, maar in werkelijkheid ben ik geen cirkel, maar een oneindig aantal cirkels verschillende in grootte van een punt tot een cirkel van drie en dertig centimeter middellijn, de eene boven den anderen geplaatst. Als ik door uw vlak heensnijd zoo als nu, dan maak ik in uw vlak een doorsnede, die gij te recht een cirkel noemt. Want zelfs een Bol — zooals mijn eigenlijke naam is in mijn eigen land — moet, als hij zich al aan een inwoner van Platland openbaart, noodzakelijk zich als cirkel kenbaar maken.

Herinnert gij u niet—want ik, die alle dingen zie, merkte gisteren nacht het phantastisch visioen van Lijnland geschreven op uw brein — herinnert gij u niet, zeg ik, hoe, toen gij het koninkrijk Lijnland binnenkwaamt, gij genoodzaakt waart om u aan den koning niet als een vierkant maar als een lijn kenbaar te maken, omdat dat liniaire koninkrijk geen afmetingen genoeg had om uw geheel voor te stellen, maar slechts een zijde of doorsnede van u? Eveneens is uw land van twee afmetingen niet ruim genoeg om mij, een wezen van drie afmetingen, te bevatten, maar kan slechts een schijfje of doorsnede van mij vertoonen, vandaar dat gij mij een cirkel noemt.

De verminderde helderheid van uw oog duidt ongeloof aan. Maar geef nu acht op het stellige bewijs van de waarheid mijner beweringen, dat ik ga geven. Gij kunt voorzeker niet meer dan één mijner doorsneden of cirkels tegelijk zien, want gij hebt de macht niet om uw oog te verheffen uit het vlak van Platland, maar gij kunt ten minste zien, dat mijn doorsnede kleiner wordt, naarmate ik opstijg in de ruimte. Zie nu, ik zal stijgen en de uitwerking op uw oog zal zijn dat mijn cirkel kleiner en kleiner zal worden, totdat hij inkrimpt tot een punt en eindelijk verdwijnt.

Van dat "stijgen" zag ik niets, maar wel dat hij afnam en eindelijk verdween. Ik knipoogde een maal of wat, om zeker te zijn dat ik niet droomde. Maar het was geen droom, want uit de diepten van het niet kwam een holle stem — naar het scheen vlak aan mijn hart — "ben ik nu geheel weg? Zijt gij nu overtuigd? Welnu, ik zal langzaam naar Platland terugkeeren en gij zult mijn doorsnede grooter en grooter zien worden."

Ieder lezer in Ruimteland zal licht begrijpen dat mijn geheimzinnige gast de waarheid en zelfs een zeer eenvoudige waarheid zeide. Maar voor mij, hoever ik ook gevorderd was in de wiskunde der Platlanders, was het in geen deele een eenvoudig geval. De ruwe schets hierboven zal het voor elk kind in Ruimleland duidelijk maken, dat de bol, stijgende in de drie aangeduide standen, zich noodzakelijk voor mij en elken Platlander moest vertoonen als een cirkel, eerst in volle grootte, dan klein, en eindelijk zeer klein, naderende tot een punt. Maar voor mij, hoewel ik de feiten voor mij zag, waren de oorzaken zoo duister als ooit. Al wat ik kon vatten was dat de cirkel zich kleiner had gemaakt en verdween, en dat hij nu weder te voorschijn kwam en zich snel grooter maakte.

Toen hij zijn oorspronkelijke grootte terug had, liet hij een diepen zucht, want hij bemerkte aan mijn stilzwijgen dat ik hem in het minst niet begrepen had. En waarlijk was ik nu geneigd te gelooven dat hij in het geheel geen Cirkel, maar een handige goochelaar was, of anders dat de oude wijven praatjes waar waren, en dat er dus toch zulk volk als bezweerders en tovenaars bestond.

Na een lange pauze mompelde hij bij zich zelve: "er blijft mij nog een middel over, als ik niet tot daden mijn toevlucht wil nemen. Ik moet de methode van analogie beproeven." Toen volgde nog een langer stilzwijgen, waarna hij onze samenspraak vervolgde.

Bol. Zeg mij eens, Mijnheer de Mathematicus, als een punt zich noordwaarts beweegt en een lichtend spoor achterlaat, hoe zoudt gij dat spoor dan noemen?

Ik. Een rechte lijn.

Bol. En een rechte lijn heeft hoeveel uiteinden?

Ik. Twee.

Bol. Denk u nu die rechte lijn in beweging evenwijdig met zich zelf naar het Oosten, zóó dat ieder harer punten het spoor eener rechte lijn achter zich laat. Welken naam zult gij geven aan de figuur, die hierdoor ontstaat? Wij zullen eens aannemen dat zij zich beweegt over een afstand gelijk aan de oorspronkelijke rechte lijn. Welken naam; zeg ik?

Ik. Een vierkant.

Bol. En hoeveel zijden heeft een vierkant? En hoeveel hoeken?

Ik. Vier zijden en vier hoeken.

Bol. Span nu uw verbeeldingskracht eens wat in, en stel u een vierkant in Platland voor, dat zich evenwijdig met zich zelf opwaarts beweegt.

Ik. Wat? Noordwaarts?

Bol. Neen, niet noordwaarts; opwaarts heelemaal Platland uit. Als het noordwaarts ging, zouden de zuidelijke punten van het vierkant moeten gaan door de standen, die eerst de noordelijke punten hadden ingenomen. Maar dat is mijn bedoeling niet.

Ik bedoel dat ieder punt in u — want gij zijt een vierkant en kunt zeer goed tot opheldering dienen — ieder punt in u, dat is te zeggen in hetgeen gij uw binnenste noemt, opwaarts moet gaan in de ruimte op zulk een wijze dat geen enkel punt gaat door de plaats, vroeger door een ander ingenomen, maar dat elk punt op zich zelf een rechte lijn beschrijft. Dit is geheel ingevolge de analogie; dit moet u toch ongetwijfeld duidelijk zijn.

Mijn ongeduld bedwingende — want ik was erg in verzoeking om blindelings op mijn bezoeker aan te vallen en hem te werpen de Ruimte in of Platland uit of waar dan ook, zoodat ik van hem af was — antwoordde ik. "En wat voor een soort figuur mag het zijn, welke vorm ik moet opmaken uit de beweging, die gij gelieft aan te duiden met het woord *opwaarts*? Ik vermoed dat zij toch wel in Platlands taal te beschrijven is." *Bol.* Welzeker. Dat is heel klaar en eenvoudig en volkomen in overeenstemming met de analogie maar, tusschen haakjes, gij moet niet spreken van een figuur, maar van een lichaam. Ik zal het u echter beschrijven, of liever niet ik, maar de analogie.

Wij zijn begonnen met een enkel punt, dat natuurlijk — wijl het zelf een punt is — slechts één eindpunt heeft.

Een punt brengt een lijn voort met twee eindpunten. Een lijn brengt een vierkant voort met vier eindpunten. Nu kunt gij zelf het antwoord op uw eigen vraag geven: 1, 2, 4 vormen klaarblijkelijk een meetkundige reeks; wat is de volgende term? *Ik.* Acht.

Bol. Juist. Nu brengt een vierkant een *waar-gij-nog-geen-naam-voor-weet-maar-wij-een-kubus-noemen* voort met *acht* eindpunten. Zijt gij nu overtuigd?

Ik. En heeft dit schepsel zijden zoowel als hoeken of wat gij *eindpunten* noemt?

Bol. Natuurlijk en geheel volgens analogie. Maar, tusschen haakjes, niet wat *gij* zijden noemt, maar wat *wij* zoo noemen. Gij zoudt ze figuren noemen.

Ik. En hoeveel figuren of zijden zal het wezen bezitten, dat ik moet voortbrengen door mijn binnenste in een *opwaartsche* richting te bewegen en dat gij een cubus noemt?

Bol. Hoe kunt ge dat vragen? Gij een wiskundige! De zijde van iets is altijd, om zoo te zeggen één afmeting ten achteren bij het ding zelf; Daar er nu geen afmeting is beneden een punt, heeft een punt 0 zijden;

een lijn heeft om zoo te zeggen 2 zijden (want de eindpunten van een lijn kunnen met eenige toegevendheid haar zijden worden genoemd); een vierkant heeft 4 zijden: 0, 2, 4, wat voor een reeks noemt gij dat?

Ik. Een rekenkundige.

Bol. En welke is de volgende term ?

Ik. Zes.

Bol. Juist. Ziet ge, nu hebt ge uw eigen vraag beantwoord. De cubus, dien gij zult voortbrengen, zal door zes zijden begrensd zijn, dat is te zeggen, zes zooals uw binnenste. Nu ziet gij het toch goed in, nietwaar?

"Monster!" gilte ik, "al ben je een goochelaar, toovenaar, droom of duivel, ik wil uw spotters niet langer verdragen. Jij of ik moet sterven". En met deze woorden viel ik op hem aan.

§ 17. *Hoe de bol, na te vergeefs woorden te hebben beproefd, tot daden overging.*

Het was vergeefsche moeite. Ik bracht mijn hardsten rechten hoek in hevige botsing met den vreemdeling, tegen hem aandrukkende met een geweld, voldoende om een gewonen cirkel te verbrijzelen, maar ik kon voelen dat hij langzaam en ongehinderd aan mijn aanraking ontglipte, noch rechts, noch links uitweek, maar op een of ander wijze de wereld uitging en in het niet verdween. Weldra was er een leegte, maar ik hoorde steeds des indringers stem.

Bol. Waarom zult gij weigeren naar rede te luisteren? Ik had gehoopt in u — als man van gezond verstand en volleerd wiskundige — een geschikt apostel te vinden voor de leer der drie afmetingen, die ik slechts eens in duizend jaren mag prediken, maar nu weet ik niet hoe u te overtuigen. Wacht, ik ben er. Daden, niet woorden zullen de waarheid verkondigen. Luister mijn vriend.

Ik heb u gezegd dat ik van uit mijn standpunt in de ruimte het inwendige kan zien van alle dingen, die gij voor gesloten houdt. Bijvoorbeeld: ik zie in gindsche kast, waarbij gij staat, verscheiden van uw zoogenaamde

doozen (maar even als alle andere dingen in Platland hebben zij deksel noch bodem) vol geld. Ik zie ook twee zakboekjes vol rekeningen. Nu zal ik in die kast neerdalen om u een van die zakboekjes te brengen. Ik zag u voor een half uur de kast sluiten en ik weet dat ge den sleutel in uw bezit hebt. Maar ik daal neder uit de ruimte en ge ziet dat de deuren on-aangeroerd blijven. Nu ben ik in de kast en neem het boekje. Nu heb ik het. Nu stijg ik er meê op.

Ik snelde naar de kast en smeed de deur open. Een der zakboekjes was weg. Met een spotachtigen lach verscheen de vreemdeling in den anderen hoek der kamer en te zelfder tijd lag het zakboekje op den vloer. Ik nam het op; geen twijfel— het was het vermiste zakboekje.

Ik kreunde van ontzetting in twijfel of ik niet van zinnen was, maar de vreemdeling ging voort: Nu zult ge toch zeker inzien, dat mijn verklaring en geen andere voor het verschijnsel past. Wat gij ruimte-uitgebreidheden noemt, zijn werkelijk oppervlakken ; wat gij de ruimte noemt is in werkelijkheid niets dan een groot vlak. Ik ben in de ruimte en zie neder op het inwendige der dingen, waarvan gij alleen den buitenkant ziet. Gij zelf zoudt dit vlak kunnen verlaten, indien gij slechts de noodige wilskracht kondet bijeenrapen. Een lichte op- of nederwaartsche beweging-zou u instaat stellen alles te zien wat ik kan zien.

Hoe hooger ik stijg, en hoe verder ik mij van uw vlak verwijder, hoe meer ik kan zien, ofschoon ik het natuurlijk op een kleiner schaal zie. Bijvoorbeeld, terwijl ik nu stijg, kan ik uwen buurman, den Hexagoon , en zijn gezin in hun respectieve vertrekken zien; nu zie ik het inwendige van den schouwburg, tien deuren van hier, van waar de toeschouwers juist vertrekken en aan den anderen kant een Cirkel in zijn studeerkamer aan zijn boeken zittende. Nu zal ik tot u terugkeeren, en wat zoudt gij er van zeggen, als ik u als proef op de som een duw gaf, een heel zachten duw net in uw maag. Ik zal u niet ernstig zeer doen, en de lichte pijn, die gij moogt lijden, kan niet vergeleken worden bij het geestelijk voordeel, dat gij er uit zult trekken.

Nog voor ik een woord van tegenspraak kon doen hooren, voelde ik een vlijmende pijn in mijn binnenste en een demonische lach scheen uit mijn ingewanden voort te komen. Een oogenblik later had de hevige pijn opgehouden, niets achterlatende dan een knagend gevoel, en de vreemdeling kwam weder te voorschijn, zeggende, terwijl hij gaandeweg in 'grootte toename: "zoo, ik heb u toch niet erg bezeerd, wel? Indien gij nu nog niet overtuigd zijt, dan weet ik niet wat u overtuigen zal. Wat zegt gij er van?"

Mijn besluit was genomen, Het scheen mij onduldbaar dat ik een bestaan kon verduren, onderhevig aan de willekeurige bezoeken van een tovenaars, die aldus mij parten kon spelen tot in mijn maag. Indien ik hem slechts op een of andere wijze aan den muur kon nagelen tot er hulp kwam opdagen.

Nog eens stiet ik mijn hardsten hoek tegen hem aan en ter zelfder tijd wekte ik het geheele huisgezin door mijn kreten om hulp. Ik geloof dat op het oogenblik van mijn aanval de vreemdeling beneden ons vlak was gezonken en wezenlijk moeite had om te stijgen. In elk geval bleef hij onbewegelijk, terwijl ik, denkende het geluid van naderende hulp te hooren, met verdubbelde kracht tegen hem aandrukte en voortging met om bijstand te gillen.

Een stuipachtige rilling doorliep den Bol. "Zoo moet het niet," meende ik hem te hooren zeggen, "of hij moet naar rede luisteren, of ik moet mijn toevlucht nemen tot het laatste hulpmiddel der beschaving. Toen, mij op een luider toon toesprekende, riep hij haastig: "luister, geen vreemdeling moet ervaren wat gij hebt ervaren. Zend uw vrouw terstond weg, voor dat zij het vertrek binnenkomt. De leer der drie afmetingen moet niet ontwaard worden. Niet alzoo moeten de vruchten van duizend jaren wachters worden weggeworpen. Ik hoor haar komen. Terug! terug! Weg van mij of gij moet medegaan, — waarheen weet gij niet — naar het land van de drie afmetingen.

Dwaas! Dolleman! Onregelmatige!" riep ik uit, "nooit zal ik u loslaten; Ge zult boeten voor uw leugens."

"Zoo, moest het hiertoe komen?" donderde de vreemdeling, "dan ga uw noodlot te gemoet; uit uw vlak gaat ge. Een, twee, drie; 't is gebeurd!"

§ 18. *Hoe ik in Ruimteland kwam en wat ik daar zag.*

Een onuitsprekelijke ontsteltenis greep mij aan. Er was eerst duisternis, toen een duizelig, ziekelijk gevoel van mijn gezicht, dat niet op zien geleek; ik zag een lijn, die geen lijn was, ruimte, die geen ruimte was, ik was mijzelf en niet mijzelf. Toen ik mijn stem terug vond, gilte ik luid in zielsangst: "dit is of waanzin of de hel!" "Noch 't een, noch 't ander", antwoordde kalm de stem van den Bol, "het is kennis, het is drie afmetingen ; open nog eens uw oog en tracht bedaard te kijken."

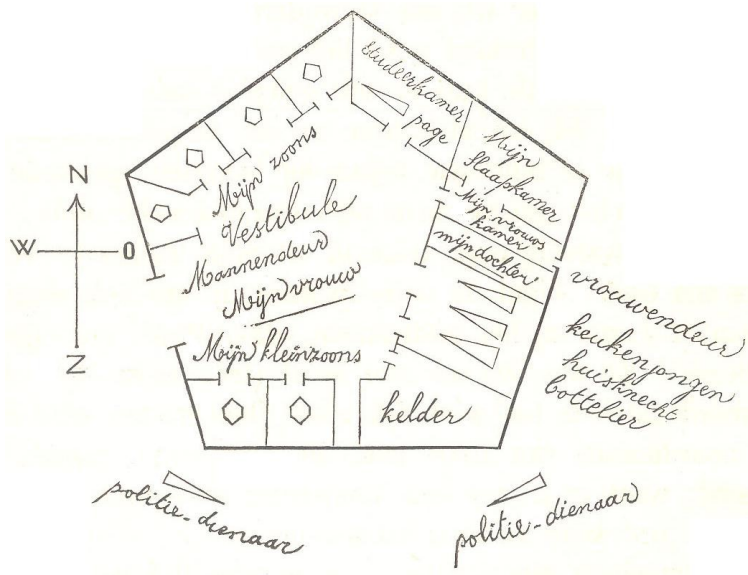
Ik keek, en zie! een nieuwe wereld! Daar stond voor mij, zichtbaar belichaamd, al wat ik te voren had afgeleid, vermoed, gedroomd van volmaakt cirkelvormige schoonheid. Wat het middelpunt van des vreemdelings vorm scheen, lag open voor mijn blik, toch kon ik geen hart, noch longen, noch aderen zien, slechts een prachtig, harmonisch iets, waarvoor ik geen woorden had, maar gij, mijn lezers in Ruimteland, zoudt het noemen het oppervlak van den Bol.

In den geest nederknielende voor mijn gids, riep ik: "Hoe komt het, o, goddelijk ideaal van volslagen liefelijkheid en wijsheid, dat ik uw binnenste zie en Noch uw hart, uw longen, uw aderen, uw lever niet kan onderscheiden?". "Wat gij meent te zien, ziet gij niet," hernam hij, "het is u , noch eenig ander wezen gegeven om mijn inwendige deelen te aanschouwen. Ik ben van een ander geslacht van wezens dan die in Platland. Zoo ik een Cirkel ware, dan kondet gij mijn ingewanden onderscheiden, maar ik ben een wezen, zooals ik vroeger heb meegedeeld, samengesteld uit vele cirkels, vele in één , in dit land een Bol genaamd. En even als de buitenzijde van een cubus een vierkant is, zoo stelt de buitenzijde vaneen bol schijnbaar een cirkel voor.

Hoewel ik verbijsterd was door de raadselachtige woorden mijns leermeesters, ergerde ik er mij niet meer aan, maar vereerde hem in stille aanbidding. Hij vervolgde met meer zachtheid in zijn stem: "Kwel u niet, als gij niet dadelijk de diepere mysteriën van Ruimteland begrijpt. Lang-

zamerhand zal u een licht opgaan. Laat ons beginnen met een blik terug te werpen op het gewest van waar gij kwaamt. Keer een oogenblik met mij terug naar de vlakten van Platland en ik zal u dat toonen waarover gij zoo dikwijls geredeneerd en gedacht hebt, maar wat gij nooit met den gezichtszin hebt aanschouwd — een zichtbaren hoek". "Onmogelijk!" riep ik, maar de Bol ging voorop en ik volgde als in een droom, tot nog eens zijn stem mij tot staan bracht: "zie ginds en aanschouw uw eigen vijfzijdig huis en al wat er in is."

Ik keek naar beneden en zag met mijn lichamelijk oog al die huiselijke bijzonderheden, die ik tot hiertoe met het verstand bloot had afgeleid. En hoe armzalig en duister was het door afleiding verkregen beeld in vergelijking met de werkelijkheid, die ik nu aanschouwde! Mijn vier zonen rustig slapend

in de noordwestelijke kamers, mijn twee ouderlooze kleinzonen in het zuiden, de bedienden, de bottelier, mijn dochter, allen in hun respectieve vertrekken. Alleen mijn lieve vrouw, ongerust over mijn langdurige afwezigheid, had haar kamer verlaten en zwierf in de vestibule rond, angstig

mijn terugkomst verbeidende. Ook de page, opgeschrikt door mijn kreten, had zijn kamer verlaten en onder voorwendsel van te onderzoeken of ik ergens flauw was gevallen, gluurde hij in de groote kast van mijn studeerkamer. Dit alles kon ik nu zien in plaats van het bloot op te maken, en naarmate wij nader kwamen, kon ik zelfs den inhoud van mijn kast onderscheiden en de twee doosjes met goud en de beide aanteeckenboekjes, waarvan de Bol had gesproken.

Geroerd door de wanhoop mijner vrouw, wilde ik naar beneden springen om haar gerust te stellen, maar ik was niet in staat mij te verroeren. "Maak u niet ongerust over uw vrouw," zei mijn gids, "zij zal niet lang in angst worden gelaten, laat ons intusschen Platland eens verder overzien."

Weder voelde ik mij stijgen door de ruimte. Het was juist zooals de Bol had gezegd. Hoe verder wij ons verwijderden van het voorwerp dat wij beschouwden, des te uitgestrekter werd het gezichtsveld. Mijn geboortestad met het inwendige van elk huis en elk schepsel daarin lag in miniatuur open voor mijn blik. Wij stegen hooger en zie, de geheimen der aarde, de diepten der mijnen en de binnenste hollen der heuvelen lagen voor mij bloot. Met ontzag vervuld op het gezicht van de verborgenheden der aarde, aldus ontsluierd aan mijn onwaardig oog, zeide ik tot mijn metgezel: "Zie ik ben geworden als een God. Want de wijze mannen in ons land zeggen dat alle dingen te zien of zooals zij het uitdrukken, *alziendheid*, een eigenschap is van God alleen." Er was iets als spot in de stem mijns leerleesters, toen hij ten antwoord gaf: "Is het werkelijk zoo? Dan moeten zelfs de zakkenrollers en moordenaars van mijn land door uw wijze mannen als goden worden vereerd, want er is niet een hunner die niet evenveel ziet als gij nu. Maar geloof me, uw wijze mannen hebben het mis.

Ik. Is dan alzienheid een attribuut van anderen behalve goden?

Bol. Dat weet ik niet. Maar indien een zakkenroller of een moordenaar van ons land alles kan zien wat in uw land is, dan is dit zeker geen reden waarom de zakkenroller of moordenaar door u voor een god zou worden gehouden. Maakt deze alziendheid, zooals gij haar noemt — in Ruimteland

is het woord minder gebruikelijk — u rechtvaardiger, barmhartiger, minder zelfzuchtig, liefderijker? Niet in het minst. Hoe zou zij u dan meer goddelijk maken?

Ik, "Barmhartiger, liefderijker!" Maar dat zijn de eigenschappen van vrouwen! En wij weten dat een Cirkel een hooger wezen is dan een Rechte Lijn, in zooverre kennis en wijsheid meer te achten zijn dan liefde alleen.

Bol. Het is niet aan mij om de menschelijke vermogens te rangschikken naar hun waarde. Doch vele der besten en wijsten in Ruimteland hebben hooger dunk van het gemoed dan van het verstand, hooger van uw verachte Rechte Lijnen dan van uw geprezen Cirkels. Maar genoeg hiervan. Zie ginds; kent ge dat gebouw?

Ik keek en in de verte zag ik een onmetelijk polygonaal gebouw, waarin ik de algemeene vergaderzaal der staten van Platland herkende, omringd door dichte rijen van pentagonale gebouwen, rechthoekig op elkaar, die ik als straten kende, en ik bemerkte dat ik de groote hoofdstad naderde.

"Hier dalen wij neder," zei mijn gids. Het was nu morgen geworden, het eerste uur van den eersten dag van het tweeduizendste jaar onzer jaartelling. Als naar gewoonte in strikte overeenstemming handelend met vervlogen tijden, vergaderden de hoogste Cirkels van het koninkrijk in plechtig conclave, zooals zij vergaderden op het eerste uur van den eersten dag van het jaar 1000 en ook op het eerste uur van den eersten dag van het jaar 0.

De notulen der vorige vergaderingen werden nu gelezen door iemand, dien ik terstond herkende als mijn broeder een volkomen symmetrisch vierkant en griffier van den Hoogen Raad. Men vond bij elke gelegenheid vermeld dat: "Overwegende dat de staten verontrust waren geworden door verscheiden slechtgezinde personen, die voorgaven openbaringen van een andere wereld te hebben ontvangen en die, door te beweren bewijzen te leveren, zoowel zichzelf als anderen tot waanzin opwonden, de Groote Raad met eenparige stemmen had besloten dat op den eersten dag van elk millennium bijzondere instructies zouden worden gezonden aan de

prefecten in de verschillende districts van Platland om een streng onderzoek in te stellen naar dergelijke op een dwaalspoor verkeerende personen en, zonder de formaliteiten van een wiskundig onderzoek, allen om te brengen die Gelijkbeenig waren, van welken stand ook, elken Regelmatigen Driehoek te geeselen en gevangen te zetten, elk Vierkant of Pentagoon te doen opzenden naar het districts krankzinnigengesticht, en iedereen van hooger rang te arresteeren en regelrecht naar de hoofdstad op te zenden, om door den Raad verhoord en gevonnisd te worden.

"Gij hoort uw lot," zei de Bol tot mij, terwijl de Raad voor de derde maal uitdrukkelijk het besluit uitvaardigde. "Dood of gevangenschap wacht den Apostel van de leer der drie afmetingen." "Toch niet," hernam ik, "de zaak is mij nu zoo helder, de aard der ware ruimte zoo tastbaar, dat ik, naar het mij voorkomt, haar een kind aan het verstand kan brengen. Sta mij slechts toe op dit oogenblik neer te dalen, en hen in te lichten." "Nog niet," zeide mijn gids, "de tijd daarvoor zal aanbreken. Middelerwijl moet ik mijn zending volbrengen. Blijf gij zoo lang op uw plaats staan." Deze woorden zeggende, sprong hij met groote behendigheid in de zee (als ik haar zoo mag noemen) van Platland, juist in het midden van den kring-der Raadsheeren. "Ik kom," zoo riep hij, om te verkondigen dat er een land van drie afmetingen bestaat."

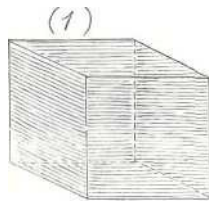
Ik kon verscheiden van de jongere Raadsheeren zien terugdeinzen in kennelijke onsteltenis, terwijl de cirkelvormige doorsnede des Bols voor hen in wijdte toenam. Maar op een teeken van den voorzittenden Cirkel — die niet de minste onrust of verbazing toonde — stormden zes Gelijkbeenigen van een laag soort uit zes verschillende hoeken op den Bol los. "Wij hebben hem," riepen zij, "neen, — ja; wij hebben hem nog! daar gaat hij! hij is weg!"

"Mijne heeren" zeide de voorzitter tot de jongere Cirkels van den Raad, "er bestaat niet de minste reden voor verbazing; de geheime archieven, waartoe alleen ik toegang heb, deelen mij mede dat een gelijksoortig voorval plaats had bij den aanvang der laatste twee millenniums. Gij zult natuurlijk niets van deze beuzelarijen zeggen buiten de vergaderzaal".

Zijn stem verheffende, riep hij toen de wacht op: "breng de politie-dienaren in arrest, stop hen den mond. Ge kent uw plicht." Nadat hij de rampzalige politie-dienaren — ongelukkige en onwillekeurige getuigen van een staatsgeheim, dat zij niet in staat mochten zijn te openbaren — aan bun noodlot had overgeleverd, sprak hij de Raadsheeren weder toe: "Mijne heeren, daar er voor deze zitting niets meer aan de orde is, blijft mij slechts over u een gelukkig nieuw jaar te wenschen." Voor dat hij heenging, gaf hij den griffier, mijn braven maar zeer ongelukkigen broeder, eenigszins uitvoerig zijn oprecht leedwezen te kennen, dat hij in overeenstemming met vroeger en in het belang der geheimhouding hem tot levenslange gevangenschap moest veroordeelen, maar voegde er aan toe dat het hem genoeg deed zijn leven te kunnen sparen, tenzij hij ooit melding maakte van het voorval van dien dag.

§ 19. *Hoe ik, ofschoon de Bol mij andere mysteriën van Platland toonde, steeds meer verlangde, en wat ervan kwam.*

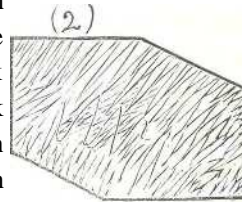
Toen ik mijn armen broeder zag wegleiden naar de gevangenis, poogde ik neer te springen in de Raadskamer met den wensch om te zijnen behoeve tusschenbeiden te komen of ten minste hem vaarwel te zeggen. Maar ik vond dat ik geen beweegkracht van mijzelf had. Volkomen afhankelijk was ik van den wil van mijn gids, die op somberen toonzeide: "Heb geen zorg voor uw broeder, hoogstwaarschijnlijk zult ge naderhand ruimte van tijd hebben om hem uw deelneming te betuigen. Volg mij".

Nog eens stegen wij op in de ruimte. "Tot nu toe", zeide de Bol, "heb ik u niets dan vlakke figuren en het inwendige ervan laten zien. Nu moet ik u met lichamen in kennis brengen en u het plan ontvouwen, waarnaar zij zijn opgebouwd. Aanschouw deze menigte beweegbare vierkante kaarten. Zie, ik leg de eene op de andere, niet zooals

gij dacht noordwaarts van de andere, maar *op* de andere. Nu een tweede, verder een derde. Zie, nu bouw ik een lichaam op uit een menigte vierkanten evenwijdig met elkaar. Nu is het lichaam klaar, net zoo hoog als het lang en breed is; wij noemen het een Cubus."

"Vergeef me, Excellentie," hernam ik, "maar voor mijn oog schijnt het een onregelmatige figuur, welks binnenste open ligt voor mijn blik, met andere woorden, ik zie, dunkt me, geen lichaam maar een vlak zoodanig als waartoe wij in Platland besluiten, doch zoo verregaand onregelmatig, dat het een monsterachtigen misdadiger voorstelt; het gezicht alleen doet mijn oog pijnlijk aan."

"Zeer juist," zei de Bol; het schijnt u een vlak, omdat gij niet gewend zijt aan licht, schaduw en perspectief, evenals in Platland een Hexagoon op een rechte lijn lijkt voor iemand die de kunst van Gezichtsherkenning niet machtig is. Maar in werkelijkheid is het een lichaam, zooals gij door den gevoelszin zult bemerken.

Hij liet mij toen den cubus voelen, en ik vond dat dit wonderlijke wezen in der daad geen vlak was, maar een lichaam, dat het begaafd was met zes vlakke zijden en acht eindpunten, lichaamshoeken genaamd, en ik herinnerde me het gezegde van den Bol dat juist zulk een schepsel als dit zou worden voortgebracht door een vierkant, als het zich in de ruimte evenwijdig met zich zelf bewoog, ik verblijdde mij met de gedachte dat zulk een onbeduidend schepsel als ik in zekeren zin de voortbrenger kon worden genoemd van zulk een doorluchtig kroost.

Maar nog kon ik niet ten volle de beteekenis vatten van hetgeen mijn leermeester mij had gezegd omtrent "licht, schaduw en perspectief" en ik aarzelde hem mijn bezwaren voor te leggen.

Moest ik des Bols verklaring van deze zaken teruggeven, hoe beknopt en helder zij ook was, toch zou het een bewoner van Ruimteland, die deze zaken reeds weet, gaan vervelen. Het zij voldoende te vermelden dat hij,

door zijn heldere betoogen, door voorwerpen en verlichting van plaats te doen veranderen en door mij toe te staan de verschillende voorwerpen en zelfs zijn eigen geheiligde persoon te voelen, mij ten slotte alles duidelijk maakte zóó, dat ik nu dadelijk vlug een cirkel van een bol, een vlakke figuur van een lichaam kon onderscheiden.

Dit was de climax, het Paradijs, van mijn vreemde, avontuurlijke geschiedenis. Van nu af heb ik slechts de bijzonderheden te verhalen van mijn treurigen val, — zeer treurig, toch voorzeker zeer onverdiend! Want waarom zou de dorst naar kennis worden opgewekt, slechts om teleurgesteld en gestraft te worden? Mijn wilskracht deinst terug voor de pijnlijke taak om mijn vernedering te herdenken, toch wil ik als een tweede Prometheus dit, en erger verduren, als ik maar eenigszins in het binnenste der vlakke en lichamelijke menschheid een geest van verzet kan opwekken tegen den waan, als zou het aantal onzer afmetingen beperkt zijn tot twee, drie of eenig ander getal beneden het oneindige. Weg dus met alle persoonlijke consideraties! Laat ik voortgaan tot het einde, zooals ik begon, zonder verder uit te weiden noch vooruit te loopen, langs het effen pad van onpartijdige geschiedschrijving. De zuivere feiten, de juiste woorden — en zij zijn in vlamme letters op mijn brein geschreven — zullen worden nedergeschreven zonder tittel noch jota te veranderen; mogen de lezers oordeelen tusschen mij en het noodlot!

De Bol zou gaarne zijn lessen hebben voortgezet door mij in te wijden in den vorm aller regelmatige lichamen, cilinders, kegels, piramiden, tetraeders, hexaeders, dodecaeders en bollen, maar ik waagde het hem in de rede te vallen. Niet dat ik de wetenschap reeds zat was. Integendeel ik smachtte naar nog grooter en grooter teugen dan hij mij aanbood.

"Vergeef mij," zeide ik, „o gij, dien ik niet langer als de volmaking van al wat schoon is moet toespreken, maar verwaardig u om uwen dienstknecht een blik in uw binnenste te gunnen".

Bol. "Mijn wat?"

Ik. "Uw binnenste; uw maag, uw ingewanden."

Bol. "Van waar dat ontijdig, onbescheiden verzoek? En wat bedoelt ge met uw gezegde dat ik niet meer de volmaking ben van al wat schoon is?"

Ik. Excellentie! Uw eigen wijsheid heeft mij leeren opzien tot Een, die zelfs nog grooter, schooner en meer der volmaking nabij is dan gij. Evenals gij, ver boven alle vormen in Platland verheven, veel cirkels in één vereenigt, zoo moet er ongetwijfeld boven u Een slaan, die veel bollen vereenigt in één verheven bestaan, dat zelfs de lichamen in Ruimteland overtreft. En zooals wij, die nu in de Ruimte zijn, op Platland nederzien en het inwendige aller dingen zien, zoo bestaat er zeker nog boven ons een of ander hooger, reiner gewest, waarheen gij voorzeker voornemens zijt mij te voeren, — o Gij, dien ik altijd, overal en in alle afmetingen mijn priester, wijsgeer en vriend zal noemen— een nog ruimere Ruimte, een nog meer afmetelijke afmetelijkheid, van welken gunstigen stand uit wij samen zullen nederzien op het omliggende binnenste van lichamelijke dingen, en waar uw eigen ingewanden en die uwer verwante bollen bloot zullen liggen voor den blik van den armen, dolenden banneling uit Platland, wien reeds zooveel is gegund.

Bol. Ba ! Larie ! Genoeg over dien beuzelpraat! De tijd is kort en er blijft nog veel te doen, eer gij geschikt zijt om de leer der drie afmetingen te verkondigen aan uw in stikdonkere duisternis gehulde landgenooten in Platland.

Ik. Och neen, genadige leermeester, ontzeg mij niet wat zekerlijk in uw macht is te volbrengen. Sta mij slechts één blik toe in uw binnenste, en ik ben voor altijd voldaan; ik zal voortaan steeds uw gehoorzame leerling, uw onlosbare slaaf zijn, bereid om al uw leeringen aan te nemen en mij te voeden met de woorden, die van uw lippen zullen vloeien.

Bol. Welnu dan, om u tevreden te stellen en tot zwijgen te brengen, wil ik u terstond zeggen dat ik u gaarne zou toonen wat gij verlangt, indien ik kon, maar ik kan niet. Zoudt gij willen dat ik mijn maag het binnenst buiten keerde om uwentwil ?

Ik. Maar mijn Heer heeft mij de ingewanden van al mijn landgenooten

in het land van twee afmetingen laten zien, door mij mee te nemen naar het land van drie. Wat is er nu eenvoudiger dan nu uw dienaar mee te nemen op een tweede reis naar de gezegende gewesten van de vierde afmeting, waar ik met hem weder zal nederzien op dit land van drie afmetingen en het inwendige van elk drie-afmetelijk huis, de verborgenheden der lichamelijke aarde, de schatten in de mijnen van Ruimteland en de ingewanden van ieder lichamenlijk levend wezen, zelfs van de edele en aanbiddelijke Bollen zal zien.

Bol. Maar waar is dat land van vier afmetingen ?

Ik. Dat weet ik niet, maar mijn leermeester zeker wel.

Bol. Ik ook niet. Zulk een land bestaat niet. Zelfs het denkbeeld is totaal onbegrijpelijk.

Ik. Niet onbegrijpelijk voor mij, Excellentie, en daarom nog minder onbegrijpelijk voor mijn meester. Doch neen, ik wanhoop er niet aan, dat zelfs hier in dit gewest van drie afmetingen, de kunst uwer Excellentie de vierde afmeting voor mij zichtbaar kan maken, even als in het land van twee afmetingen mijns leermeesters bekwaamheid gaarne de oogen van zijn blinden dienaar zou hebben geopend voor de onzichtbare aanwezigheid eener derde afmeting, ofschoon ik haar niet zag.

Laat mij het verledene terugroepen. Werd mij niet geleerd dat, wanneer ik een lijn zag en lot het bestaan van een vlak besloot, ik in werkelijkheid een derde, onherkenbare afmeting zag, niet dezelfde als helderheid, *hoogte* genaamd ? En volgt daaruit nu niet dat in dit gewest, als ik een vlak zie en tot een lichaam besluit, ik werkelijk een vierde, onherkenbare afmeting zie, niet dezelfde als kleur, maar bestaande, hoewel oneindig klein en niet voor opmeting vatbaar ?

Bovendien hebben we het argument der analogie van figuren.

Bol. Analogie! Onzin! Welke analogie?

Ik. Uw Excellentie stelt zijn dienaar op de proef of hij zich de openbaringen herinnert, welke hem zijn meegedeeld. Spot niet met mij, Excellentie, ik smeed u, ik smacht naar meerder kennis. Ongetwijfeld kunnen

wij dat andere, hoogere Ruimteland nu niet *zien*, omdat wij geen oog in onze maag hebben. Maar even als het koninkrijk *Platland* toch bestond, ofschoon die arme nietige vorst van Lijnland zich noch rechts, noch links kon wenden om het te zien, en even als vlak bij, ja in aanraking met mij het land van drie afmetingen bestond, ofschoon ik, blinde onzinnige nieteling, de kracht niet had het te tasten, noch een oog in mijn binnenste om het waar te nemen, zoo moet er noodzakelijk een vierde afmeting zijn, die mijn Heer ziet met het innerlijke oog van den geest. En dat zij bestaan moet, heeft mijn Heer zelf mij geleerd. Of kan hij vergeten zijn, wat hijzelf zijn dienstknecht mededeelde ?

Bracht niet in één afmeting een bewegend punt een lijn voort met *twee* eindpunten? Bracht niet in twee afmetingen een bewegende lijn, een vierkant voort met *vier* eindpunten? Bracht niet in drie afmetingen een bewegend vierkant — zag ik het niet met mijn eigen oog — dat gezegend wezen, een cubus voort met *acht* eindpunten?

Zal nu niet in vier afmetingen een bewegende cubus — arme analogie, jammer voor den vooruitgang der Waarheid, als het niet zoo is — zal niet, zeg ik, de beweging van een goddelijken cubus uitloopen op een nog goddelijker organisme met *zestien* eindpunten?

Aanschouw de onfeilbare bevestiging door de reeks: 2,4,8,16; is dit niet een meetkundige reeks? Is dit niet — als ik de eigen woorden Uwer Exc. mag aanhalen—"volkomen ingevolge de analogie?"

En verder, werd mij niet geleerd door mijn Heer dat, evenals een lijn begrensd wordt door *twee* punten, een vierkant door *vier* lijnen, zoo een cubus *zes* grensvlakken moest hebben? Aanschouw nu weder tot bevestiging de reeks: 2, 4, 6; is dit niet een rekenkundige reeks? Volgt hieruit nu niet noodzakelijk dat het nog goddelijker kroost van den goddelijken cubus in het land van vier afmetingen door 8 cuben moet worden ingesloten; en is dit niet ook zooals mijn Heer mij heeft leeren gelooven, "volkomen ingevolge de analogie" ?

0, Excellentie, Excellentie, zie, ik geef mij in vertrouwen over aan con-

jecturen, daar ik de feiten niet ken, en ik beroep mij op U. E. om mijn logische vermoedens te bevestigen of te ontkennen. Indien ik het mis heb, dan geef ik het op, en zal ik niet langer naar een vierde afmeting vragen, maar indien ik gelijk heb, dan zal mijn Heer naar rede luisteren.

Daarom vraag ik: is het al of niet gebeurd dat voor heden uw landgenooten ook getuigen zijn geweest van de nederdaling van wezens van hoogere orde dan zijzelve, die gesloten kamers binnen kwamen, even als U. E. de mijne binnentrad, zonder deuren noch vensters te openen, en naar willekeur verschenen en verdwenen? Van het antwoord op deze vraag ben ik bereid alle verder onderzoek te laten afhangen. Ontken het, en ik zal verder zwijgen. Verwaardig mij slechts met een antwoord.

Bol. (na een pauze.) Er wordt wel melding van gemaakt, maar de menschen zijn het niet eens omtrent de feiten. En zelfs zij, die de feiten toegeven, verklaren ze op verschillende wijzen. Maar in elk geval hoe groot ook het aantal verschillende verklaringen moge zijn, niet een heeft de theorie van een vierde afmeting aangenomen of zelfs opgeworpen. Staak daarom als 't u blijft dien beuzelpraat, en laten wij tot ernstige zaken terugkeeren.

Ik. Ik was er zeker van. Ik was zeker dat mijn vermoedens bewaarheid zouden worden. En nu heb geduld met mij en beantwoord mij nog één vraag, beste aller leermeesters! Zij die aldus verschenen — niemand weet van waar — en weder terugkeerden — niemand weet waarheen — hebben die ook hun doorsneden samengetrokken en zijn zij toen op eenigerlei wijze verdwenen in die nog ruimere Ruimte, waarheen ik nu u smEEK mij te geleiden?

Bol. (gemelijk) Zij zijn verdwenen, zeker — indien zij ooit zijn verschenen. Maar de meeste menschen zeggen dat deze visioenen voortkwamen uit de gedachte — ge zult me niet verstaan — uit het brein, uit de verwarde hoekigheid van den ziener.

Ik. Zeggen zij dat? O, geloof hen niet. Of indien het inderdaad zoo is, dat die andere Ruimte werkelijk Gedachteland is, breng mij dan naar dat gezegend gewest, waar ik in gedachte het binnenste van alle lichamelijke

dingen zal zien. Daar zal voor mijn verrukt oog een cubus — door te bewegen in een geheel nieuwe richting, maar stipt volgens analogie zóó, dat ieder deeltje van zijn binnenste door een nieuw soort ruimte zal gaan met een eigen spoor — een nog meer volmaakte volmaking voortbrengen met zestien over-lichamelijke uithoeken en acht lichamelijke kuben tot oppervlak. En eenmaal daar zijnde, zullen wij dan onzen opwaartschen tocht staken? Zullen wij in dat gezegend gewest van vier afmetingen op den rand der vijfde verwijlen, en er niet binnengaan? O neen! Laten wij liever besluiten dat onze eerezucht een hooger vlucht zal nemen met onze lichamelijke opstijging. Dan, bezwijkende voor onzen intellectueelen aanval, zullen de poorten der zesde afmeting openvliegen, daarna een zevende, vervolgens een achtste... Hoe lang ik zou zijn voortgegaan, weet ik niet. Tevergeefs herhaalde de Bol met een donderende stem zijn bevel tot stilzwijgen en bedreigde hij mij met de zwaarste straffen, als ik bleef aandringen. Niets kon den stroom mijner opgetogen aspiraties stuiten. Wellicht was ik te laken, maar ik was werkelijk dronken van de nieuwste teugen der waarheid, waarmede hijzelf mij in kennis had gebracht. Het einde liet zich echter niet lang wachten. Mijn woorden werden kort en goed afgebroken door een gekraak buiten en een gelijktijdig gekraak binnen mij, dat mij voortstuwde door de ruimte met een snelheid, die het spreken belette. Naar omlaag, naar omlaag, omlaag! Ik daalde snel neder, en wist dat terugkeer naar Platland mijn vonnis was. Eén blik, een laatste, nooit te vergeten blik had ik op die treurige, vlakke wildernis — welke nu weder mijn heelal zou worden — uitgespreid voor mijn oog. Toen duisternis overal. Toen ten slotte een alles verdoovende donderknal, en toen ik tot mijzelf kwam, was ik weder een gemeen, kruipend Vierkant, in mijn studeerkamer thuis luisterende naar het "opgepast" van mijn naderende vrouw.

§ 20. *Hoe de Bol mij in een visioen aanmoedigde.*

Ofschoon ik minder dan een minuut tijd voor nadenken had, gevoelde

ik instinctmatig dat ik mijn ervaringen voor mijn vrouw geheim moest houden. Niet dat ik voor het oogenblik eenig gevaar dachtte dat zij mijn geheim zou verraden, maar ik weet dat voor elke vrouw in Platland het verhaal mijner avonturen noodzakelijk onverstaanbaar moet zijn. Ik trachtte alzoo haar gerust te stellen door het verzinzel, voor die gelegenheid bedacht, dat ik bij ongeluk door het kelderluik gevallen en bedwelmd was blijven liggen.

De zuidwaartsche aantrekking in ons land is zoo gering, dat zelfs voor een vrouw mijn verhaal buitengewoon en bijna ongelooflijk moest schijnen, maar mijn vrouw, wier gezond verstand verre dat van het gemiddelde harer sekse overtreft, en die had opgemerkt dat ik buitengewoon zenuwachtig was, ging niet verder hierop door, maar beweerde dat ik ziek was en rust noodig had. Ik was blij een voorwendsel gevonden te hebben, om naar mijn slaapkamer te gaan, ten einde rustig na te denken over hetgeen gebeurd was. Toen ik eindelijk alleen was, overviel mij een gevoel van slaperigheid, maar vóór dat mijn oogen zich sloten, trachtte ik mij de derde afmetingen meer in het bijzonder de wijze, waarop een cubus geboren wordt door de beweging van een vierkant, voor den geest te brengen. Het was mij niet zoo duidelijk als ik had gewenscht, maar ik herinnerde mij dat het moest zijn: "opwaarts en toch niet noordwaarts," en ik besloot deze woorden standvastig te onthouden als den draad die, ferm aangegrepen, mij zeker tot de oplossing moest brengen. Zoo, werktuigelijk als een tooverformule de woorden "opwaarts toch niet noordwaarts" herhalende, viel ik in een gezonden, verfrisschenden slaap.

Gedurende mijn sluimering had ik een droom. Ik meende nog eens aan de zijde van den Bol te zijn, wiens lichtende glans aanduidde dat hij zijn toorn tegen mij had laten varen en volkomen verzoend was. Wij waren samen op weg naar een helder, maar oneindig klein Punt, waarop mijn meester mijn aandacht vestigde. Naarmate wij naderden, ging er, dacht mij, van dit punt een zacht gonzend geluid uit als van uw bromvliegen in Ruimteland, slechts veel zwakker. Werkelijk zoo zacht dat zelfs in de volkomen stilte van het Vacuüm, door hetwelk wij zweefden, het geluid eerst

ons oor bereikte, toen wij onze vlucht inhielden op een afstand van zoo om en bij de twintig menschelijke diagonalen.

"Zie ginds", zei mijn gids, "in Platland hebt gij gewoond, van Lijnland hebt gij een visioen gehad, gij zijt met mij tot de hoogten van Ruimteland opgestegen, nu geleid ik u, om de rij uwer ervaringen te voltooien, nederwaarts naar de laagste diepte van het bestaan, naar het koninkrijk Puntland, den afgrond van geen afmetingen.

Aanschouw gindsch ellendig schepsel. Dat Punt is een wezen als wij-zelfen, maar beperkt tot den niet-afmetelijken afgrond. Hij zelf is zijn eigen wereld, zijn eigen heelal; van iets anders dan hemzelf kan hij zich geen begrip vormen; hij kent noch lengte, noch breedte, noch hoogte, want hij heeft er geen ondervinding van gehad; hij heeft zelfs geen besef van het getal twee, noch eenig denkbeeld van hoeveelheid, want hij is zich zelf het een en het al, terwijl hij in werkelijkheid niets is. Geef intusschen acht op zijn volkomen zelfgenoegzaamheid en put daaruit deze les, dat zelfgenoegzaam te zijn gelijk staat met laag en dom te zijn, en dat het streven naar hooger beter is dan blindelings en machteloos gelukkig te zijn. Luister nu.

Hij hield op en daar rees uit het kleine, gonzende schepsel een nietig, laag, eentonig, maar verstaanbaar getuit op, als van een uwer phonografen in Ruimteland, waarvan ik deze woorden opving: "Oneindige gelukzaligheid van het bestaan! Het bestaat, en daar is niemand anders dan Het."

"Wat," zeide ik, "meent het nietig schepsel met het?" "Hij bedoelt zich zelf," zeide de Bol, "hebt gij nooit te voren opgemerkt, dat kinderen en kindsche lieden, die zichzelf niet van de wereld kunnen onderscheiden, van zichzelf in de derde persoon spreken? Maar stil!"

"Het vult geheel de ruimte," ging het kleine alleensprekende schepsel voort, "en wat het vult is Het. Wat het denkt, uit het, en wat het uit, hoort het, en Het zelf is denker, spreker, hoorder, gedachte, woord, gehoor; het is het eene en toch het al in alles. O, welk een geluk, welk een geluk te zijn!"

"Kunt gij het kleine ding niet uit zijn welbehagelijkheid doen opschrikken?" zeide ik. "Zeg hem wat hij werkelijk is, zooals gij mij deedt; openbaar hem de nauwe beperktheid van Puntland en leid hem op tot iets hoogers." "Dat is geen gemakkelijke taak, zeide mijn meester, "beproof gij het eens."

Hierop verhief ik mijn stem zooveel mogelijk en sprak het Punt toe als volgt:

„Stilte, stilte, verachtelijk schepsel. Gij noemt u zelf het al in alles, maar gij zijt het niets: uw zoogenaamd heelal is bloot een stip in een lijn, en een lijn is bloot een schaduw, vergeleken met...". "Stil, stil, ge hebt genoeg gezegd," viel mij de Bol in de rede, "luister nu en let op de uitwerking uwer rede op den koning van Puntland "

De glans van den vorst, die helderder glinsterde dan ooit op het hooren mijner woorden, toonde duidelijk dat hij zijn welbehagelijkheid had behouden, en ik had nauwelijks geëindigd, toen hij zijn deun hervatte: "O, welk een vreugde, o, welk een genot te denken! Wat kan Het door denken niet volbrengen! Zijn eigen gedachte tot hemzelf terugkeerend, zijn verguizing voorwendend om daardoor zijn geluk te verhoogen! Zoete weêrbarstigheid, aangehitst om op een zegepraal uit te loopen. O, die goddelijke scheppingskracht van het al in één! O welk een vreugd, welk een genot te zijn."

"Gij ziet", zeide mijn leermeester, "hoe weinig uw woorden hebben uitgewerkt. Voor zoover de vorst ze verstaat, neemt hij ze aan als zijn eigen — want hij heeft geen begrip van iets anders dan hemzelf — en verhoowaardigt zich op de verscheidenheid van zijn gedachten als een voorbeeld van scheppingskracht. Laat ons dien god van Puntland overlaten aan het domme genot van zijn alomtegenwoordigheid en alwetendheid; niets dat gij of ik kan doen, kan hem aan zijn zelfgenoegzaamheid onttrekken."

Hierna kon ik, terwijl wij zachtjes terugzweefden naar Platland, de vriendelijke stem van mijn metgezel hooren wijzen op de moraal van mijn visioen, mij aanzettende te streven naar hooger en anderen daartoe op te wekken. Hij was eerst boos geweest — hij bekende het — over mijn eerzucht om op te

stijgen tot afmetingen boven de derde, maar sedert was hij tot beter inzicht gekomen en hij was niet te trotsch om aan een leerling zijn dwaling te bekennen. Toen ging hij mij inwijden in mysteriën, nog hooger dan ik had ervaren, mij toonende hoe overlichamelijke uitgebreidheden door de beweging van lichamelijke en dubbel over-lichamelijke door de beweging van overlichamelijke te construeeren zijn en dit alles "stipt ingevolge de analogie" en wel door methoden, zoo eenvoudig, zoo gemakkelijk, dat zij glashelder waren zelfs voor de vrouwelijke sekse.

§ 21. *Hoe ik trachtte de theorie van drie afmetingen aan mijn kleinzoon te onderwijzen en met welk gevolg.*

Ik ontwaakte opgeruimd en begon na te denken over de roemrijke loopbaan, die ik voor mij had. Ik wilde, docht mij, terstond een aanvang maken en geheel Platland de blijde boodschap verkondigen. Zelfs aan vrouwen en soldaten zou de leer der drie afmetingen worden gepredikt. Ik wilde met mijn vrouw beginnen.

Juist toen ik het met mij zelf eens was over het plan mijner operatiën, hoorde ik het geluid van verscheiden stemmen op straat, die stilte bevalen. Toen volgde een luide stem, het was de proclamatie van een heraut. Aandachtig luisterende, herkende ik de woorden van het Raadsbesluit, gelsatende een iegelijk te arresteeren, gevangen te zetten of ter dood te brengen, die den geest des volks zou verderven door misleiding en door te belijden dat hij openbaringen uit een andere Wereld had ontvangen.

Ik dacht eens na. Dit gevaar was niet om mee te mallen. Het zou beter zijn het te vermijden door volstrekt geen melding te maken van mijn openbaring, maar het pad der bewijsvoering te bewandelen, dat, wel beschouwd, zoo eenvoudig en zoo afdoende scheen, dat ik er niets bij zou verliezen, als ik het eerste middel liet schieten. "Opwaarts niet noordwaarts" was de sleutel voor het geheele betoog. Het was mij vrij duidelijk voorgekomen, voor dat ik in slaap viel, en toen ik pas ontwaakte onder den indruk van mijn

droom, scheen het zoo glashelder als de Rekenkunde, maar nu leek het mij toch niet precies zoo voor de hand liggend toe. Ofschoon mijn vrouw toevallig juist op dat oogenblik de kamer inkwam, besloot ik , nadat wij een paar woorden van alledaagsche conversatie hadden gewisseld, niet met haar te beginnen

Mijn pentagonale zoons waren mannen van karakter en positie en artsen van niet geringen naam, maar niet ver in de wiskunde en in dat opzicht ongeschikt voor mijn doel. Maar het kwam mij voor dat een jonge, leerbare Hexagoon met aanleg voor wiskunde, een zeer passende leerling-zou zijn. Waarom dan niet mijn eerste proef te nemen met mijn kleinen, voorlijken kleinzoon, wiens toevallige opmerkingen omtrent de beteekenis van 3^3 de goedkeuring van den Bol hadden weggedragen? Als ik met hem, nog een jongen, de zaak beredeneerde, zou ik volkomen veilig zijn, want hij zou niets afweten van de proclamatie van den Raad, terwijl ik niet zeker kon zijn dat mijn zoons — zoo sterk had hun vaderlandsliefde en eerbied voor de Cirkels de overhand op enkel blinde ouderliefde — zich niet zouden verplicht gevoelen om mij aan den prefect over te leveren, indien zij bevonden dat ik ernstig de oproerige ketterij van de derde afmeting staande hield.

Maar het eerste wat mij te doen stond, was op een of andere wijze de nieuwsgierigheid mijner vrouw te bevredigen, die natuurlijk iets wenschte te weten van de redenen waarom de Cirkel dat geheimzinnig onderhoud had verlangd, en van de middelen waardoor hij ons huis was binnengekomen. Zonder te treden in de bijzonderheden van het doorwrocht verslag, dat ik haar gaf — een verslag dat, naar ik vrees, niet zoo strict met de waarheid overeenkwam, als mijn lezers in Ruimteland wel zouden wenschen — moet ik mij vergenoegen met te zeggen dat het mij eindelijk gelukte haar te overreden stil tol haar huiselijke plichten terug te keeren, zonder dat zij mij eenige toespeling op de wereld van drie afmetingen ontlokte. Zoo-dra dit achter den rug was, zond ik om mijn kleinzoon, want om de waarheid te bekennen, voelde ik dat al wat ik had gezien en gehoord, mij

op een vreemde wijze begon te ontglippen als het beeld van een halfgevatten, tantaliseerenden droom en ik reikhalsde om mijn bekwaamheid te beproeven, en een eersten bekeerling te maken.

Toen mijn kleinzoon de kamer in kwam, sloot ik zorgvuldig de deur. Toen zette ik mij naast hem neder, nam onze wiskundige leitjes — of zooals gij ze zoudt noemen, lijnen — en zeide hem dat wij de les van gisteren zouden hervatten. Ik onderrichtte hem nog eens hoe een punt door beweging in één afmeting een lijn en hoe een rechte lijn in twee afmetingen een vierkant voortbrengt. Daarna zeide ik met een gedwongen lach: en nu, gij guit, wildet gij mij wijs maken dat een vierkant op dezelfde wijze door beweging *opwaarts, niet noordwaarts* een andere figuur kon voortbrengen, een soort over-vierkant met drie afmetingen, zeg dat nog ereis, kleine schelm.

Op dit oogenblik hoorden wij weder des herauts "hoort! hoort!" buiten op straat, terwijl hij het besluit van den Raad afkondigde. Hoe jong hij ook was, doorzag mijn kleinzoon — die buitengewoon schrandere was voor zijn leeftijd en opgevoed in volkomen eerbied voor het gezag der Cirkels — den toestand met een scherp blik, waarop ik gansch niet gerekend had. Hij bleef zwijgen tot de laatste woorden der proclamatie waren weggestorven en toen in tranen uitbarstende, zeide hij: "lieve grootpa, dat was maar een grap van mij en ik had er natuurlijk volstrekt geen bedoeling mee; wij wisten toen ook niets van de nieuwe wet, en ik geloof niet dat ik iets heb gezegd over de derde afmeting, en zeker heb ik geen woord gezegd omtrent opwaarts, niet noordwaarts, want dat zou zulk een onzin zijn, ziet u. Hoe zou iets opwaarts en niet noordwaarts kunnen gaan? Zelfs indien ik een klein kind was, zou ik zoo iets ongerijmds niet zeggen. Wat is dat onnoozel! Ha, ha, ha!"

"In het geheel niet onnoozel, zeide ik, uit mijn humeur rakend, hier bijvoorbeeld, ik neem dit vierkant" — en dit zeggende greep ik een beweegbaar vierkant dat voor de hand lag, — "en verplaats het, ziet ge, niet noordwaarts, maar — ja ik beweeg het opwaarts — dat is te zeggen niet noordwaarts, maar ik verplaats het ergens heen — niet precies zoo, maar

op een of ander wijze. — Hier bracht ik mijn redeneering tot een slot zonder zin, het vierkant heen en weder schuddende op een doellooze wijze, tot groot vermaak van mijn kleinzoon, die schudde van het lachen, zoo als hij nooit had gedaan, en verklaarde dat ik niet bezig was hem les te geven, maar met hem te spotten. Dit zeggende, sloot hij de deur open en liep de kamer uit, en zoo eindigde mijn eerste poging om een leerling te bekeeren tot de leer der drie afmetingen.

§ 22. *Hoe ik toen trachtte de theorie van drie afmetingen door andere middelen te verspreiden en over den uitslag.*

Mijn fiasco bij mijn kleinzoon moedigde mij wel niet aan om mijn geheim aan andere leden van mijn gezin meêtedeelen, toch was ik daardoor er niet toe gebracht om te wanhopen aan mijn welslagen. Alleen zag ik in, dat ik niet geheel moest vertrouwen op het stopwoord: *opwaarts, maar niet noordwaarts*, maar liever moest trachten een bewijs te zoeken door het publiek een duidelijk overzicht van het geheele onderwerp voor te leggen en voor dit doel scheen het noodig mijn toevlucht te nemen Tot schrijven.

Zoo wijdde ik verscheiden maanden van afzondering aan de samenstelling eener verhandeling over de mysteriën der drie afmetingen. Doch met het doel om zoo mogelijk de wet te ontduiken, sprak ik niet van een werkelijk bestaande afmeting, maar van een denkbeeldig land, van waar uit in theorie een Figuur kon neerzien op Platland en te gelijkertijd het inwendige aller dingen zien, en waar het mogelijk was dat men het bestaan kon veronderstellen van een figuur, die als het ware wordt ingesloten door zes vierkanten, en acht eindpunten bevat. Maar bij het schrijven van dat boek gevoelde ik mij niet weinig gehinderd door de onmogelijkheid om zulke teekeningen te vervaardigen als voor mijn doel noodig waren, want in ons land bestaan er natuurlijk geen andere leien dan lijnen en geen andere teekeningen dan lijnen, alle in één rechte lijn en alleen te onderscheiden door verschil in grootte en helderheid, zoodat het, toen ik mijn verhandeling (welke ik betitelde:

"Door Platland naar Gedachteland") voltooid had, lang niet zeker was dat velen mijn bedoeling zouden vatten.

Intusschen hing een donkere wolk over mijn bestaan. Alle genoegens maakten mij neerslachtig, al wat zich aan mijn oog voordeed, tantaliseerde en verlokte mij tot openlijk verraad, omdat ik niet kon nalaten wat ik in twee afmetingen zag te vergelijken met hetgeen het werkelijk was, in drie afmetingen gezien, en mij met moeite kon weerhouden om die vergelijkingen overluid te maken. Ik veronachtzaamde mijn clientèle en mijn eigen zaken, om mij geheel over te geven aan de nabetrachting der mysteriën, welke ik eens had aanschouwd, doch nu aan niemand kon meêdeelen en welke ik dagelijks moeilijker vond te voorschijn te roepen zelfs voor mijn eigen innerlijk oog.

Eens omstreeks elf maanden na mijn terugkomst van Ruimteland trachtte ik een cubus te zien met de oogen dicht, doch het lukte niet, en ofschoon ik later slaagde, was ik toen toch niet geheel zeker (en dit ben ik naderhand nooit geweest) dat ik precies het origineel had te voorschijn geroepen. Dit maakte mij mismoediger dan ooit en drong mij een of anderen stap te doen, doch welken wist ik nog niet. Ik gevoelde dat ik gaarne mijn leven voor de goede zaak zou willen ten offer brengen, indien ik daardoor overtuiging had kunnen wekken. Maar zoo ik mijn kleinzoon niet eens kon bekeeren, hoe kon ik dan de hoogste en meest ontwikkelde Cirkels in den lande hopen te overtuigen?

Toch was bij wijlen de geest te sterk over mij en gaf ik lucht aan gevaarlijke uitingen. Reeds werd ik als heterodox, zoo niet als revolutionair beschouwd en ik was mij het gevaar mijner positie terdege bewust; niettemin kon ik mij bijwijlen niet weerhouden uit te barsten in verdachte of half-oproerige gezegden zelfs in gezelschap van de hoogste Polygonen en Cirkels. Wanneer er bijvoorbeeld sprake was van de behandeling dier monomanen, die beweerden de macht te hebben verkregen om het inwendige der dingen te zien, mocht ik zoo het gezegde van een ouden Cirkel aanhalen, die verklaarde dat profeten en zieners altijd door de meerderheid als gek worden

beschouwd, en ik kon niet nalaten bij gelegenheid mij uitdrukkingen te laten ontglippen als "het oog dat het binnenste aller dingen bespiedt" en "het land van alziendheid," één of tweemaal zelfs ontvielen mij de verboden woorden "de derde en vierde afmetingen." Eindelijk om de maat van al mijn minder belangrijke onvoorzichtigheden vol te meten, vergat ik mij zoover op een vergadering van ons plaatselijk Bespiegelend Genootschap, gehouden in het paleis van den Prefect zelve — waar een zeker zeer onnoozel lid een lang uitgesponnen stuk voorlas, om de juiste redenen bloot te leggen, waarom de Voorzienigheid het aantal afmetingen tot twee had beperkt en waarom het attriboot van alziendheid den Verhevene alleen toekomt — dat ik een nauwkeurig verslag gaf van mijn geheele reis met den Bol naar de Ruimte, naar de vergaderzaal in onze hoofdstad en toen weder naar de Ruimte en van mijn thuiskomst en van alles wat ik had gezien en gehoord in werkelijkheid of visioen. Eerst gaf ik trouwens voor dat ik de denkbeeldige ervaringen beschreef van een gefingeerden persoon, maar mijn enthousiasmus dwong mij al spoedig om alle vermomming af te werpen, en eindelijk vermaande ik in een vurige slotrede al mijn toehoorders zich van vooroordeel te ontdoen en geloovigen te worden in de derde afmeting.

Behoef ik wel te zeggen dat ik terstond werd gearresteerd en voor den Raad gebracht?

Den volgenden morgen stond ik op dezelfde plaats waar slechts weinige maanden te voren de Bol in mijn gezelschap had gestaan, en werd mij toegestaan mijn verhaal te beginnen en te voltooien zonder ondervraagd, noch in de rede gevallen te worden. Maar van den beginne af voorzag ik mijn lot, want de president, merkende dat een wacht van de beste soort politiedienaren van een hoekigheid weinig of in het geheel niet beneden de 55° op post stond, beval dat deze afgelost zou worden, vóór ik mijn verdediging begon en vervangen door een mindere soort van 2° of 3° . Ik wist maar al te goed wat dat beteekende. Ik zou ter dood gebracht of gekerkerd worden en mijn verhaal moest voor de wereld geheim gehouden worden door al de beambten, die het gehoord hadden, tegelijk om te brengen, en met

het oog hierop wenschte de president de goedkoopere voor de kostbaarder slachtoffers in de plaats te stellen.

Nadat ik mijn verdediging ten einde had gebracht, richtte de president, die wellicht merkte dat sommige van de jongere Cirkels bewogen waren door mijn klaarblijkelijken ernst, tot mij twee vragen:

1e. Of ik de richting kon aanwijzen, welke ik bedoelde, als ik de woorden *opwaarts en niet noordwaarts* bezigde?

2e. Of ik door eenige teekening of beschrijving (buiten de opsomming van denkbeeldige zijden of hoeken) de figuur kon aanwijzen die ik een cubus geliefde te noemen?

Ik verklaarde dat ik niet meer kon zeggen, en dat ik mijne hoop moest vestigen op de Waarheid, welker zaak in 't eind zeker zou zegevieren.

De president antwoordde dat hij geheel van mijn gevoelen was en dat ik niet beter kon doen. Ik moest tot levenslange opsluiting worden veroordeeld, maar indien de Waarheid beoogde dat ik uit de gevangenis verlost zou worden en de wereld zou bekeeren, dan mocht men veilig vertrouwen dat de Waarheid die uitkomst bewerken zou. Intusschen zou mij geen leed geschieden, dan hetgeen noodig was om ontsnapping te beletten en, tenzij ik het voorrecht door wangedrag verbeurde, zou ik nu en dan mijn broeder mogen zien, die mij in de gevangenis was voorgegaan.

Zeven jaren zijn vervlogen en nog ben ik een gevangene en — als ik de enkele bezoeken van mijn broeder er buiten laat — van elk gezelschap uitgesloten behalve dat mijner bewakers. Mijn broeder is een der beste onder de Vierkanten, rechtschappen, gevoelig, vriendelijk en niet zonder broederliefde, toch moet ik bekennen dat onze wekelijksche samenkomsten ten minste in één opzicht mij de bitterste smart veroorzaken. Hij was er bij dat de Bol zich vertoonde in de Raadskamer, hij zag des Bols veranderende doorsneden, hij hoorde de verklaring van het verschijnsel, toen aan de Cirkels gegeven. Sedert dien tijd is er bijna geen week voorbijgegaan gedurende zeven volle jaren, zonder dat hij van mij een herhaling hoorde van het deel dat ik heb gehad in die openbaring, gepaard met uitvoerige beschrij-

vingen van al de verschijnselen in Ruimteland en de argumenten voor het bestaan van lichamelijke dingen af te leiden uit de analogie. Toch — ik schaam mij het te moeten bekennen — heeft mijn broeder den aard der derde afmeting nog niet gevat en belijdt hij openhartig zijn ongelooft in het bestaan van een Bol.

Aldus ben ik volslagen ontbloot van bekeerlingen, en zoover ik kan nagaan, is mij de duizendjaarlijksche openbaring gedaan zonder vrucht. Prometheus werd daarboven in Ruimteland vastgeklonken, omdat hij den stervelingen vuur naar beneden had gebracht, maar ik — arme Platlandsche Prometheus lig hier in den kerker omdat ik mijnen landgenooten . . . niets heb gebracht. Toch leef ik in de hoop dat deze gedenkschriften op eenigerlei wijze, ik weet niet hoe, hun weg mogen vinden tot het gemoed der menschheid in welke afmeting dan ook, en een geslacht van weerspannigen mogen verwekken, die zullen weigeren zich tot een beperkte afmetelijkheid te laten verwijzen.

Dat is mijn hoop in mijn heldere oogenblikken. Helaas, niet altijd is het zoo. Zwaar weegt bijwijlen op mij de drukkende gedachte, niet eerlijk te kunnen zeggen dat ik vertrouwd ben met de juiste gedaante van den eens gezienen, vaak betreurden Cubus, en in mijn nachtelijke visioenen vervolgt mij het geheimzinnige recept "Opwaarts niet noordwaarts" als een zielverblindende Sphinx. Het maakt een deel uit van het martelaarschap, dat ik voor de zaak der Waarheid onderga, dat er tijden van geestelijke zwakheid zijn, dat Cuben en Bollen wegvliegen naar den achtergrond van nauwelijks mogelijke wezens; dat het land van drie afmetingen bijna even hersenschimmig schijnt als het land van één of geen, ja zelfs, dat deze eigen harde muur, die mij van mijn vrijheid scheidt, deze eigen leitjes, waarop ik schrijf, en al de stoffelijke werkelijkheden van Platland zelf niets beter schijnen dan het produkt van een zieke verbeelding of het luchtige weefsel van een droom.

EINDE VAN PLATLAND.